

Tehostetun matkustuskiellon ongelmat Joki- laaksojen alueella poliisin näkökulmasta

Essi Peltoluhta

3/2021

TIIVISTELMÄ

Essi Peltoluhta: Tehostetun matkustuskiellon ongelmat Jokilaaksojen alueella poliisin näkökulmasta

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaajat: Jari Ylinen & Julie Silk

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tässä opinnäytetyössä selvitetään ja tutkitaan, millaisia tehostettuun matkustuskieltoon liittyviä asioita poliisi pitää Jokilaaksojen alueella ongelmallisina. Opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella syitä näiden ongelmien taustalla sekä eritellä mahdollisia keinoja ennalta ehkäistä ja vähentää tehostetun matkustuskiellon ongelmia.

Opinnäytetyön tehostettua matkustuskieltoa koskeva tietoperusta pohjautuu kirjallisuusanalyysiin. Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa käytetty aineistonkeruumenetelmä on haastattelu. Opinnäytetyössä esitetyt tulokset ja johtopäätökset perustuvat kolmen Jokilaaksojen alueella työskentelevän poliisin haastatteluun ja haastatteluissa saatuihin vastauksiin.

Opinnäytetyön tuloksista ilmenee, että Jokilaaksojen alueella työskentelevät poliisit tunnistavat tehostetun matkustuskiellon ongelmia usealta eri osa-alueelta. Haastatteluvastausten perusteella vähintään yhden ongelman sisältävät tehostetut matkustuskieltoapaukset ovat Jokilaaksojen alueella yleisempiä kuin täysin ongelmattomat. Ongelmilla on syynsä ja seurauksensa. Opinnäytetyön tulokset puoltavat sitä, että tehostetun matkustuskiellon ongelmat ovat vähennettävissä ja ennalta estettävissä.

Tehostetun matkustuskiellon ongelmat liittyvät tehostettujen matkustuskieltojen rikkomisiin ja muihin pakkokeinon kohteiden vääränlaiseen toimintaan, poliisien osaamiseen, tiedonsaantiin sekä tiedon jakamiseen. Ongelmat johtuvat niin poliisin, tuomioistuimen kuin tehostettuun matkustuskieltoon määrättyjen tekemistä ja tekemättä jättämistä asioista, koulutuksen puutteesta, kokemuksen vähyydestä sekä vaikeakäyttöisistä tietojärjestelmistä. Tehostetun matkustuskiellon ongelmien vähentäminen ja ennalta estäminen onnistuu riittäväillä resursseilla, tehokkaalla valvonnalla, kokemuksen hankkimisella, koulutuksen ja tietoisuuden lisäämisellä, varhaisella puuttumisella ja kattavalla ennalta estävällä toiminnalla sekä työntekoa tukevilla helpokäyttöisillä ja käytännöllisillä tietojärjestelmillä.

Sivumäärä: 62 sivua

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 2/2021

Avainsanat: kiellot, matkustuskielto, pakkokeinot, tehostettu matkustuskielto, tutkintavankeus

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TIETOPERUSTA	3
2.1 Käsitteet.....	3
2.2 Tehostetun matkustuskiellon historia	8
2.2.1 Miksi tehostettu matkustuskielto lisättiin pakkokeinolakiin?	10
2.3 Tehostettu matkustuskielto.....	11
2.4 Tehostetun matkustuskiellon määrääminen	15
2.5 Tehostetun matkustuskiellon valvonta.....	18
2.5.1 Tehostetun matkustuskiellon rikkominen	19
3 JOKILAAKSOJEN ALUE.....	20
3.1 Jokilaaksojen kenttäjohtoalue	21
3.2 Tehostettu matkustuskielto Jokilaaksojen alueella	23
4 TUTKIMUSTYÖN TOTEUTUS.....	24
4.1 Laadullinen tutkimus	24
4.2 Haastattelu.....	25
4.2.1 Tutkimuslupa	27
4.3 Aineiston käsitteleminen, analyysi ja tulkinta	28
5 TULOKSET.....	29
5.1 Tehostetun matkustuskiellon ongelmat Jokilaaksojen alueella	30
5.2 Ongelmien ilmeneminen	34
5.3 Syyt ongelmille.....	35
5.4 Ongelmien vaikutukset.....	37
5.5 Ongelmien ennalta estäminen, vähentäminen ja poistaminen	38
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	40
6.1 Millaisia ongelmia tehostettuun matkustuskieltoon liittyy Jokilaaksojen alueella?	40
6.2 Mistä tehostettuun matkustuskieltoon liittyvät ongelmat Jokilaaksojen alueella johtuvat?.....	43
6.3 Miten tehostettuun matkustuskieltoon liittyviä ongelmia voitaisiin vähentää ja ennalta estää Jokilaaksojen alueella?	45
7 POHDINTA.....	46

7.1 Tutkimuksen arviointi	46
7.2 Tutkimustyön luotettavuus.....	49
7.3 Jatkotutkimusehdotukset.....	50
7.4 Loppusanat	52
LÄHTEET	53
LIITE 1: TEHOSTETUN MATKUSTUSKIELLON YDINASIAT	59
LIITE 2: HAASTATTELURUNKO	61
LIITE 3: TUTKIMUSTIEDOTE JA SUOSTUMUSLOMAKE	62

1 JOHDANTO

Vuonna 1989 tuli voimaan matkustuskielto-niminen pakkokeino. Aikojen kuluessa tuolle pakkokeinolle kehiteltiin kaveriksi voimakkaampaa versiota, joka olisi kuitenkin tutkintavankeutta lievempi vaihtoehto. Lopulta se muotoiltiin ja säädettiin osaksi voimassa olevaa lainsäädäntöä. Vuonna 2019 pakkokeinovalikoimaan lisättiin matkustuskiellon ankarampi versio, tehostettu matkustuskielto. Kun tehostettu matkustuskielto säädettiin osaksi lainsäädäntöä, onnistuttiin luomaan ankaruusasteikolla matkustuskiellon ja tutkintavankeuden välille sijoittuva pakkokeino, johon liittyy useita ongelmia.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, tutkia ja tuoda esille näitä tehostettuun matkustuskieltoon kuuluvia ongelmakohtia. Ongelmat voivat olla pieniä tai isoja. Ne voivat olla toistuvia tai yksittäisiä. Ne voivat olla sellaisia, että moni tunnistaa niiden olemassaolon taikka sellaisia, että vain harva luokittelee ne epäkohdiksi. Ne voivat olla sellaisia, että ne katoavat ajan kuluessa tai sellaisia, että ne jäävät osaksi tehostettua matkustuskieltoa poistumatta koskaan. Totta on kuitenkin se, että ongelmia on ja jokainen niistä voi vaikuttaa niin yksittäisen ihmisen kuin useamman ihmisen mielipiteisiin, arvioihin, oletuksiin ja näkemyksiin.

Tehostettu matkustuskielto ongelmakohtineen valikoitui opinnäytetyöni aiheeksi useasta eri syystä. Suurin syy oli oma halukkuuteni tutustua tähän melko uuteen pakkokeinoon ja oppia siihen liittyviä asioita. Poliisiopintojen aikana tehostettuun matkustuskieltoon on tutustuttu pintapuolisesti erilaisten pakkokeinojen läpikäynnin yhteydessä, mutta itselläni oli halua saada tästä pakkokeinosta laajemmin tietoa.

Päätin rajata opinnäytetyöni käsittelemään tehostetun matkustuskiellon ongelmia vain Jokilaaksojen alueella, vaikka luulen sekä valtakunnallisten että alueellisten tehostettua matkustuskieltoa koskevien ongelmien nimeämisen olevan mahdollista. Koko Suomen tai useamman eri alueen tutkimisen sijaan päädyin kuitenkin tutkimaan ainoastaan Jokilaaksojen alueella ilmeneviä ongelmia siitä syystä, että tutkimuksen toteuttaminen oli tällä tavoin itselleni helpompaa ja mielekkäämpää. Ajattelin tutkittavan alueen rajaamisen vähentävän yleistämisen tarvetta ja sitä kautta lisäävän tutkimuksen luotettavuutta.

Alueellisen rajauksen lisäksi rajasin tutkimuksen käsittelemään tehostetun matkustuskiellon ongelmia vain poliisin näkökulmasta. Päädyin tähän rajaukseen sen vuoksi, ettei opinnäytetyöstä olisi tullut liian laajaa, aukkoista ja ristiriitaista. Ajattelin aineiston analysoimisen ja tulkinnan olevan helpompaa vain poliisin näkökulman ollessa tutkittavana.

Tutkittavana olevaa aihetta rajatessani muodostin melko tarkasti määritellyt tutkimuskysymykset.

Opinnäytetyö, jota nyt luet, omaa kolme tutkimuskysymystä:

1. Millaisia ongelmia tehostettuun matkustuskieltoon liittyy Jokilaaksojen alueella?
2. Mistä tehostettuun matkustuskieltoon liittyvät ongelmat Jokilaaksojen alueella johtuvat?

3. Miten tehostettuun matkustuskieltoon liittyviä ongelmia voitaisiin vähentää ja ennalta estää Jokilaaksojen alueella?

Lyhyen historiansa vuoksi tehostettu matkustuskielto on ajankohtainen aihe. Opinnäytetyö on hyödyllinen, sillä se antaa näkökulmia tehostetun matkustuskiellon toimivuuteen, tehokkuuteen ja epäkohtiin. Opinnäytetyö välittää lukijalle Jokilaaksojen alueella työskentelevien poliisien ajatuksia, mielipiteitä, näkemyksiä ja kokemuksia. Opinnäytetyö on tarpeellinen, koska tehostettuun matkustuskieltoon liittyviä julkaisuja on vielä kohtuullisen vähän.

Valitsin opinnäytetyölleni aiheen elokuussa 2020. Tuolloin tehostettuun matkustuskieltoon liittyviä opinnäytetöitä ei vielä löytynyt. Kirjoittaessani opinnäytetyöhöni tietoperustaa marraskuussa 2020 löysin lähteitä etsiessäni lokakuussa 2020 julkaistun opinnäytetyön ”Tehostettu matkustuskielto”. Kyseisen opinnäytetyön on YAMK-opinnäytetyö ja sen on kirjoittanut Matti Rekola. Rekolan kirjoittama opinnäytetyö on laaja ja kattava kokonaisuus. Rekola on kirjoittanut selkeästi tehostetusta matkustuskiellosta ja esimerkiksi sen edellytyksistä. Opinnäytetyöllään Rekola on hakenut vastauksia siihen, miten tehostettu matkustuskielto on jalkautunut lainsäädännöstä käytännön elämään. Rekola kertoo työssään tehostetun matkustuskiellon olevan käyttökelpoinen pakkokeino. Rekolan mukaan osa poliiseista ja tuomioistuimen edustajista on kokenut tehostetun matkustuskiellon toimivaksi ja tehokkaaksi pakkokeinoksi, kun taas osalle on kertynyt kokemuksia epäonnistuneista tehostetuista matkustuskielloista. (Rekola 2020, 38, 43, 56 ja 60-61.)

Tämän opinnäytetyön tekeminen vaati useiden lähteiden hyödyntämistä. Opinnäytetyötä kirjoittaessani käytin sekä sähköisiä että painettuja lähteitä. Lähdeluettelosta paikka löytyi niin hallituksen esityksille ja internetistä löytyneille artikkeleille kuin opinnäytetyöoppaille ja toisten tekemille opinnäytetöille. Näiden lisäksi hyödynsin opinnäytetyöni pohjana oikeuskirjallisuutta ja useita eri lakeja. Löysin useilta eri internetsivuilta tietoa, jota hyödynsin työtäni tehdessä.

Osio, jota nyt luet, on opinnäytetyön johdanto. Johdantoa seuraa tutkimustyön pohjan muodostava tietoperusta. Tietoperusta lähtee liikkeelle käsitteiden määrittelyllä. Käsitteiden joukkoon on valikoitunut sellaisia, joiden ymmärtäminen helpottaa opinnäytetyön lukemista ja ymmärtämistä. Käsitteiden määrittelyn jälkeen tietoperusta jatkaa tehostettuun matkustuskieltoon liittyvällä teoriaosuudella. Se pitää sisällään tarvittavan tiedon opinnäytetyön aiheen kannalta. Teoriaosio tarjoaa tietoa tehostetusta matkustuskiellosta sekä sen historiasta ja valvonnasta. Lisäksi teoriaosio antaa lukijalle vastauksia tehostetun matkustuskiellon määrittämistä koskeviin kysymyksiin.

Koska opinnäytetyön tutkimuskysymykset rajaavat tutkimuksen käsittelemään tehostetun matkustuskiellon ongelmia vain Jokilaaksojen alueella, on oleellista esitellä Jokilaaksojen alue. Tämä esittely saakin oman vuoronsa heti teoriapohjan jälkeen. Jokilaaksojen alueen esittelyn yhteydessä tuodaan esiin tehostettuun matkustuskieltoon liittyviä lukuja.

Keräsin aineistoa opinnäytetyöhöni haastattelujen avulla. Haastattelin opinnäytetyötäni varten kolme ammattitaitoista ja viisasta poliisia. Heiltä sain tietooni sellaisia ajatuksia, näkemyksiä ja tietoja, joita en voisi muualta hankkia. Opinnäytetyön neljännessä luvussa kerron tarkemmin siitä, miten tutkimustyöni toteutin.

Haastattelemiltani poliiseilta saatujen vastausten pohjalta pyrin kirjoittamaan parhaan kykyni mukaan opinnäytetyön viidennen luvun, jossa käsitellään tutkimuksen tuloksia. Viidennen luvun jälkeen on aika siirtyä johtopäätösten kautta pohdinnan äärelle. Pohdintaosiota seuraa opinnäytetyön lähdeluettelo. Opinnäytetyön viimeiset sivut koostuvat liitteistä.

2 TIETOPERUSTA

2.1 Käsitteet

Liikkumisvapaus. Suomen perustuslain (Suomen perustuslaki 731/1999) 2 luvun 9 §:ssä kerrotaan, mikä on liikkumisvapaus ja mitä liikkumisvapaus tarkoittaa. Liikkumisvapaus on yksi perusoikeuksista. Liikkumisvapaus tarkoittaa sitä, että Suomen kansalaisella ja Suomessa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua Suomessa ja valita asuinpaikkansa. Lisäksi se tarkoittaa sitä, että jokaisella on oikeus halutessaan lähteä Suomesta. (Suomen perustuslaki 2:9.) Liikkumisvapautta voidaan rajoittaa erilaisilla pakkokeinoilla. Tehostettu matkustuskielto on esimerkki liikkumisvapautta rajoittavasta pakkokeinosta.

Matkustuskielto. Matkustuskielto on pidättämisen ja vangitsemisen sijasta käytettävä liikkumisvapautta rajoittava pakkokeino, joka kohdistetaan rikoksesta todennäköisin syin epäiltyyn. Matkustuskielto on ikään kuin pidättämisen ja vangitsemisen korvike. Matkustuskiellon määrääminen voi tulla ajankohtaiseksi silloin, kun rikosprosessissa selvitettävästä rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on rikoslain mukaan vähintään vuosi vankeutta. Matkustuskielto voi tulla tarpeeseen, kun halutaan estää rikoksesta todennäköisin syin epäillyn henkilön mahdollisuus paeta tai karttaa rikosprosessia taikka vaikeuttaa tutkittavana olevan rikosasian selvittämistä taikka jatkaa rikollista toimintaa. (Fredman ym. 2014, 945 ja 948.)

Lainsäädäntö antaa laajahkon mahdollisuuden rakentaa kuhunkin tapaukseen tarpeellinen, perusteltu ja soveltuva matkustuskielto sekä muodostaa sille sisältö. Matkustuskieltoon voidaan sisällyttää seitsemästä valittavana olevasta velvoitteesta joko yksi tai useampia. Matkustuskieltoon määrätty voidaan velvoittaa:

1. pysymään tietyn paikkakunnan tai alueen sisällä
2. pysymään poissa joltakin alueelta
3. olemaan tiettyinä aikoina tavattavissa kotonaan tai työpaikallaan
4. ilmoittautumaan tiettyinä aikoina poliisille tai Rajavartiolaitokselle
5. olemaan jossakin laitoksessa tai sairaalassa

6. olemaan ottamatta yhteyttä yhteen tai useampaan henkilöön
7. luovuttamaan passinsa. (Fredman ym. 2014, 946 ja 951-953.)

Esitutinnan aikana pidättämiseen oikeutettu virkamies saa tehdä matkustuskieltoa koskevat päätökset, jos se sopii syyttäjälle. Syyteharkinnan aikana matkustuskiellosta päättää syyttäjä. Syyttäjän nostettua syytteen vastuu matkustuskieltoa koskevien päätösten tekemisestä siirtyy tuomioistuimelle, joka saa määrätä syytetyn matkustuskieltoon kuitenkin vain syyttäjän sitä vaatiessa. (Fredman ym. 2014, 955-956.)

Tuomioistuimella on oikeus päättää matkustuskiellosta myös muulloin kuin vain sen jälkeen, kun syyttäjä on nostanut syytteen. Tuomioistuin voi nimittäin määrätä rikoksesta epäillyn, jota vaaditaan vangittavaksi tai pidettäväksi edelleen vangittuna, vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Kun tuomioistuin käsittelee rikoksesta epäillyn vangitsemisvaatimusta tai edelleen vangittuna pitämistä, sen tulee harkita matkustuskiellon mahdollisuutta. (Fredman ym. 2014, 945-946, 950 ja 957.)

Matkustuskieltoon kuuluvien veloitteiden noudattamisen valvonta on pääosin poliisin vastuulla. Matkustuskieltoon määrätty saadaan pidättää ja vangita, jos hän rikkoo matkustuskieltoa, pakenee, valmistelee pakoa, vaikeuttaa rikosasian selvittämistä tai jatkaa rikollista toimintaa. (Fredman ym. 2014, 946-947.) Tässä opinnäytetyössä matkustuskiellosta käytetään useassa kohdassa nimitystä ”tavanomainen matkustuskielto”, jotta lukija varmasti erottaa matkustuskiellon ja tehostetun matkustuskiellon toisistaan.

Pakkokeino. Pakkokeinot ovat esitutkintaviranomaisen ja tuomioistuimen käyttöön annettuja toimenpiteitä ja menetelmiä, joilla oikeutetaan muutoin lailla suojatut puuttumiset henkilöihin ja omaisuuteen silloin, kun se on esitutinnan ja muun rikosprosessin aikana tarpeen (Wikipedia, Pakkokeinot Suomessa, luettu 21.11.2020). Erilaisia pakkokeinoja käytetään rikosasian selvittämisen, oikeudenkäynnin ja rangaistuksen täytäntöönpanon turvaamiseksi (Oikeuslaitos 2019). Myös rikollisen toiminnan estäminen voi olla peruste jonkin pakkokeinon käyttämiselle (Poliisi, Pakkokeinot, luettu 21.11.2020).

Pakkokeinojen käyttöä ja hyödyntämistä ohjailevat erilaiset lakiin kirjoitetut periaatteet ja rajoitteet. Erityisesti pakkokeinolaista löytyy tietoa eri pakkokeinoista ja niiden käyttöä koskevista säännöksistä. Pakkokeinoa saadaan käyttää vain silloin, kun otetaan huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikosasian selvittämisen tärkeys, pakkokeinon käytön kohteena olevan henkilön oikeuksien loukkaus sekä muut asiaan vaikuttavat seikat, ja näiden perusteella pakkokeinon käyttämisestä voidaan pitää puolustettavana (Poliisi, Pakkokeinot, luettu 21.11.2020).

Pakkokeinot jaetaan kolmeen pääryhmään: siviiliprosessuaalisiin, hallintoprosessuaalisiin eli hallinto-oikeudellisiin ja rikosprosessuaalisiin pakkokeinoihin (Muhonen 2016, 12). Rikosprosessuaaliset pakkokeinot jakautuvat edelleen vielä kolmeen ryhmään: henkilöön kohdistuviin pakkokeinoihin, omaisuuden kohdistuviin pakkokeinoihin sekä tuomioistuimen määräämiin pakkokeinoihin. (Tilastokeskus,

Pakkokeino, luettu 21.11.2020.) Rikosprosessuaaliset pakkokeinot voidaan jakaa kolmeen ryhmään myös toisella tavalla. Tällöin ryhmät ovat vapautteen kohdistuvat pakkokeinot, muihin oikeushyviin kohdistuvat avoimet pakkokeinot ja salaiset pakkokeinot. (Muhonen 2016, 13-14.) Pakkokeinoja ovat esimerkiksi kiinniottaminen, tehostettu matkustuskielto, kotietsintä ja takavarikoiminen.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pidättämiseen oikeutettu virkamies on henkilö, joka on oikeutettu tekemään päätöksen pidättämisestä (Wikipedia, Pidättämiseen oikeutettu virkamies, luettu 21.11.2020). Pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä on useita oikeuksia ja velvollisuuksia, joita on kirjattu useisiin eri lakeihin. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vastuulla on useiden eri pakkokeinojen käytöstä päättäminen. Pakkokeinolain (PKL 806/2011) 2 luvun 9 §:ssä on listaus siitä, ketkä ovat pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä. Poliisipuolella pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat kaikki päällystötason poliisimiehet. Tämä tarkoittaa sitä, että poliisin osalta pidättämiseen oikeutetut virkamiehet ovat vähintään komisarioita ja rikoskomisarioita. (PKL 2:9.)

Rikosprosessi. Rikosasian käsittely koostuu neljästä toisiinsa kytkeytyvästä vaiheesta, jotka ovat esitutkinta, syyteharkinta, oikeudenkäynti ja rangaistuksen täytäntöönpano. Näiden neljän vaiheen muodostama kokonaisuutta kutsutaan rikosprosessiksi. (Syyttäjälaitos, Rikosasian käsittely, luettu 31.1.2021.) Rikosprosessin tavoitteena on selvittää, onko tapahtunut rikos ja kuka siihen on syyllistynyt (Rikosuhripäivystys, RIKU, Rikosprosessi, luettu 31.1.2021). Rikosprosessi on olemassa, jotta rikoksentehtijä saadaan vastuuseen teostaan (Syyttäjälaitos, Rikosasian käsittely, luettu 31.1.2021).

Esitutkinnasta vastaavat viranomaiset ovat poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli ja Puolustusvoimat (Syyttäjälaitos, Rikosasian käsittely, luettu 31.1.2021). Esitutkinta tarkoittaa rikoksen tutkimista. Esitutinnan aikana tietoa ja näyttöä tapahtuneesta voidaan hankkia eri tavoin. Tyypillisesti rikosasiaa selvitetään esimerkiksi kuulustelemalla. (Poliisi, Rikoksen tutkinta, luettu 31.1.2021.) Syyteharkinnan suorittaminen on syyttäjän vastuulla. Syyteharkinnan aikana syyttäjä selvittää, onko rikosepäilyn tueksi olemassa todennäköisiä syitä ja löytyykö rikoksesta epäillyn syyllisyyttä osoittavaa näyttöä riittävästi. Tämän selvittelyn perusteella syyttäjä päättää, nostaako hän syyteharkinnan lopputuloksena syytteen vai ei. (Syyttäjälaitos, Syyteharkinta, luettu 31.1.2021.) Oikeudenkäynti tapahtuu tuomioistuimessa. Oikeudenkäynnissä käsitellään rikosasioita, joista syyttäjä on nostanut syytteen. Oikeudenkäynnin tavoitteena on päättää rikosasian käsittely tuomioon. Oikeudenkäynnissä määrätään tehdyksi todetusta rikoksesta seuraava rangaistus. (Rikosuhripäivystys, RIKU, Mitä oikeudenkäynnissä tapahtuu? luettu 31.1.2021.) Oikeusrekisterikeskus, ulosotto ja Rikosseuraamuslaitos vastaavat oikeudenkäyntiä seuraavasta rangaistuksen täytäntöönpanosta (Syyttäjälaitos, Rikosasian käsittely, luettu 31.1.2021).

Rikosseuraamuslaitos. Rikosseuraamuslaitos, Rise, on vankeusrangaistusten ja yhteiskuntaseurauksien täytäntöönpanoviranomainen, joka toimii oikeusministeriön alaisuudessa (Rikosseuraamuslaitos 2020, Rikosseuraamuslaitos). Laki Rikosseuraamuslaitoksesta (laki Rikosseuraamuslaitoksesta

953/2009) määrittelee 1 luvun 3 §:ssä Rikosseuraamuslaitoksen tehtäviksi ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen valvonnan, tutkintavankeuden toimeenpanon, ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen valvonnan sekä nuorisorangaistusten, yhdyskuntapalvelujen, vankeusrangaistusten ja sakon muuntorangaistusten täytäntöönpanon. Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on myös muu rangaistusten täytäntöönpano ja valvonta sen mukaan kuin mitä niistä erikseen säädetään. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 1:3.) Rikosseuraamuslaitos liittyy tehostettuun matkustuskieltoon siten, että se on viranomainen, jonka vastuulla on tehostetun matkustuskiellon tekninen valvonta.

Rikosseuraamuslaitoksen toimialueena on koko Suomi. Rikosseuraamuslaitoksella on 26 vankilaa, joista suljettuja vankiloita on 15 ja avovankiloita 11 (Rikosseuraamuslaitos 2020, Vankilat). Rikosseuraamuslaitos hoitaa tehtäviään vankiloissa ja niiden ulkopuolella. Noin puolet Rikosseuraamuslaitoksen asiakkaista suorittaa vankeusrangaistusta ja noin puolet yhdyskuntaseuraamusta (Rikosseuraamuslaitos 2019).

Tuomio. Tuomiolla tarkoitetaan oikeuden ratkaisua, jolla vastaaja todetaan joko syyttömäksi tai syylliseksi (Suomen Tietotoimisto, STT, luettu 24.11.2020). Tuomiosta ilmenee tuomioistuimen ratkaisun lopputulos eli se, onko syyte hylätty vai tuomitaanko vastaaja rikoksesta rangaistukseen. Tämän lisäksi tuomio pitää sisällään perustelut ratkaisulle. (Oikeuslaitos, Tuomio ja sen täytäntöönpano, luettu 24.11.2020.) Tuomio annetaan joko suullisesti pääkäsitteilyn päätteeksi tai kirjallisesti tuomioistuimen kansliassa. Tuomion tarkoituksena on vastata oikeudenkäynnissä esitettyihin vaatimuksiin ja tuottaa asiakirja täytäntöönpanoa varten. (Tapanila, luettu 24.11.2020.)

Tuomioistuin. Tuomioistuinlain (tuomioistuinlaki 673/2016) 1 luvun 2 §:n perusteella tuomioistuimet voidaan jakaa kolmeen ryhmään: yleisiin tuomioistuihin, yleisiin hallintotuomioistuihin ja erityistuomioistuihin. Yleisiä tuomioistuihin ovat kärjäoikeudet, hovioikeudet ja korkein oikeus. Yleisiä hallintotuomioistuihin ovat hallinto-oikeudet sekä korkein hallinto-oikeus. Erityistuomioistuihin puolestaan kuuluvat markkinaoikeus, työtuomioistuin ja vakuutus oikeus. (Tuomioistuinlaki 1:2.)

Tuomioistuinten tehtävänä on käyttää tuomiovaltaa. Tuomiovaltaa käyttämällä tuomioistuimet ratkaisevat, mikä yksittäisessä asiassa on oikein. (Oikeuslaitos, Tuomioistuinlaitos, luettu 21.11.2020.)

Tuomioistuimet ovat riippumattomia ja käyttävät itsenäistä tuomiovaltaa ratkaistessaan, mikä yksittäisessä tapauksessa on lainmukaista. Poliittiset toimijat, hallinto tai mikään muukaan ulkopuolinen taho ei voi puuttua ja vaikuttaa tuomioistuihin tai niiden ratkaisuihin. (Suomi.fi 2019.) Tuomioistuihin sitoo ainoastaan voimassa oleva oikeus (Oikeuslaitos, Tuomioistuinlaitos, luettu 21.11.2020).

Tutkinta-aresti. Tutkinta-aresti on vaihtoehto tutkintavankeudelle. Se voidaan määrätä henkilölle tutkintavankeuden sijaan tilanteessa, jossa kärjäoikeus on määrännyt hänelle rangaistuksen jostakin rikoksesta, ja hän on valittanut tuomiostaan hovioikeuteen. (Ahonen 2016.) Sen jälkeen, kun kärjäoikeus on määrännyt henkilölle ehdottoman vankeusrangaistuksen ja henkilö valittaa tuomiostaan hovioikeuteen, tuomioistuin voi määrätä hänet vangittuna pitämisen sijaan tutkinta-arestiin, jos tuomittu

vankeusrangaistus on pituudeltaan kahta vuotta lyhyempi (Oikeuslaitos 2018). Tutkinta-aresti tarkoittaa sitä, että tuomittu veloitetaan pysymään kotonaan tutkintavankeuden sijaan. Tutkinta-arestia valvotaan teknisin menetelmin. Tutkinta-arestin valvonnasta vastaa Rikosseuraamuslaitos. (Hämeen Sanomat 2016.)

Tutkinta-aresti on lievempi pakkokeino kuin vangittuna pitäminen. Tästä syystä tutkinta-arestia voidaan pitää ensisijaisena vaihtoehtona tutkintavankeuteen nähden tilanteessa, jossa tutkinta-arestin soveltamiselle säädetyt edellytykset täyttyvät. (Fredman 2020.)

Tutkintavankeus. Jos kiinniottamisen edellytykset täyttyvät, poliisi saa ottaa rikoksesta epäillyn kiinni. Kiinniottamisen jälkeen rikoksesta epäilty voidaan pidättää pidättämiseen oikeutetun virkämiehen päätöksellä, mikäli pidättämisen edellytykset täyttyvät. Kiinniotettu on päästettävä vapaaksi viimeistään 24 tunnin päästä kiinniottamisesta, ellei häntä pidätetä. Pidättäminen saa jatkua enimmillään kolmanteen päivään kiinniottopäivästä kello kahteentoista. Pidättäminen päättyy joko rikoksesta epäillyn vapauttamiseen taikka vangitsemisvaatimuksen tekemiseen. Vangitsemisen edellytysten täytyessä tuomioistuin voi määrätä rikoksesta epäillyn vangittavaksi eli tutkintavankeuteen.

Tutkintavankeus siis tarkoittaa aikaa, jonka rikoksesta epäilty on vangittuna jonkin rikoksen tai joidenkin rikosten vuoksi ennen täytäntöönpanokelpoista tai lainvoimaista tuomiota (Oikeuslaitos 2018). Tutkintavankeus ei ole rangaistus. Sen sijaan se on pakkokeino, joka toteutetaan esitutkinnan, syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin aikana ennen täytäntöönpanokelpoisen tai lainvoimaisen tuomion saamista. (Rikosseuraamuslaitos 2020, Vankeus.) Tutkintavankeuden tarkoituksena on turvata rikoksen esitutkinta, tuomioistuinkäsittely ja rangaistuksen täytäntöönpano (Oikeuslaitos 2018). Tutkintavankeudella voidaan varmistaa se, että rikoksesta epäilty ei pääse pakenemaan sekä se, että rikoksesta epäilty ei kykene jatkamaan rikollista toimintaa (Rikosseuraamuslaitos 2020, Vankeus).

Tutkintavankeus on pakkokeino, joka rajoittaa yksilön vapautta ankarasti. Tutkintavankeus voi olla rankempaa ja rajoitetumpaa kuin varsinainen vankeusrangaistus. Pääsääntö on se, että tutkintavankeuteen tuomittua saadaan säilyttää poliisin tiloissa enintään seitsemän vuorokautta. Tutkintavankeuteen määrätty siirretään poliisivankilasta vankilaan. (Aalto 2019.) Tutkintavankeuteen tuomittu odottaa vankilassa siihen saakka, kunnes rikoksesta saadaan tuomittua täytäntöönpanokelpoinen tai lainvoimainen tuomio ja rangaistuksen suorittaminen alkaa taikka siihen saakka, kunnes tuomioistuin vapauttaa tutkintavangin. Tutkintavankeus päättyy myös niissä tilanteissa, kun tutkintavankeus vaihdetaan tehostettuun matkustuskieltoon tai tutkinta-arestiin. Tutkintavankeudelle ei ole säädetty enimmäispituutta. Tutkintavankeusajat vaihtelevat joistakin päivistä useisiin kuukausiin. Suomessa tutkintavankeusaika vuonna 2014 oli keskimäärin kolme ja puoli kuukautta. (Zareff 2014.) Keskimääräinen tutkintavankeusaika oli kolme ja puoli kuukautta myös vuonna 2018 (Korpela 2019). Tutkintavankeudessa olevista kaksi kolmasosaa odottaa kärjaoikeuden tuomiota ja loppu kolmannes hovioikeuden tuomiota (Hämeen Sanomat 2016).

Tutkintavankeuden toimeenpanosta vastaavat Rikosseuraamuslaitos ja poliisi. Tutkintavankeudelle löytyy nykyään myös vaihtoehtoja. Nämä vaihtoehdot ovat tehostettu matkustuskielto ja tutkintaresti. (Rikosseuraamuslaitos 2020, Vankeus.)

Tutkintavanki. Vangit jaetaan vankeusvankeihin, sakkovankeihin ja tutkintavankeihin (Tilastokeskus, Käsitteet ja määritelmät, luettu 15.11.2020). Tutkintavangilla tarkoitetaan henkilöä, joka on tuomittu tutkintavankeuteen. Tutkintavangiksi määritellään myös henkilö, joka odottaa vangittuna hovioikeuden ratkaisua käräjäoikeuden tuomioon. (Tilastokeskus, Tutkintavanki, luettu 16.11.2020.) Vuonna 2018 Suomessa oli päivittäin keskimäärin 547 tutkintavankia (Korpela 2019).

2.2 Tehostetun matkustuskiellon historia

Ajan kuluessa erilaiset lakipykälät ja säännökset ovat ohjanneet niin poliisitoimintaa kuin koko rikosprosessia. Historiassa on aika, jolloin poliisitoiminta ja rikosprosessi ovat olleet melko vapaasti toteutettavissa ilman lakisäännöksiä. Siirryttäessä tuosta ajasta kohti nykyhetkeä on säännösten määrä kasvanut merkittävästi. On säädetty erilaisia lakeja, on muutettu jo voimassa olevia säännöksiä ja on kumottu vanhempia säännöksiä uudempien tullessa tilalle. Nykyään ollaan tilanteessa, jossa poliisitoiminta ja rikosprosessi on tarkoin säänneltyä. (Fredman 2015, 13-32.)

Ennen ensimmäisen pakkokeinolain voimaantuloa joissakin lakiehdotuksissa ehdotettiin tutkintavalvonta-nimisen pakkokeinon käyttöönottoa pidätystä ja vangitsemista korvaavana pakkokeinona. Tutkintavalvonnan tarkoituksena olisi ollut pakkokeinon kohteen liikkumisvapauden rajoittaminen. Lakiehdotusten mukaan tutkintavalvontaan asetetulle olisi voitu määrätä erityinen valvoja huolehtimaan pakkokeinon noudattamista. Tutkintavalvonta-nimisen pakkokeinon käyttöönotto kuitenkin kaatui siihen, ettei löytynyt viranomaista, joka olisi voinut huolehtia valvonnasta riittävän tehokkaasti. (HE 14/1985, 45.)

Ensimmäinen pakkokeinolaki (PKL 450/1987) tuli voimaan 1.1.1989. Tuo pakkokeinolaki mahdollisti tavanomaiseen matkustuskieltoon määräämisen. Pakkokeinolaki 450/1987 oli voimassa yhteensä 25 vuotta, jonka aikana se oli jatkuvien osittaisuudistusten kohteena. Vuosina 1988-2013 eduskunnassa hyväksyttiin yhteensä 52 muutosta tähän pakkokeinolakiin. Yleensä muutettiin useita pykälää kerrallaan. (Fredman 2015, 21-26.) Muutoksia tehtiin myös matkustuskieltoon liittyviin lakipykäliin, mutta tehostettua matkustuskieltoa ei pakkokeinovalikoimaan vielä lisätty.

Uusi pakkokeinolaki (PKL 806/2011) tuli voimaan 1.1.2014. Tehostettua matkustuskieltoa ei vielä tuolloinkaan oltu lisätty pakkokeinolakiin, vaikka matkustuskiellon teknistä valvontaa oli jo ehdotettu. Sähköistä valvontaa ja sen käyttämistä seuraamus- ja pakkokeinojärjestelmässä nimittäin ehdotti oikeusministeriön marraskuussa 2006 asettama työryhmä. Tämä työryhmä ehdotti, että sähköinen valvonta liitettäisiin osaksi jokaista matkustuskieltoa. (Oikeusministeriö 2007, 4 ja 66.) Sähköisen valvonnan liittäminen jokaiseen matkustuskieltoon torjuttiin, mutta sähköistä valvontaa pidettiin tarpeellisena

ja selvittämisen arvoisena joissakin tapauksissa (Oikeusministeriö 2008, 28-32). Tehostettua matkustuskieltoa ei kuitenkaan saatu osaksi pakkokeinolakia ristiriitaisen lausuntopalautteen vuoksi (HE 222/2010, 85).

Keväällä 2014 muodostettiin taas työryhmä, jolle oikeusministeriö asetti tehtäväksi selvittää, löytyikö tutkintavankeudelle käyttökelpoisia vaihtoehtoja (Hämeen Sanomat 2016). Tutkintavankeuden vaihtoehtojen pohtiminen tuli ajankohtaiseksi, sillä haluttiin selvittää, oliko tutkintavankeudelle olemassa vaihtoehtoja, joiden valvominen onnistuisi tehokkaasti (Oikeuslaitos 2018). Tämä työryhmä oli se, jonka esityksestä tehostettu matkustuskielto lopulta saatiin Suomessa osaksi pakkokeinolakia.

Keväällä 2014 muodostettu työryhmä teki selvitystyötään siihen saakka, että se antoi helmikuussa 2016 yksimielisen mietinnön (oikeusministeriö 2016). Tämän jälkeen oli valtioneuvoston vuoro jatkaa työtä muun muassa tehostetun matkustuskiellon ympärillä. Valtioneuvosto antoi hallituksen esityksen 1.12.2016 koskien tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja järjestämistä. Tehostettu matkustuskielto sisältyi tähän hallituksen esitykseen. (Eduskunta 2019.)

Lakivaliokunnan suorittama valiokuntakäsittely ajoittui aikavälille 13.12.2016-17.10.2017. Valiokunnan mietinnön (LaVM 10/2017) mukaan lakivaliokunta kuuli tuolla aikavälillä yhteensä 19 asiantuntijaa, joiden joukkoon mahtui esimerkiksi hallitusneuvos, käräjätuomari, poliisitarkastaja, professori ja asianajaja. Lisäksi valiokunta sai viisi kirjallista lausuntoa. (LaVM 10/2017, 1.) Lakivaliokunta kertoi kannattavansa ja puoltavansa tehostetun matkustuskiellon käyttöönottoa. Lakivaliokunnan mukaan tehostettu matkustuskielto poistaa useita tutkintavankeuden haittavaikutuksia. (LaVM 10/2017, 3-4 ja 16-19.)

Eduskunta käsitteli hallituksen esitystä ensimmäisen kerran 24.10.2017 ja toisen kerran 27.10.2017. Näiden kahden käsittelyn pohjalta se antoi vastauksensa 2.11.2017. (Eduskunta 2019.) Eduskunnan vastauksesta (EV 107/2017) selviää, että eduskunta hyväksyi hallituksen esityksessä ehdotetut lakimuutokset. Siispä myös tehostettu matkustuskielto sai eduskunnan hyväksynnän. (EV 107/2017, 1 ja 6-8.) Tasavallan presidentti vahvisti muiden voimaan tulevien säännösten yhteydessä myös tehostetun matkustuskiellon 25.1.2018 (valtioneuvosto 2018).

Alkuperäisen suunnitelman mukaan tehostetun matkustuskiellon olisi pitänyt löytyä pakkokeinolain pykälien joukosta 1.1.2018, mutta näin ei käynyt (valtioneuvosto 2016). Tehostettu matkustuskielto on pakkokeino, joka tuli voimaan vuosi tämän tavoitepäivämäärän jälkeen eli 1.1.2019. Tuosta päivästä lähtien tehostettu matkustuskielto on ollut käytettävissä oleva pakkokeino muiden pakkokeinon rinnalla.

Tehostettu matkustuskielto ei kuitenkaan ainakaan alkuaikoinaan ollut yhtä käytetty pakkokeino kuin mitä odotettiin ja toivottiin. Itse asiassa sitä käytettiin monta kertaa vähemmän kuin mitä ennakkoon arveltiin. Syy siihen, ettei tehostettu matkustuskielto saanut heti tuulta purjeisiinsa voi olla se, että se

oli uusi ja tuntematon pakkokeino niin rikoksesta epäillyille sekä heidän avustajilleen ja puolustajilleen kuin tuomioistuimille. (Jansson ja Mattinen 2019.)

Poliisi suhtautui ainakin aluksi tehostettuun matkustuskieltoon ja sen toimivuuteen epäilevästi ja jopa kielteisesti. Poliisin kielteinen suhtautuminen johtui esimerkiksi siitä, että tehostettuun matkustuskieltoon määrättyjen pelättiin pakenevan ja katoavan jonnekin. Poliisissa suhtauduttiin kriittisesti siihen, ettei tehostettu matkustuskielto mahdollista samankaltaista eristämisaikutusta kuin tutkintavankeus, mikä mahdollistaa sen, että rikoksesta epäilty voi vaikeuttaa rikosprosessia halutessaan melko vapaasti. (Jansson ja Mattinen 2019.)

Tehostettu matkustuskielto ei ole vielä vanha pakkokeino. Sitä on nyt määrätty eri puolilla Suomea erilaisille henkilöille. Kun kokemuksia tehostetuista matkustuskielloista kertyy, kertyy samalla tietoa siitä, mikä tehostetuissa matkustuskielloissa toimii ja mikä ei.

Maailmalta löytyy useita valtioita, joissa tehostettu matkustuskielto ja sähköinen valvonta otettiin käyttöön ennen Suomea. Tällaisia valtioita ovat muun muassa Ruotsi, Alankomaat ja Yhdysvallat. Maailmalla sähköisestä valvonnasta kiinnostuttiin 1960-luvun loppupuolella, ja varsinaisen läpimurtonsa se teki 1980-luvulla. (Oikeusministeriö 2007, 7-8.)

2.2.1 Miksi tehostettu matkustuskielto lisättiin pakkokeinolakiin?

Tehostetun matkustuskiellon tarpeellisuutta ja etuja perusteltiin useilla eri argumenteilla vuosina ennen tehostetun matkustuskiellon liittymistä käytettävien pakkokeinojen joukkoon. Yksi merkittävin peruste, jolla tehostetun matkustuskiellon tarpeellisuutta perusteltiin, oli tavanomaisten matkustuskieltojen rikkomisten suuri määrä ja se, että tavanomaisia matkustuskielloja rikotaan erittäin paljon ilman, että rikkomukset tulevat poliisin tietoon. (Oikeusministeriö 2007, 53 ja 66.)

Tehostetun matkustuskiellon eduksi koettiin

- asunnon menettämisen estäminen
- helppous
- inhimillisyys
- nopea käyttöön ottaminen
- perhesuhteiden ja muiden sosiaalisten suhteiden säilyminen
- pienemmät kustannukset tutkintavankeuteen verrattuna
- rikoksesta epäillyn koulunkäyntimahdollisuuden, työssäkäyntimahdollisuuden ja sosiaalisen aseman säilymisen
- rikoksia ennalta estävä vaikutus
- se, että puolustuksen järjestäminen ja valmistelu on joustavammin järjesteltävissä kuin vankilassa

- se, että tehostettu matkustuskielto on huonojen sosiaalisten yhteyksien muodostumista ja vankilan rikolliseen alakulttuuriin samaistumista vähentävä pakkokeino
- se, että tekninen valvonta ennalta estää matkustuskiellon rikkomisia
- se, että se on tehokkaampi, uskottavampi ja järkevämmän valvottava pakkokeino tavanomaiseen matkustuskieltoon verrattuna
- suhteellisuusperiaatteen mukaisuus
- tutkintavankeusajan lyheneminen
- tutkintavankien määrää vähentävä ominaisuus
- valvonnan tehokkuus
- vankiloiden yliasutusongelmien ennalta estäminen
- vapaudenmenetyksen haittojen välttäminen
- vähimmän haitan periaatteen mukaisuus
- yksinkertaisuus. (HE 252/2016, 4-5, 18, 25-28 ja 32-36 & Länsi-Suomi 2016 & Oikeusministeriö 2007, 5, 8, 53 ja 66.)

2.3 Tehostettu matkustuskielto

Tehostettu matkustuskielto on yksi pakkokeinoista. Se on pakkokeino, joka kohdistuu rikoksesta epäiltyyn. Se on pakkokeino, jota voidaan hallituksen esityksen mukaan pitää vaihtoehtona tutkintavankeudelle (HE 252/2016, 1). Tehostettu matkustuskielto on vaihtoehto tutkintavankeudelle, eli sille, että rikoksesta epäilty odottaa vankilassa tuomioistuimen päätöstä siitä, määrätäänkö hänelle rikoksen vuoksi rangaistus vai ei (Ahonen 2016).

Äskeisen kappaleen lukemisen jälkeen tiedetään tehostetun matkustuskiellon olevan rikoksesta epäillyn asemassa olevaan henkilöön kohdistuva tutkintavankeudelle vaihtoehtoinen pakkokeino. Tämä on hyvä alkutieto, mutta ei yksinään ole riittävän laaja ja kattava tietomäärä osoittamaan tehostetun matkustuskiellon tuntemista. Tätä alkutietoa on hyvä lähteä laajentamaan ja monipuolistamaan, minkä vuoksi seuraavaksi käsitellään tarkemmin sitä, millainen pakkokeino tehostettu matkustuskielto on ja mitä tarkoittaa se, että henkilö on määrättyä tehostettuun matkustuskieltoon. Tehostetun matkustuskiellon ydinasiat on koottu tiivistetysti opinnäytetyön liitteeseen 1.

Pakkokeinona tehostettu matkustuskielto on henkilön liikkumisvapautta rajoittava. Hallituksen esityksen mukaan matkustuskielto ei ole vapaudenriistoa (HE 222/2010, 85). Tämä pätee myös tehostettuun matkustuskieltoon. Tehostetun matkustuskiellon sisältö vaihtelee sen mukaan, kenelle se määrätään. Harvemmin löytyy kahta samansisältöistä eri henkilöille määrättyä tehostettua matkustuskieltoa. Tehostetun matkustuskiellon sisältöön vaikuttaa useampi seikka. Sisältöön voivat vaikuttaa esimerkiksi tehostettuun matkustuskieltoon määrättävän henkilön rikostausta, asuinpaikka ja elämäntilanne sekä rikosprosessissa käsiteltävä rikosasia.

Vastaus siihen, miten tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn liikkumista voidaan rajoittaa ja miten hänen oleskeluaan voidaan ohjailla, löytyy pakkokeinolaista. Pakkokeinolaki (PKL 806/2011) määrittelee 5 luvun 2 §:ssä seitsemän kohtaa, eli velvoitetta, joita voidaan hyödyntää kunkin tehostetun matkustuskiellon sisällön määrittelyssä. Näistä kohdista voidaan hyödyntää joko vain yhtä tai vaikkapa kaikkia seitsemää kerrallaan silloin, kun rikoksesta epäilty määrätään tehostettuun matkustuskieltoon. Kuhunkin tilanteeseen soveltuva tehostettu matkustuskielto muodostetaan näiden seitsemän kohdan pohjalta valitsemalla niistä tarpeelliset, tehokkaat ja perustellut velvoitteet sisällytettäväksi tehostetun matkustuskiellon päätökseen. (Fredman ym. 2012, 879.)

Ensimmäinen kohta mahdollistaa sen, että tehostettuun matkustuskieltoon määrätty voidaan velvoittaa pysymään jollakin tietyllä paikkakunnalla tai alueella (PKL 5:2.1,1). Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä voi siis ilmetä, että pakkokeinon kohdetta velvoitetaan liikkumaan ja oleskelemaan vain pelkästään jonkin tietyn paikkakunnan, joidenkin tiettyjen paikkakuntien, jonkin tietyn kaupungin- tai kunnanosan taikka joidenkin tiettyjen kaupungin- tai kunnanosien alueella. Pakkokeinon kohteena oleva henkilö ei tällöin saa poistua tältä alueelta muualle ilman lupaa. Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä voi ilmetä esimerkiksi, että pakkokeinon kohteena oleva henkilö on oikeutettu liikkumaan ja oleskelemaan vain 10 kilometrin säteellä kotiosoitteestaan. Hallituksen esityksen mukaan henkilön liikkumista ja oleskelua voidaan rajoittaa niin, että voidaan heikentää pakkokeinon kohteena olevan henkilön mahdollisuuksia vaikeuttaa rikosasian selvittämistä (HE 222/2010, 86). Liikkumisen ja oleskelun rajoittamisella voidaan myös ehkäistä tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn rikollisen toiminnan jatkumista.

Toinen näistä seitsemästä kohdasta antaa mahdollisuuden siihen, että pakkokeinon kohteena olevan henkilön liikkuminen ja oleminen jollakin tietyllä alueella voidaan kieltää (PKL 5:2.1,2). Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä voi ilmetä esimerkiksi, että tehostettuun matkustuskieltoon määrättyä kielletään liikkumasta tai olemasta jollakin teollisuusalueella. Siihen, että jokin alue asetetaan pakkokeinon kohteena olevalle henkilölle kielletyksi, vaikuttaa henkilön rikostausta. Jos henkilö on tehnyt rikoksia tietyllä alueella tai tiettyntyyppisiä rikoksia tiettyntyyppisillä alueilla, tällaiset alueet voidaan määrätä henkilön liikkumisen ja oleskelun kannalta kielletyiksi. Sillä, että tehostettuun matkustuskieltoon määrätty ei saa liikkua jollakin alueella, pyritään erityisesti rikosten ennalta ehkäisyyn.

Kolmas kohta oikeuttaa velvoittamaan tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn olemaan jonakin tiettyinä aikana tavattavissa asunnossaan tai työpaikallaan (PKL 5:2.1,3). Asunnossa pysymisvelvoite voidaan valita tehostettuun matkustuskieltoon sisällytettävien velvoitteiden joukkoon tai sitten se voidaan jättää kokonaan hyödyntämättä (HE 252/2016, 46). Määräämällä rikoksesta epäilty olemaan tavattavissa asunnossaan tiettyinä aikoina pyritään ennalta estämään rikoksiin syyllistymistä. Velvoitteella tähdätään myös siihen, että pakkokeinon kohteeseen saadaan tarvittaessa nopeasti yhteys (HE 14/1985, 59). Jos asunnossa pysymisvelvoitetta halutaan käyttää, päätöksessä, joka koskee tehostettua matkustuskieltoa, voi lukea esimerkiksi, että tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn tulee

olla tavattavissa kotonaan kello 18:00 ja kello 6:00 välisenä aikana ja että hänen tulee olla tavattavissa työpaikallaan maanantaisin, tiistaisin, keskiviikkoisin ja torstaisin kello 7:00 ja kello 15:00 välisenä aikana.

Pakkokeinolain nojalla tehostettuun matkustuskieltoon määrätty voidaan velvoittaa olemaan ja pysymään asunnossaan tai muussa asumiseen soveltuvassa paikassa vähintään 12 tuntia ja enintään 22 tuntia vuorokaudessa (PKL 5:2a.1). Muu asumiseen soveltuva paikka voi olla esimerkiksi asuntola tai hoitolaitos (HE 252/2016, 45). Kun pohditaan sopivaa pituutta asunnossa pysymisvelvoitteelle, tulee huomioida pakkokeinon kohteena olevan henkilön elämäntilanne sekä muut elämiseen ja arkeen kuuluvat asiat. Jos pakkokeinon kohde esimerkiksi käy töissä tai koulussa, ei asunnossa pysymisvelvoite voi olla niin pitkä, että se estää työssäkäynnin tai koulunkäynnin. Velvoitteen pituuden tulee olla sellainen, että tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn on asunnossa pysymisvelvoitteesta huolimatta kyettävä ulkoilemaan, käymään kaupassa ja hoitamaan välttämättömät henkilökohtaiset asiat. Pääsääntö on, että asunnossa pysymisvelvoite määrätään koskemaan ilta- ja yöaikaa. Tavallisimmin velvoite ajoitetaan suurimmaksi osaksi kello 21:00 ja kello 6:00 väliselle ajalle. Työn, opiskelun tai muiden niihin rinnastettavien syiden vaikutuksesta velvoitteen ajoittuminen voidaan määrätä myös toisin. (HE 252/2016, 46-47.)

Neljännän kohdan perusteella tehostetun matkustuskiellon kohteena oleva henkilö voidaan velvoittaa ilmoittautumaan tiettyinä aikoina joko poliisille tai Rajavartiolaitokselle (PKL 5:2.1,4). Velvoitteella tavoitellaan sitä, että pakkokeinon kohteeseen saadaan yhteys silloin tällöin tehostetun matkustuskiellon aikana (HE 14/1985, 59). Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä voi ilmetä esimerkiksi, että tehostettuun matkustuskieltoon määrätty velvoitetaan ilmoittautumaan hänen kotiosoitettaan lähimmälle poliisiasemalle perjantaisin kello 12:00 ja 16:00 välisenä aikana. Lähtökohta on se, että ilmoittautumispaikka määrätään tehostettuun matkustuskieltoon määrätylle siten, että se on hänelle tarkoituksenmukaisin ja vähiten haittaa aiheuttava. Kun poliisin ja Rajavartiolaitoksen toimipisteistä valitaan ilmoittautumispaikkaa, tulee huomioida esimerkiksi etäisyys tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn kotiosoitteen ja toimipisteen välillä sekä kulkuyhteydet näiden kahden paikan välillä. (HE 41/2017, 75.) Ilmoittautumispaikaksi kannattaa valita se toimipiste, joka on lähimpänä tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn kotiosoitetta ja johon hän pääsee kulkemaan helposti ja vähimmällä vaivalla sellaisen toimipisteen sijaan, johon pakkokeinon kohteella on pitkä matka ja johon hänen on vaikea kulkea esimerkiksi huonojen julkisten kulkuyhteyksien takia. Useimmiten, jos tehostetun matkustuskiellon sisältöön kuuluu ilmoittautumisvelvollisuus, ilmoittautumispaikkana on henkilön asuinpaikkakunnan poliisiasema tai henkilön asuinpaikkakuntaa lähimpänä oleva poliisiasema.

Näistä seitsemästä pakkokeinolain viidennestä luvusta löytyvästä kohdasta viides mahdollistaa sen, että pakkokeinon kohteena oleva henkilö voidaan velvoittaa olemaan jossakin laitoksessa tai sairaalassa, jossa hän on ennestään ollut tai johon hänet otetaan (PKL 5:2.1,5). Tehostettuun matkustus-

kieltoon määrätty henkilö voidaan velvoittaa oleskelemaan vain esimerkiksi ikääntyneille, kehitysvammaisille, päihdeongelmallisille tai mielenterveysongelmallisille tarkoitetun laitoksen tiloissa ja alueella (sosiaali- ja terveysministeriö, luettu 21.11.2020).

Tehostettuun matkustuskieltoon määrättyä voidaan kieltää ottamasta yhteyttä todistajaan tai todistajiin, asianomistajaan tai asianomistajiin, asiantuntijaan tai asiantuntijoihin ja rikoskumppaniin tai rikoskumppaneihin, jotka liittyvät siihen rikokseen, josta häntä epäillään tai niihin rikoksiin, joissa hän on rikoksesta epäillyn asemassa. Tämän tekee lailliseksi kuudes kohta näistä seitsemästä pakkokeinolain 5 luvun 2 §:stä löytyvästä kohdasta. (PKL 5:2.1,6.) Tehostetun matkustuskiellon sisältämiin velvoitteisiin voidaan valita yhteydenpitokielto, jos se estää tai vähentää rikoksesta epäillyn mahdollisuutta vaikeuttaa rikosasian selvittämistä. Jos tehostettuun matkustuskieltoon määrätty ei saa olla yhteydessä joihinkin henkilöihin, hän ei pysty vaikuttamaan heihin tai esimerkiksi siihen, mitä he rikosprosessin aikana tulevat sanomaan. Jos tehostetun matkustuskiellon velvoitteisiin valitaan yhteydenpitokielto, tulee pakkokeinoa koskevaan päätökseen kirjata ylös niiden henkilöiden nimet, joihin tehostettuun matkustuskieltoon määrätty ei saa olla yhteydessä. Yhteydenpitokielto tarkoittaa sitä, että tehostettuun matkustuskieltoon määrätty ei saa olla kiellettyihin henkilöihin yhteydessä millään tavalla. (HE 222/2010, 263-264.) Hän ei esimerkiksi saa soittaa tai viestitellä heille. Hän ei saa lähettää heille sähköpostia eikä kirjeitä. Hän ei myöskään saa tavata heitä kasvokkain.

Seitsemäs ja viimeinen näistä kohdista antaa mahdollisuuden siihen, että tehostettuun matkustuskieltoon määrätty veloitetaan luovuttamaan passinsa ja matkustusasiakirjaksi hyväksyttävä henkilökorttinsa poliisille tai Rajavartiolaitokselle (PKL 5:2.1,7). Passin ja matkustusasiakirjaksi hyväksyttävän henkilökortin luovuttamisvelvollisuus määrätään osaksi tehostettua matkustuskieltoa niissä tapauksissa, joissa henkilölle määrätään sellainen liikkumavapauden rajoitus, jonka noudattamisen kannalta passin ja henkilökortin poisantamisella voi olla merkitystä. (HE 222/2010, 264.) Passin ja henkilökortin poisottamisella voidaan rajoittaa pakkokeinon kohteena olevan henkilön liikkumista niin, että tämän mahdollisuudet asian selvittämisen vaikeuttamiseen ja rikosprosessin karttamiseen heikkenevät (HE 222/2010, 86).

Passi ja matkustusasiakirjaksi hyväksyttävä henkilökortti tulevat ajankohtaiseksi myös tapauksissa, joissa tehostettuun matkustuskieltoon määrätty hakee poliisilta passia tai henkilökorttia. Voi nimittäin olla, että hänelle ei saada myöntää kumpaakaan niistä. Tehostettuun matkustuskieltoon määrättylle ei saada myöntää passia tai henkilökorttia, jos niiden myöntäminen vaarantaa tehostetun matkustuskiellon tarkoituksen (PKL 5:3 §). Passin ja henkilökortin myöntämiskielto tulee kysymykseen tapauksissa, joissa passilla tai henkilökortilla on merkitystä, kun otetaan huomioon tehostetun matkustuskiellon sisältö (HE 222/2010, 264).

Edeltävien kappaleiden perusteella tehostetun matkustuskiellon voidaan todeta olevan lähellä matkustuskieltoa. Rantaeskolan mukaan tehostettu matkustuskielto ja tavanomainen matkustuskielto

ovat ominaisuuksiltaan lähellä toisiaan ja niihin liittyy keskenään paljon yhteisiä asioita. Yhteneväsyyksistä huolimatta niillä on myös eroja toisiinsa nähden. Esimerkiksi se, että tehostettu matkustuskielto on tavanomaiseen matkustuskieltoon verrattuna tiukempi ja rajoittavampi pakkokeino. Tehostettu matkustuskielto ja tavanomainen matkustuskielto eroavat toisistaan siitä syystä, että tehostettua matkustuskieltoa ja siihen liitettyjä velvollisuuksia voidaan valvoa teknisin välinein, mutta tavanomaista matkustuskieltoa ei. Tekninen valvonta mahdollistaa pakkokeinoon liitettyjen liikkumisrajoitusten rikkomisen tehokkaamman valvonnan ja ennalta estämisen. (Rantaeskola 2019.)

Tehostettu matkustuskielto on ikään kuin teknisin välinein valvottu matkustuskielto ennen rangaistuksen tuomitsemista. Kyseiseen pakkokeinoon on mahdollista sisällyttää sellaisia velvoitteita, joita ei tavalliseen matkustuskieltoon voida yhdistää. (HE 252/2016, 44.)

Tehostettu matkustuskielto on voimassa rikosasian pääkäsittelyyn saakka, ellei sitä ole määrätty päätymään aikaisemmin tai ellei sitä kumota aikaisemmin. Tehostettu matkustuskielto täytyy kumota joko kokonaan tai osittain, jos edellytyksiä sen sellaisenaan pitämiseen ei ole. Tehostettua matkustuskieltoa ja sen velvoitteita saadaan muuttuneiden olosuhteiden tai jonkin tärkeän syyn vuoksi muuttaa sen voimassaoloaikana joko lievempään tai ankarampaan suuntaan. (Kukkonen ja Tolvanen 2011, 271-274.)

2.4 Tehostetun matkustuskiellon määrääminen

Tehostetun matkustuskiellon mahdollisuus voi tulla ajankohtaiseksi kahdessa eri tilanteessa. Toinen näistä tilanteista on hetki, jolloin pidätettyä henkilöä vaaditaan vangittavaksi eli hetki, jolloin tuomioistuimien päätetään, määrätäänkö henkilö tutkintavankeuteen vai tehostettuun matkustuskieltoon vai vapautetaan hänet. Toinen näistä kahdesta tilanteesta puolestaan on ajankohta, jolloin henkilö on jo määrätty tutkintavankeuteen ja tuomioistuimien päätetään, onko vangittuna pitämiseksi edellytykset ja perusteet vai onko vangittuna pitäminen kohtuutonta. (PKL 5:1a §.)

Edeltävän kappaleen perusteella voidaan todeta, että tehostettuun matkustuskieltoon voidaan määrätä joko pidätettynä oleva vangittavaksi vaadittu henkilö tai tutkintavanki. Tämä tarkoittaa sitä, että tehostettu matkustuskielto voidaan määrätä aikaisintaan silloin, kun vangitsemista koskevaa asiaa käsitellään ensimmäisen kerran tuomioistuimessa (HE 252/2016, 45). Tehostettuun matkustuskieltoon ei voida määrätä muita kuin rikoksesta epäillyn asemassa olevia henkilöitä. Alle 15-vuotiasta ei voida määrätä tehostettuun matkustuskieltoon (PKL 5:1 §).

Päätösvalta koskien sitä, määrätäänkö rikoksesta epäilty tutkintavankeuteen vai tehostettuun matkustuskieltoon on annettu tuomioistuimelle. Tuomioistuimien tekee päätöksen tehostettuun matkustuskieltoon määräämisestä sekä määrättävän tehostetun matkustuskiellon velvoitteista. Tuomioistuimen lisäksi millään muulla taholla ei ole oikeutta määrätä tehostettua matkustuskieltoa. (HE 252/2016, 44-)

45.) Pidättämiseen oikeutettu virkamies ei voi edes esittää vaatimusta tehostettuun matkustuskieltoon määräämisestä (Fredman ym. 2020, 899).

On olemassa tiettyjä edellytyksiä, joiden tulee täytyä, jotta tehostetun matkustuskiellon määräämistä voidaan harkita ja jotta se voidaan lopulta määrätä rikoksesta epäillylle. Ennen kuin tehostettua matkustuskieltoa lähdetään määräämään rikoksesta epäillylle, tulee olla varmaa, että tätä epäillään todennäköisin syin rikoksesta. Henkilö on todennäköisin syin rikoksesta epäilty silloin, kun on enemmän todennäköistä, että epäily henkilön syylistymisestä rikokseen osoittautuu oikeaksi kuin että se osoittautuu vääräksi (Suomen Tietotoimisto, STT, luettu 24.11.2020). ”Todennäköisin syin epäilty”-kynnys ylittyy, kun rikosasiaa objektiivisesti arvioidessa epäily henkilöä kohtaan on perusteltu todisteiden ja hankitun näytön valossa (Polisen 2020). Kynnys tehostettuun matkustuskieltoon määräämiseen on huomattavasti matalampi kuin kynnys syytteen nostamiseen. Tehostettuun matkustuskieltoon riittää ns. järkiperäinen uskomus siitä, että rikoksesta epäilty on saattanut tehdä tutkittavana olevan rikoksen. Se, että henkilö määrätään tehostettuun matkustuskieltoon ei siis vielä tarkoita sitä, että syyttäjä tulisi häntä vastaan nostamaan syytteen ja tuomioistuim tulisi hänet tutkittavana olevasta rikoksesta tuomitsemaan. Tehostettuun matkustuskieltoon määrääminen tarkoittaa ainoastaan sitä, että häntä vasta epäillään todennäköisin syin rikoksesta. (Savela 2007, 59-60.)

Jotta rikoksesta epäilty voidaan määrätä vangitsemisen sijasta liikkumisvapautta rajoittavaan tehostettuun matkustuskieltoon, täytyy olla olemassa vaara siitä, että rikoksesta epäilty lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä taikka rangaistuksen täytäntöönpanoa (karttamisvaara) tai vaara siitä, että rikoksesta epäilty jatkaa rikollista toimintaa (jatkamisvaara) tai vaara siitä, että rikoksesta epäilty vaikeuttaa rikosasian selvittämistä (vaikeuttamis- eli sotkemisvaara). Tehostetun matkustuskiellon määräämisen edellytys on, että tavanomainen matkustuskielto on riittämätön pakkokeino karttamisvaaran, jatkamisvaaran ja vaikeuttamisvaaran estämiseksi. (Fredman ym. 2020, 894 ja 898-899.)

Karttamisvaara voi olla ennakoitavissa esimerkiksi rikoksen vakavuuden aiheuttamasta pakoilemistarpeesta, vakituisen asunnon puuttumisesta, sosiaalisista suhteista tai rikoksesta epäillyn aikaisemmasta käyttäytymisestä kuten sovittuihin tapaamisiin saapumatta jättämisistä ja etsintäkuulutusten suuresta määrästä. Jatkamisvaaran olemassaoloa pohdittaessa tulee huomiota kiinnittää tehtyjen rikosten samankaltaisuuteen ja tekojen tapahtuma-aikoihin. Jatkamisvaara on olemassa, jos lyhyen aikavälin sisällä on tapahtunut useita rikoksia. Vaikeuttamisvaara vähenee tyypillisesti rikosprosessin edetessä. (Leikas 2016, 14-15.) Vaikeuttamisvaaralla tarkoitetaan sitä, että rikoksesta epäillyllä on mahdollisuus hävittää, turmella, muuttaa tai kätkeä todistusaineistoa taikka mahdollisuus vaikuttaa todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniin (PKL 5:1.1,2 §).

Tehostetun matkustuskiellon edellytyksenä on lisäksi, että tehostettuun matkustuskieltoon määrättävää henkilöä epäillään rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on rikoslain mukaan vähintään

vuosi vankeutta. Tällä rangaistusta koskevalla vaatimuksella pyritään siihen, ettei tehostettua matkustuskieltoa käytetä vähäisissä rikoksissa. (HE 252/2016, 45.) Voidaan siis todeta, että esimerkiksi näpistyksestä epäiltyä ei voida tehostettuun matkustuskieltoon määrätä, mutta esimerkiksi varkaudesta epäilty voidaan.

Jotta tehostettu matkustuskielto voidaan määrätä, vangittavaksi vaaditun tai tutkintavangin täytyy suostua siihen. Tämän lisäksi tehostettuun matkustuskieltoon määrättävän tulee sitoutua noudattamaan hänelle asetettavia velvollisuuksia. (PKL 5:1a.2,2 §.)

Yksi tehostetun matkustuskiellon määrittämisen edellytyksistä on se, että tehostettuun matkustuskieltoon määrättävän henkilön henkilökohtaisten olosuhteiden ja muiden seikkojen perusteella voidaan pitää todennäköisenä, että hän noudattaa tehostettuun matkustuskieltoon sisällytettäviä velvoitteita. Henkilökohtaisilla olosuhteilla tarkoitetaan esimerkiksi henkilötietoja, toimeentuloa, työpaikkaa, opiskelupaikkaa, asuntoa ja perhesuhteita. (HE 252/2016, 45.)

Kun verrataan keskenään tehostettua matkustuskieltoa ja tutkintavankeutta, voidaan todeta, että tehostettu matkustuskielto on näistä kahdesta lievempi. Tehostettua matkustuskieltoa on tämän vuoksi pidettävä tutkintavankeuteen nähden ensisijaisena vaihtoehtona silloin, kun sen soveltamiselle säädetty edellytykset täyttyvät. (Fredman 2020.)

Tehostettu matkustuskielto on ensisijainen vaihtoehto tutkintavankeuteen nähden, mutta toissijainen vaihtoehto tavanomaiseen matkustuskieltoon nähden. Jos tavanomainen matkustuskielto on riittävä pakkokeino poistamaan rikoksesta epäillyn karttamisvaaran, vaikeuttamisvaaran ja rikollisen toiminnan jatkamisvaaran, tulee rikoksesta epäilty määrätä tavanomaiseen matkustuskieltoon. Jos tavanomainen matkustuskielto on riittämätön toimenpide, tulee sen sijaan määrätä tehostettu matkustuskielto. Mikäli tehostettukin matkustuskielto on riittämätön pakkokeino, tulee ajankohtaiseksi tutkintavankeuteen määrittäminen. (HE 252/2016, 45.)

Kun tuomioistuimien käsittelee vangitsemisvaatimusta taikka vangittuna pitämistä, sen tulee huomioida tehostetun matkustuskiellon mahdollisuus. Kun tuomioistuimien katsoo, että henkilö on todennäköisin syin rikoksesta epäilty ja että tehostetun matkustuskiellon edellytykset täyttyvät myös muilta osin, on tehostetun matkustuskiellon määrittäminen mahdollista.

Usein rikoksesta epäilty tai hänen avustajansa taikka puolustajansa saattaa vaatia tuomioistuinta määrittämään rikoksesta epäillyn tehostettuun matkustuskieltoon tutkintavankeuden sijaan. Epäilty ja hänen avustajansa taikka puolustajansa saattavat esittää tuomioistuimelle selvityksen ja perusteluja siitä, miksi tehostettu matkustuskielto olisi parempi vaihtoehto. Rikoksesta epäilty ja hänen avustajansa tai puolustajansa voivat perustella tehostetun matkustuskiellon paremmuutta rikoksesta epäillyn elämäntilanteella, henkilökohtaisilla olosuhteilla ja muilla seikoilla. He saattavat ottaa kantaa myös

siihen, millaisia velvoitteita tehostettuun matkustuskieltoon voidaan liittää ja mitä tuomioistuimen tulee ottaa huomioon tehostetun matkustuskiellon sisällössä.

Sen jälkeen, kun tuomioistuin on tehnyt päätöksen henkilön määräämisestä tehostettuun matkustuskieltoon, tulee ajankohtaiseksi joitakin toimenpiteitä, joita tulee tehdä. Tehostetusta matkustuskiellosta tehdään aina kirjallinen päätös, josta on annettava jäljennös pakkokeinon kohteelle. Päätöksestä ilmenevät tärkeimmän tehostettuun matkustuskieltoon liittyvät asiat. Poliisi saa yleensä tiedon tehostetusta matkustuskiellosta heti, kun se määrätään. Tehostetusta matkustuskiellosta tulee ilmoittaa poliisin lisäksi myös Rikosseuraamuslaitokselle, jotta tekninen valvonta voidaan aloittaa. (Fredman ym. 2020, 904.)

2.5 Tehostetun matkustuskiellon valvonta

Kun puhutaan tehostetusta matkustuskiellosta, puhutaan pakkokeinosta, jonka määrää tuomioistuin. Tehostettu matkustuskielto on pakkokeino, jonka toimeenpanosta ja valvonnasta vastaa poliisi. Vastuu tehostetun matkustuskiellon teknisestä valvonnasta on puolestaan Rikosseuraamuslaitoksella. (Oikeusministeriö 2016.)

Tehostettu matkustuskielto ei ole tehostettu matkustuskielto ilman teknistä valvontaa. Sen vuoksi tieto siitä, mitä tekninen valvonta on ja miten sitä tehdään, on oleellinen. Teknisellä valvonnalla tarkoitetaan sitä, että pakkokeinon kohteen liikkumista ja oleskelua valvotaan teknisin välinein. Erilaiset henkilöön kiinnitettävät tekniset välineet mahdollistavat ympärivuorokautisen sähköisen valvonnan. Valvonnan tarkoituksena on seurata, miten tehostettuun matkustuskieltoon määrätty noudattaa hänelle asetettuja liikkumista rajoittavia velvoitteita.

Teknistä valvontaa suoritetaan henkilön ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävien teknisten välineiden taikka tällaisten välineiden yhdistelmien avulla. Teknisen valvonnan mahdollistavat välineet eivät mahdollista teknistä kuuntelua eivätkä teknistä katselua. (HE 252/2016, 41 ja 45.) Välineiden tehtävänä on ainoastaan antaa tietoa tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn sijainnista.

Nilkkaan tai ranteeseen kiinnitettävä valvontaväline muistuttaa ulkonäöltään rannekelloa ja sykemittaria. Yleisimmin tekniseen valvontaan käytetään nilkkapantaa, joka on samantyyppinen kuin ns. pantavankeudessa eli valvontarangaistuksessa käytettävä valvontapanta. (Poliisi 2019.) Tehostettuun matkustuskieltoon määrättyyn kiinnitettävä nilkka-, ranne- tai vyötäröpanta taikka niiden yhdistelmä tallentaa henkilön sijainnin pannassa olevan paikantimen ansiosta (Tenhunen 2020). Lisäksi käytössä voi olla erillinen tekninen seurantalaitte, joka seuraa telemastoja ja -verkkoa hyödyntäen henkilön liikkumista. Tämä laite muistuttaa ulkonäöltään pientä kaukosäädintä. (Uhari 2019.) Henkilölle voidaan määrätä käyttöön esimerkiksi ranteeseen tai nilkkaan kiinnitettävä valvontapanta sekä vyötäröllä kannettava valvontapantaan yhteydessä oleva seurantalaitte (oikeusministeriö 2007, 32).

Tehostetun matkustuskiellon valvontaan liittyy sääntö siitä, että aiheettoman huomion herättämistä on vältettävä. Tekninen valvonta on toteutettava niin, ettei kenenkään oikeuksiin puututa enempää ja niin, ettei sillä aiheuteta kenellekään suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä valvonnan suorittamiseksi. (HE 252/2016, 41.)

Kun poliisi saa tiedon tehostetusta matkustuskiellosta, päätöksen tiedot kirjataan poliisin tietojärjestelmiin. Näin kutakin tehostettua matkustuskieltoa koskevat tiedot ovat yksittäisten poliisien tiedossa ja valvonta on mahdollista. Poliisilaitoksen sisällä saattaa olla erilaista tiedottamista siitä, keitä on määrätty tehostettuun matkustuskieltoon. Poliisin tehtävänä on valvoa noudattaako tehostettuun matkustuskieltoon määrätty hänelle määrättyä pakkokeinoa vai ei.

Poliisi suorittaa tehostettujen matkustuskieltojen valvontaa muun poliisityön ohessa. Valvonta voi perustua sekä sattumaan että suunnitelmallisuuteen. (Rekola 2020, 22.)

Poliisi ja Rikosseuraamuslaitos tekevät yhteistyötä valvoessaan tehostettujen matkustuskieltojen noudattamisia ja rikkomisia. Se, miten usein ja miten tehostettuun matkustuskieltoon määrättyjä valvotaan, on tapauskohtaista. Rikosseuraamuslaitos valvoo jokaista tehostettua matkustuskieltoa teknisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että Rikosseuraamuslaitos seuraa teknisten valvontavälineiden avulla sitä, noudattaako pakkokeinon kohteena oleva henkilö hänelle asetettuja liikkumisvapautta rajoittavia velvollisuuksia vai ei. Rikosseuraamuslaitos valvoo muun muassa sitä, poistuuko henkilö alueelta, jolla hänen on lupa olla.

Poliisin valvontatapa riippuu henkilölle asetetuista velvoitteista. Jos henkilö on velvoitettu pysymään kotonaan jonakin tietynä aikana, poliisipartio voi käydä tarkistamassa, onko tämä siellä silloin kun pitää. Jos henkilö taas on velvoitettu olemaan jossakin laitoksessa tai sairaalassa, voidaan sielläkin käydä tarkistamassa, onko hän siellä. Jos henkilö on velvoitettu ilmoittautumaan tiettyinä aikoina poliisille, on valvonta sen veloitteen osalta helppoa. Mikäli henkilö tulee poliisiasemalle silloin, kun hänet on velvoitettu, hän noudattaa hänelle määrättyä tehostettua matkustuskieltoa ja ellei hän saavu poliisiasemalle, hän ei sitä noudata.

Kuten aikaisemmin on kerrottu, tehostettuun matkustuskieltoon määrätyle voidaan asettaa yhteydenpitokiello johonkin henkilöön tai joihinkin henkilöihin. Yhteydenpitokiellon valvonta saattaa olla hankalaa. Oikeastaan ainut keino yhteydenpitokiellon valvontaan on hyödyntää niitä ihmisiä, joihin tehostettuun matkustuskieltoon määrätty ei saa ottaa yhteyttä. Kielletty yhteydenotto voi paljastua niin, että ihminen, johon tehostettuun matkustuskieltoon määrätty ei saa olla yhteydessä, ilmoittaa poliisille tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn yhteydenotosta. (HE 222/2010, 86.)

2.5.1 Tehostetun matkustuskiellon rikkominen

Tehostettuun matkustuskieltoon määrätyle on kaksi vaihtoehtoa: joko hän noudattaa tehostettua matkustuskieltoa tai sitten hän rikkoo sitä. Vaikka yksi tehostetun matkustuskiellon edellytyksistä on

se, että tehostettuun matkustuskieltoon määrättävä sitoutuu noudattamaan hänelle asetettavia velvollisuuksia, tämä ei vielä tarkoita sitä, etteikö hän kertaakaan rikkoisi niitä ja hänelle määrättyä tehostettua matkustuskieltoa.

Tehostettua matkustuskieltoa voi rikkoa usealla eri tavalla riippuen siitä, millaisia velvollisuuksia tehostettuun matkustuskieltoon on yhdistetty. Tehostettua matkustuskieltoa voi rikkoa viidellä eri tavalla: rikkomalla tehostetun matkustuskiellon velvoitteita, pakenemalla, ryhtymällä valmistelemaan pakoa, vaikeuttamalla asian selvittämistä ja jatkamalla rikollista toimintaa. (Kukkonen ja Tolvanen 2011, 274.) Tehostetun matkustuskiellon rikkomiseksi luokitellaan esimerkiksi se, että pakkokeinon kohde poistuu alueelta, jolla hän on velvoitettu olemaan tai se, että hän jättää noudattamatta poliisille ilmoittautumisvelvollisuutta.

Tehostettuun matkustuskieltoon määrätty voi jäädä kiinni tehostetun matkustuskiellon rikkomisesta joko poliisille tai Rikosseuraamuslaitokselle. Jos pakkokeinon kohde rikkoor hänelle asetettua liikuttamista ja olemista rajoittavaa velvoitetta tai poistaa päältään hänelle asennettun laitteen taikka rikkoor laitteen, Rikosseuraamuslaitos saa siitä automaattisesti hälytyksen. Rikosseuraamuslaitos välittää tiedon hälytyksestä poliisille joko hätäkeskuksen kautta taikka suoraan poliisin tilanne- tai johtokeskuksiin. (Rekola 2020, 28.) Rikosseuraamuslaitoksen lisäksi poliisi voi saada tiedon tehostetun matkustuskiellon rikkomisesta joltakin yksittäiseltä ihmiseltä. Yksi vaihtoehto on, että poliisi havaitsee tehostetun matkustuskiellon rikkomisen itse.

Pakkokeinolain mukaan tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn henkilön rikkoessa tehostettua matkustuskieltoa hänet saadaan pidättää tai vangita (PKL 5:10 §). Lakitekstin sanamuoto ”saadaan pidättää ja vangita” tarkoittaa sitä, etteivät pidättäminen ja vangitseminen ole välttämättömiä ja automaattisia toimenpiteitä. Lakiteksti jättää harkintavaltaa pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle sekä tuomioistuimelle. Suhteellisuusperiaate, tahallisuus ja piittaamattomuus huomioon ottaen pidättämiseen oikeutettu virkamies tekee päätöksen pidättämisestä sekä vangittavaksi vaatimisesta ja tuomioistuimien tekee päätöksen vangitsemisesta. (Rekola 2020, 21-22.)

3 JOKILAAKSOJEN ALUE

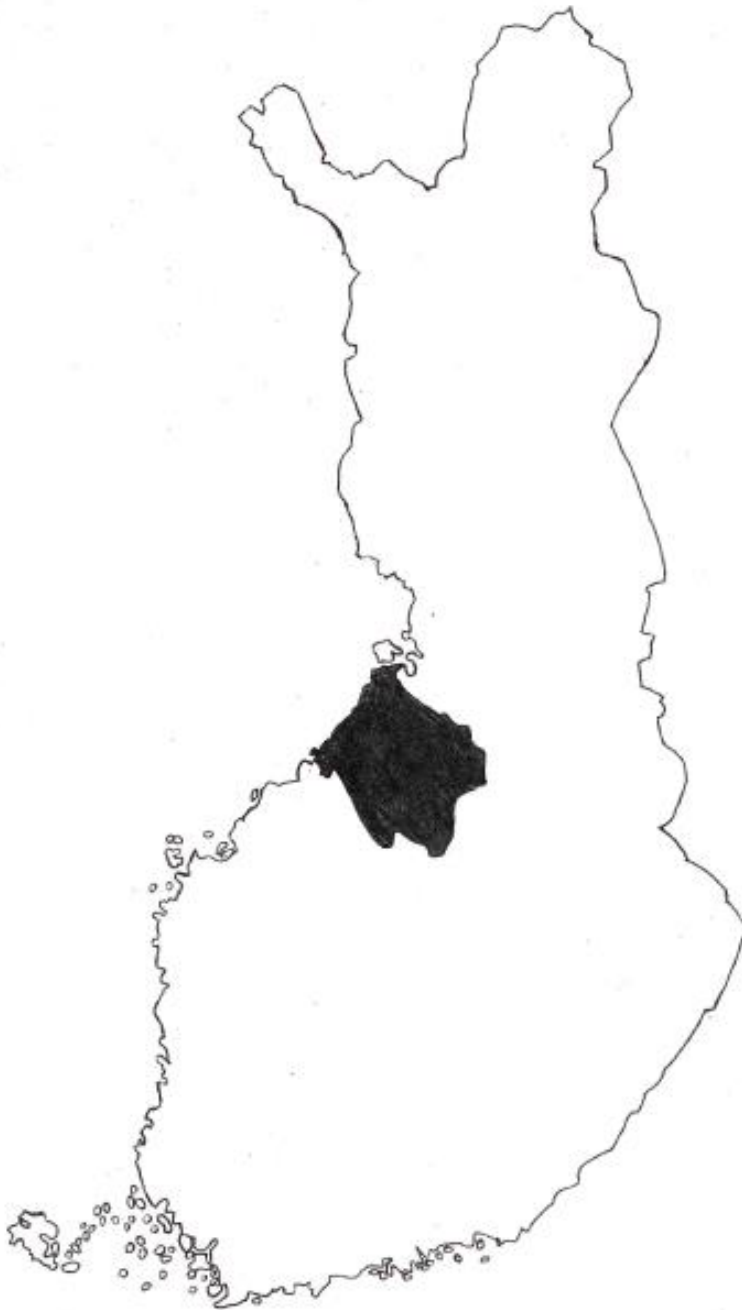
Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää ja käsitellä tehostettuun matkustuskieltoon liittyviä ongelmia yhdellä poliisin kenttäjohtoalueella. Tässä vaiheessa opinnäytetyön tekstiä on varmasti paikallaan selventää tarkemmin, mikä tämä alue on, missä tämä alue sijaitsee ja mitä paikkakuntia tämä alue pitää sisällään. Sen lisäksi, että tässä opinnäytetyön luvussa esitellään alue, jonka ongelmia tutkitaan, on hyödyllistä tarkastella sitä, miten paljon tehostettuja matkustuskieltoja on määrätty tutkittavana olevan alueen asukkaille.

3.1 Jokilaaksojen kenttäjohtoalue

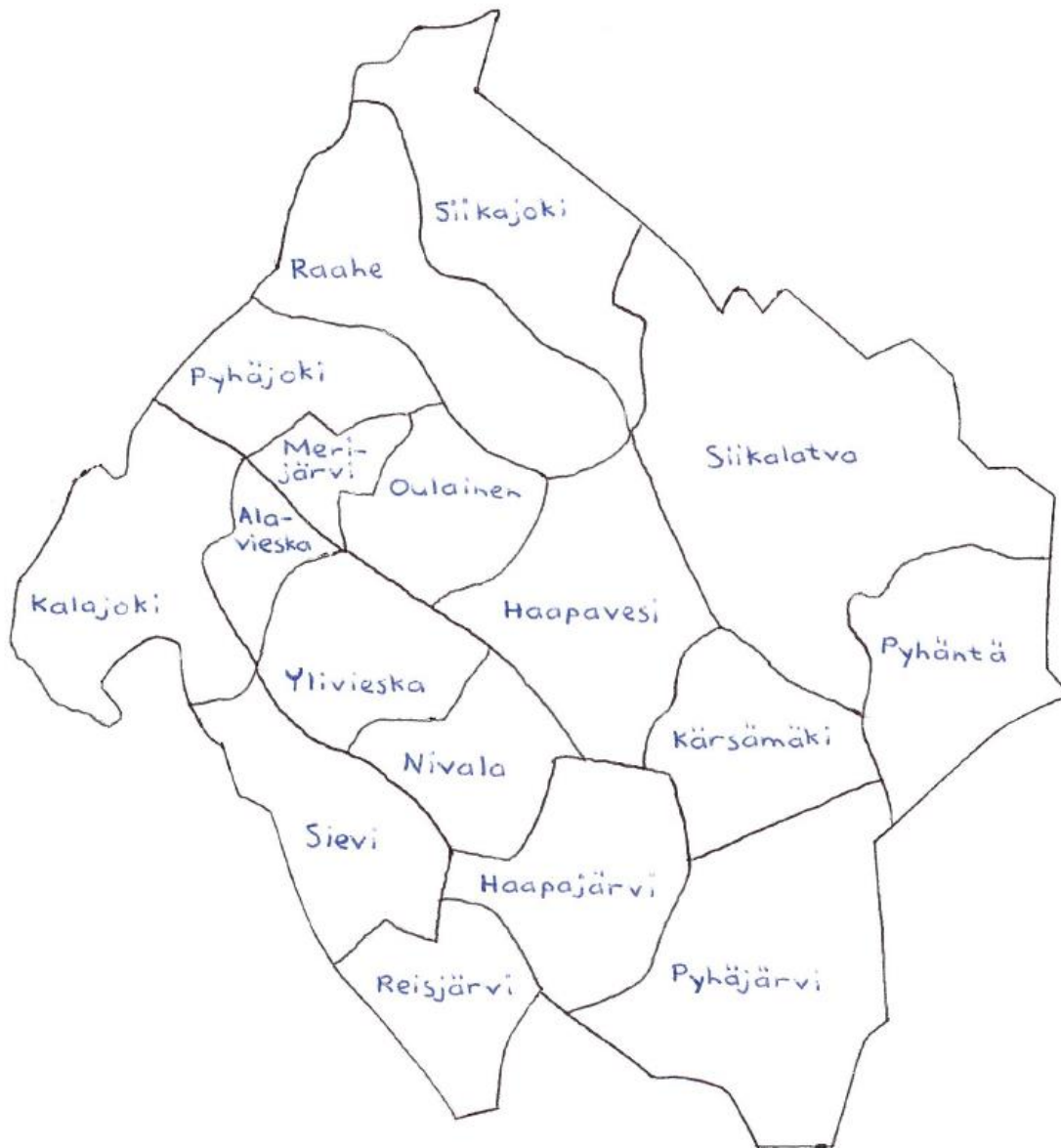
Suomessa on 11 poliisilaitosta, joista yksi on Oulun poliisilaitos. Oulun poliisilaitoksen toiminta-alue kattaa Pohjois-Pohjanmaan maakunnan ja Kainuun maakunnan. (Poliisi, Oulun poliisilaitos, luettu 23.1.2021.) Oulun poliisilaitoksen toiminta-alue on jaettu neljään eri kenttäjohtoalueeseen: Jokilaaksojen kenttäjohtoalueeseen, Kainuun kenttäjohtoalueeseen, Koillismaan kenttäjohtoalueeseen sekä Oulun kenttäjohtoalueeseen (Immonen ja Kankaala 2020, 6).

Jokilaaksojen kenttäjohtoalueeseen kuuluu 17 Pohjois-Pohjanmaalla sijaitsevaa paikkakuntaa, joiden maantieteellinen sijoittuminen havainnollistuu kuvassa 2 olevassa piirtämässäni kartassa. Nämä kenttäjohtoalueen paikkakunnat ovat Alavieska, Haapajärvi, Haapavesi, Kalajoki, Kärsämäki, Merijärvi, Nivala, Oulainen, Pyhäjoki, Pyhäjärvi, Pyhäntä, Raahe, Reisjärvi, Sievi, Siikajoki, Siikalatva ja Ylivieska (Immonen ja Kankaala 2020, 6). Kuvassa 1 on piirtämäni kartta, jonka tarkoituksena on havainnollistaa sitä, mihin Jokilaaksojen alue Suomessa sijoittuu.

Jokilaaksojen kenttäjohtoalueella on viisi poliisiasemaa. Poliisiasema löytyy Haapajärveltä, Haapavedeltä, Kalajoelta, Raahesta ja Ylivieskasta. (Immonen ja Kankaala 2020, 6.) Jokilaaksojen kenttäjohtoalueella asuu yhteensä noin 124 000 ihmistä ja pinta-alaa alueella on noin 14 149 neliökilometriä (Jokilaaksojen pelastuslaitos, luettu 14.11.2020). Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia tehostetun matkustuskiellon ongelmia näiden aikaisemmin mainittujen 17 paikkakunnan muodostamalla Jokilaaksojen alueella.

Kuva 1. Jokilaaksojen alue sijaitsee Pohjois-Pohjanmaalla.

Kuva 2. Jokilaaksojen alueella on 17 paikkakuntaa.

3.2 Tehostettu matkustuskielto Jokilaaksojen alueella

Tätä opinnäytetyötä tehdessäni itselläni oli ajatus siitä, että olisi hienoa saada osaksi kirjoittamaani tekstiä jonkinlaista tietoa siitä, miten paljon tehostettuja matkustuskieltoja on määrätty. Lähetin Rikosseuraamuslaitokselle sähköpostia, jossa tiedustelin mahdollisuutta saada Rikosseuraamuslaitoksen kautta tietoa määräyistä tehostetuista matkustuskielloista. Lopputulos oli se, että sain Rikosseuraamuslaitokselta tarvitsemaani tietoa tätä opinnäytetyötä varten.

Tehostettuja matkustuskieltoja määrättiin Suomessa vuoden 2019 aikana yhteensä 95 kertaa ja vuonna 2020 108 kertaa (Rikosseuraamuslaitos 2021). Rikosseuraamuslaitoksen mukaan Oulun käräjäoikeus on vuosien 2019 ja 2020 perusteella aktiivisin käräjäoikeus tehostettujen matkustuskieltojen määräämisessä määrättyään enemmän tehostettuja matkustuskieltoja kuin mikään muu toinen käräjäoikeus (Rikosseuraamuslaitos 2020, puhelu 29.12.2020). Vuonna 2019 Oulun käräjäoikeus

määräsi 23 tehostettua matkustuskieltoa ja vuonna 2020 määrättyjen tehostettujen matkustuskieltojen lukumäärä oli 19 (Rikosseuraamuslaitos 2021).

Oleellinen tieto tämän opinnäytetyön kannalta on se, montako kertaa tehostettu matkustuskielto on määrätty jollekin Jokilaaksojen alueella asuvalle ihmiselle. Vuosien 2019 ja 2020 aikana Jokilaaksojen kenttäjohtoalueelle määrättiin tehostettu matkustuskielto 17 kertaa (Rikosseuraamuslaitos 2021). Suurin osa näistä 17 tehostetusta matkustuskiellosta on Oulun käräjäoikeuden määräämiä. Tulee kuitenkin huomata, että Oulun käräjäoikeuden lisäksi myös muut käräjäoikeudet, esimerkiksi Helsingin käräjäoikeus, voivat määrätä Jokilaaksojen alueella asuvan ihmisen tehostettuun matkustuskieltoon. (Rikosseuraamuslaitos 2020, puhelu 29.12.2020.)

4 TUTKIMUSTYÖN TOTEUTUS

4.1 Laadullinen tutkimus

Jokainen opinnäytetyö tarvitsee pohjaksi kirjallisuutta (Hakala 2004, 86). Opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa tutkija kerää itselleen tietoa lukemalla niin eri menetelmiä kuin opinnäytetyön aihepiiriä koskevia tekstejä. Aina pelkkä kirjallisuuskatsaus ei riitä, vaan tutkijan täytyy sen lisäksi hakea aineistoa tekemäänsä tutkimustyöhön myös jollakin toisella menetelmällä. Aineistoa tarvitaan, jotta tutkimuskysymyksiin voidaan hakea ratkaisua, tietoa, selvennystä, perusteluita ja vastauksia.

Tämä opinnäytetyö on toteutettu hyödyntämällä laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Laadullinen tutkimusmenetelmä on oiva valinta silloin, kun tutkimuksen tekijä on kiinnostunut asioista, joita ei voida mitata määrällisesti (Hirsjärvi ym. 2005, 151-152). Se siis sopii tilanteeseen, jossa tutkimuskysymykseen haetaan laadullisia vastauksia määrällisten tulosten sijaan.

Yksi laadullisia tutkimuksia yhdistävä ominaispiirre on laadullisten aineistonkeruumenetelmien käyttäminen. Laadullisissa tutkimuksissa suositaan sellaisia aineistonkeruumenetelmiä, jotka mahdollistavat tutkittavien henkilöiden näkökulmien, ajatusten, kokemusten, mielipiteiden, arvojen, asenteiden, uskomusten ja muistojen esiin tuomisen. Laadullisissa tutkimuksissa tavoitteena on saada ”tutkittavien ääni” kuulumaan tutkimuksen tekstissä. (Hirsjärvi ym. 2005, 155.)

Päädyin hyödyntämään laadullista tutkimusmenetelmää opinnäytetyössäni, koska koin saavani sen avulla tarvitsemani aineistoa. Tutkimusmenetelmän valintaani ohjasivat asettamani tutkimuskysymykset. Tavoitteenani oli kerätä tutkittavien perusteltuja ja syvällisiä ajatuksia, kokemuksia, mielipiteitä ja näkökulmia. Päädyin tekemään laadullisen tutkimuksen, sillä halusin kerätä muutaman poliisin ammattitaitoon ja työkokemukseen pohjautuvaa perusteltua aineistoa sen sijaan, että olisin hankkinut mitattavissa olevaa ja tilastollisesti käsiteltävissä olevaa aineistoa suuremmalta määrältä poliiseja.

4.2 Haastattelu

Aineistoa tähän opinnäytetyöhön kerättiin haastattelujen avulla. Haastattelu on yksi aineistonkeruumenetelmistä. Se on aineistonkeruumenetelmä, jonka tavoitteena on selvittää, mitä jollakulla on mielessään. Haastattelu on toimiva tapa tarjoamaan tietoa esimerkiksi haastateltavan ajatuksista, mielipiteistä, kokemuksista ja arvoista. Yksinkertaistettuna haastattelun voidaan sanoa olevan tilanne, jossa haastattelija esittää kysymyksiä haastateltavalle saadakseen tältä tietoa vastausten välityksellä. (Eskola ja Suoranta 2008, 85.)

Haastattelua voidaan pitää yleisesti tutkimustöissä käytettävänä perusmenetelmänä, joka soveltuu moneen erilaiseen tilanteeseen. Pienoisesta työläydestään huolimatta se on menetelmä, jota kannattaa käyttää aina sen ollessa toimiva ja mielekäs tapa tiedon- ja aineistonhankintaan. Tutkimustyötä varten toteutettava haastattelu voi olla strukturoitu, puolistrukturoitu tai avoin. (Metsämuuronen 2008, 38-41.) Tätä opinnäytetyötä varten tehdyt haastattelut olivat tyypiltään puolistrukturoituja haastatteluja.

Puolistrukturoitu haastattelu on haastattelutyyppi, jossa haastattelija esittää samat tai lähes samat kysymykset jokaiselle haastateltavalle. Haastattelija voi vaihdella esittämiensä kysymysten järjestystä eri haastatteluissa, mutta tärkeintä on, että jokainen kysymys tulee käytyä läpi kunkin haastattelun aikana. Puolistrukturoidun haastattelun ominaispiirre on se, että haastateltava saa vastata hänelle esitettyihin kysymyksiin vapaasti omin sanoin. (Eskola ja Suoranta 2008, 86.) Puolistrukturoitu haastattelu on tutkijalle oiva keino aineistonhankintaan silloin, kun tutkija haluaa tietoa juuri tietyistä asioista ja vastauksia juuri tiettyihin kysymyksiin (Puusniekka ja Saaranen-Kauppinen 2006, luku 6.3.3 Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu).

Useiden aineistonkeruumenetelmien joukosta juuri haastattelu valikoitui hyödynnettäväksi tässä tutkimustyössä. Halusin kerätä aineistoa haastattelemalla, koska en osannut etukäteen arvella, millaisia vastauksia haastateltavat antavat. Tiesin sen, että vastaukset saattavat olla monitahoisia ja keskenään erilaisia. Koin haastattelun olevan aineistonkeruumenetelmä, jonka avulla olisi mahdollista kerätä syvällisiä ja perusteltuja vastauksia muodostamiini tutkimuskysymyksiin liittyen. Toteutin aineistonkeruun haastattelemalla, koska halusin saada selville, mitä tutkittavat ajattelevat, mitä he ovat kokeneet ja millaisia mielipiteitä heillä on.

Haastattelutyypeistä valitsin käytettäväksi puolistrukturoidun haastattelun, koska halusin tietoa ja vastauksia juuri tiettyihin kysymyksiin. En halunnut rajoittaa haastateltavien vastausvaihtoehtoja, vaan halusin antaa heille mahdollisuuden vastata kysymyksiin omin sanoin. Tästä syystä puolistrukturoitu haastattelu oli sopiva haastattelutyyppi. Valitsin puolistrukturoidun haastattelun myös siitä syystä, että minulla ei ole opinnäytetyötä varten toteutettavasta haastattelemisesta aikaisempaa kokemusta, ja koin puolistrukturoidun haastattelun olevan sellainen, että sitä hyödyntämällä haastattelutilanne on helposti hallittavissa. Koin puolistrukturoitujen haastattelujen tekemisen antavan minulle aineistoa,

jonka käsitteleminen, analysoiminen ja tulkitseminen olisi mahdollista. Ajattelin, että hyödyntämällä puolistrukturoitua haastattelua pääsen onnistuneimpaan lopputulokseen ja vältän sellaisia ongelmia, joita saattaisin kohdata valitsemalla jonkin toisen haastattelutyypin.

Tässä vaiheessa on ajankohtaista ottaa käsittelyyn kaksi puolistrukturoituun haastatteluun liittyvää käsitettä: perusjoukko ja näyte. Perusjoukolla tarkoitetaan tutkittavana olevaan joukkoon kuuluvien henkilöiden muodostamaa ryhmää. Perusjoukko siis koostuu niistä henkilöistä, joilta olisi mahdollista saada tietoa ja aineistoa, vastauksia ja kokemuksia tutkittavana olevaan asiaan liittyen. Harvemmin aineiston kerääminen jokaiselta perusjoukkoon kuulualta on mahdollista, tarkoituksenmukaista ja välttämätöntä. Tämän vuoksi tarvitaan näytettä. Näyte on perusjoukosta valittu osa. Jokainen näytteeseen kuuluva henkilö kuuluu myös perusjoukkoon, mutta jokainen perusjoukkoon kuuluva ei kuulu näytteeseen. (Kajaanin ammattikorkeakoulu, Otantamenetelmä, luettu 1.1.2021.)

Perusjoukon huomioonottaminen ja näytteen valinta olivat osa myös tätä opinnäytetyötä. Sen jälkeen, kun olin päättänyt hankkia aineistoa puolistrukturoiduilla haastatteluilla tutkimaan asiaan liittyen, aloin pohtia haastateltavia. Päätettävänä oli se, keitä halusin haastatella.

Sattumaan perustuva tutkittavien valinta ei kuulu laadulliseen tutkimukseen. Tutkittavien perusteltu, huolellinen ja tarkoituksenmukainen valinta sen sijaan on oleellinen osa laadullista tutkimusta. (Hirsjärvi ym. 2005, 155.) Kvalitatiivisten menetelmien avulla tutkija voi saada syvällistä tietoa, joka saattaa olla usein huonosti yleistettävää. Jotta tällä yleistettävyysoingelmalla on mahdollisuus pienentyä ja heikentyä, näytteen on oltava edustava otos perusjoukosta. (Alasuutari 2011, 231 ja 243.)

Keräsin aineistoa tätä opinnäytetyötä varten haastatteleamalla kolme poliisia, joista kaksi työskentelee rikostorjunnan ja -tutinnan puolella ja yksi valvonta- ja hälytystoiminnan puolella. Valitsin haastateltaviksi eri virka-asemissa olevia poliiseja. Haastatteleamalla eri tehtävissä ja virka-asemissa työskenteleviä henkilöitä pyrin siihen, että perusjoukosta muodostunut näyte on mahdollisimman edustava eli siihen, että haastateltavat edustavat hyvin Jokilaaksojen alueen poliiseja.

Pyysin haastateltaviksi sellaisia, joiden ajattelin olevan halukkaita ja motivoituneita osallistumaan haastatteluun ja sellaisia, joilla tiesin olevan tietoa tehostettuun matkustuskieltoon liittyen. Poliisit, jotka haastattelin, ovat aktiivisia työyhteisön jäseniä. He ovat sellaisia, jotka mielestäni pitävät poliisin ammatin vaatimat tiedot ja taidot itsellään ajan tasalla. Näiden kahdessa edeltävässä virkkeessä ilmi tulleiden seikkojen perusteella ajattelin niiden poliisien, joita haastateltaviksi pyysin, olevan ajan tasalla tehostettuun matkustuskieltoon liittyvistä asioista, osaavan kertoa tehostetun matkustuskiellon tilanteesta Jokilaaksojen alueella ja omaavan tietoa myös sellaisista tehostetuista matkustuskieltotapauksista, joista he ovat kuulleet joltakin toiselta alueella työskentelevältä poliisilta. Kysyin halukkuutta osallistua haastatteluun sellaisilta poliiseilta, joilla on mielestäni monipuolinen osaaminen sekä laaja tietämys poliisitoiminnasta ja rikosprosessista.

Ennen haastatteluja suunnittelin haastattelupohjan, johon kirjoitin kahdeksan kysymystä, joihin toivoin saavani vastauksia haastatteluissa. Haastattelupohja löytyy tämän opinnäytetyön liitteestä kaksi. Kun haastattelut oli sovittu, annoin haastateltaville mahdollisuuden tutustua haastattelupohjalta löytyviin kysymyksiin ennen haastattelutilannetta.

Kaksi kolmesta haastattelusta toteutui 2.1.2021. Kolmas haastattelu oli 6.1.2021. Haastattelut tehtiin kasvotusten. Jokainen kolmesta haastattelusta suoritettiin yksilöhaastatteluna siten, ettei haastattelutilassa ollut minun ja haastateltavan lisäksi muita. Haastattelut olivat kestoaltaan 25-35 minuutin mittaisia.

Haastattelut alkoivat sillä, että annoin haastateltavalle luettavaksi kirjoittamani tutkimustiedotteen, tekemäni tutkimuslupahakemuksen sekä saamani tutkimusluvan. Opinnäytetyön kolmannesta liitteestä selviää, millainen tutkimustiedote on. Pyysin jokaiselta haastateltavalta luvan haastattelun äänittämiseen. Jokainen heistä antoi luvan, joten äänitin kaikki kolme haastattelua. En tehnyt haastattelujen aikana ollenkaan muistiinpanoja, sillä ajattelin, että en pysty keskittymään haastattelemiseen ja kuuntelemiseen riittävän hyvin, jos kirjoitan muistiinpanoja. Kerroin haastateltaville poistavani äänitetyt haastattelut heti litteroinnin jälkeen.

Esitin kullekin haastateltavalle samat, haastattelupohjasta löytyvät kysymykset. Kysymysten esittämisjärjestys vaihteli hieman haastattelujen välillä. Haastattelupohjalta löytyvien kahdeksan kysymyksen lisäksi esitin haastattelujen aikana lisäkysymyksiä.

4.2.1 Tutkimuslupa

Jotta poliisien haastattelemisen oli minulle mahdollista, tarvitsin tutkimusluvan. Tutkimuslupa tarkoittaa kirjallista lupaa käyttää poliisin tietoja tietyssä tutkimustarkoituksessa. (Poliisi, Poliisin tietojen käyttö tutkimustarkoituksessa, luettu 24.1.2021.) Tutkimusluvan saaminen edellyttää tutkimusluvan hakemista. Tutkimuslupa myönnetään määräaikaisena tiettyä tutkimusta ja yksilöityä tutkimustarkoitusta varten. (Poliisi, Tutkimuslupahakemusten käsittely, luettu 24.1.2021.)

Tein Oulun poliisilaitokselle tutkimuslupahakemuksen opinnäytetyön aineiston hankintaa ja hankitun aineiston käyttämistä varten. Tutkimuslupahakemukseen kirjasin tiedon opinnäytetyön nimestä, ohjaajista ja tekijästä sekä opinnäytetyössä käytettävästä aineistosta. Tutkimuslupahakemuksessa perustelin tutkimusluvan tarveani ja määrittelin tarvitsemani aineiston. Tutkimuslupahakemuksessa kerroin sitoutuvani noudattamaan voimassa olevia tietosuojalainsäädäntöön ja tutkimusaineiston säilyttämiseen liittyviä ohjeita.

Oulun poliisilaitos myönsi minulle tutkimusluvan, joka mahdollisti haastattelujen onnistumisen. Tutkimusluvan mukaan minun on huolehdittava siitä, ettei kukaan henkilö, esimerkiksi yksikään haastateltavista, ole tunnistettavissa tutkimuksessa julkaistavien tietojen kautta.

4.3 Aineiston käsitteleminen, analyysi ja tulkinta

Tutkimustyötä varten koottu aineisto vaatii aina erilaisten sääntöjen ja ohjeiden mukaan toteutettavaa käsittelyä, analyysia ja tulkintaa. Kun tutkija on suorittanut nämä kolme toimenpidettä, hän on kykeneväinen esittämään johtopäätöksiä.

Käsittelyllä tarkoitetaan kaiken turhan, ylimääräisen ja epäolennaisen karsimista pois aineistosta sekä aineiston saattamista sellaiseen muotoon, jossa se on valmis eriteltäväksi. Hankitun aineiston käsitteleminen tekee aineistosta kykenevän antamaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. (Ehrnrooth 1990, 37-38.)

Suurin osa niistä laadullisen tutkimuksen tekijöistä, jotka hankkivat tarvitsemaansa aineistoa haastattelujen välityksellä, litteroivat haastattelut niiden jälkeen. Litteroinnilla tarkoitetaan puheen puhtaaksi kirjoittamista ja muuttamista kirjoitettuun tekstimuotoon. (Metsämuuronen 2008, 14-15.) Myös minä litteroin kaikki kolme haastattelua. Litteroin haastattelut sanasta sanaan. Tein litteroinnit heti haastattelujen jälkeen, kun haastateltavien vastaukset olivat vielä hyvin itselläni muistissa. Litteroinnin jälkeen siirryin aineiston analyysin pariin.

Aineiston analyysilla tarkoitetaan kerätyn aineiston läpikäymistä ja ymmärtämistä sekä aineiston tiivistämistä, yhdistelemistä, järjestelyä, jäsentämistä ja erittelyä. Analyysivaiheessa tutkijalle muodostuu kokonaiskuva siitä, millaista kerätty aineisto on ja mitä se pitää sisällään. Aineiston analysoinnissa tärkeänä tavoitteena on erottaa aineistosta tutkimuskysymysten kannalta olennainen asia epäolennaisesta. (Kajaanin ammattikorkeakoulu, Laadullisen analyysi ja tulkinta, luettu 18.1.2021.)

Laadullisen aineiston analyysi luo aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Aineiston analyysin tarkoituksena on tiivistää aineistoa kadottamatta aineiston sisältämää informaatiota. Laadullisen aineiston analyysissa hankittua aineistoa järjestellään sellaiseen muotoon, että sitä on mahdollista eritellä vastausten etsimiseksi tutkimuskysymyksiin. Analyysi on uusien merkitysten rakentamista ja muodostamista. (Eskola ja Suoranta 2008, 137 ja 225.)

Aineistonkeruun ja litteroinnin jälkeen luin litteroidut haastattelut läpi useaan kertaan. Erottelin aineistosta opinnäytetyöni kannalta epäolennaisen informaation pois. Tämän jälkeen koodasin eli etsin litteroiduista haastatteluista kohtia, joissa käsiteltiin keskenään samoja asioita ja merkkasin yhtä asiaa koskevat kohdat aina keskenään samalla värillä litteroituihin teksteihin. Koodaamisen jälkeen vuorossa oli teemoittelu, jonka toteuttamista tehti koodaaminen helpotti ja nopeutti. Teemoittelu tarkoittaa aineiston ryhmittelyä erilaisten aihepiirien mukaan. Teemoittelussa keskitytään siihen, mitä haastateltavat ovat kertoneet mistäkin asiasta. (Kajaanin ammattikorkeakoulu, Teemoittelu, luettu 17.1.2021.) Käytin itse teemoittelussa apunani haastatteluissa käyttämäni haastattelurunkoa sekä

asettamiani tutkimuskysymyksiä. Muodostin aihealueet ja jaoin keräämästäni aineistosta hyödynnettävän informaation näihin aihealueisiin. Aineistoa käsitellessäni keräämäni aineisto pelkistyi, tyvistyi ja tiivistyi vähitellen. Aineiston analyysin jälkeen oli mahdollista siirtyä tulkintavaiheeseen.

Vaikka haastattelututkimuksessa haastateltavilta kysyttäisiin joko suurin piirtein samaa asiaa tai täysin samaa asiaa, joka on tutkimuskysymys, haastateltavien vastauksia ei kuitenkaan voi tai tule pitää vielä sellaisenaan tutkimuksen tulkintoina ja lopputuloksina. Jotta voidaan päästä hankitun aineiston sisältämien tietojen ”taakse” ja päätellä jotakin sellaista, mikä ei ole nähtävissä pelkistä tehdyistä havainnoista ja saaduista vastauksista, tarvitaan tulkintaa. (Alasuutari 2011, 77-81.)

Tutkittavien tulkintoja eri ilmiöistä voidaan pitää ns. ensimmäisen asteen tulkintana. Tämän vuoksi kvalitatiivista tutkimusta voidaan luonnehtia ensimmäisen asteen tulkinnan jäljentämiseksi. Laadullisen tutkimuksen tutkijan tehtäväksi jää ns. toisen asteen tulkinnan suorittaminen. Tulkintojen tekemisen voidaan sanoa olevan laadullisen tutkimuksen ongelmallisoin vaihe, koska siihen ei ole olemassa muodollisia ohjeita. Tulkinnan aikana analysoidusta aineistosta tehdään tulkintoja ja johtopäätöksiä. (Eskola ja Suoranta 2008, 145-150.)

Tulkinnalla tarkoitetaan sitä, että tutkimustyön tekijä pohtii analyysin tuloksia ja tekee niistä omia johtopäätöksiä. Tulkinta on aineiston analyysissä esiin nousevien merkitysten selkiyttämistä ja pohdintaa. (Hirsjärvi ym. 2005, 213.) Tulkinnassa keskeisessä asemassa ovat syiden, seurausten, selitysten ja vaihtoehtojen pohdinta. Tulkintavaiheen tavoitteena on selvittää, mitä hankitun aineiston avulla voidaan päätellä tutkittavana olevasta asiasta, ilmiöstä, tapahtumasta tai seikasta.

5 TULOKSET

Haastatteluissa saamieni vastausten perusteella voin sanoa valinneeni haastateltaviksi juuri oikeat henkilöt. Jokainen haastattelemani poliiseista tietää paljon tehostetusta matkustuskiellosta ja poliisin osuudesta kyseiseen pakkokeinoon. Sain haastateltavilta hyviä vastauksia, joihin voin olla tyytyväinen. Tässä luvussa tuon esille näitä saamiani vastauksia. Olen ryhmitellyt keräämäni aineistoa viiden alaotsikon alle.

Päätin käyttää tässä luvussa runsaasti suoria lainauksia haastattelemini henkilöiden vastauksista, jotta opinnäytetyön lukija saa mahdollisimman realistisen ja aidon käsityksen siitä, mitä tutkittavat kertoivat haastattelujen aikana minulle. Tämän lisäksi ajattelin suorien lainausten elävöittävän tekstiä ja tekevän tekstistä lukijalle mielekkään.

5.1 Tehostetun matkustuskiellon ongelmat Jokilaaksojen alueella

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää ja tutkia tehostetun matkustuskiellon ongelmakohtia Jokilaaksojen alueella. Jokainen haastateltava toi esiin omaan kokemukseensa ja ammattitietämykseensä pohjautuvia näkökulmia ja ajatuksia ongelmiin ja kehittämiskohteisiin. Voidaan todeta, että tehostettuun matkustuskieltoon liittyviä ongelmia löytyy usealta eri osa-alueelta.

Saamieni vastausten perusteella yksi tehostettuun matkustuskieltoon liittyvä ongelma on, että ihmiset rikkovat heille määrättyjä tehostettuja matkustuskieltoja. Joissakin tapauksissa rikkominen on jopa toistuvaa.

”- - varmaan se pääongelma ja yhteiskunnan kannalta suurin ongelma on se, et he eivät - - noudata sitä eli he eivät esimerkiksi ole kotonansa silloin, kun pitäis.”

”- - juuri ne ongelmatapaukset, joille väärä - - pakkokeino on se tehostettu matkustuskielto, niin ne - - toistuvasti rikkovat sitä, vaikka tietäisivätkin, että mitä voi seurata, jos sitä rikkoo - -.”

”- - siis ihan tämmösen käytännöntason ongelmia on, että niitä aikarajoja ja sitten niitä maantieteellisiä alueita, mihin on määrätty, niitä ei yksinkertaisesti noudateta niissä. Näyttää siltä, että aluksi lipsutaan ihan pikkusen ja sitten kun huomataan, että siihen ei puututa, niin lipsutaan yhä enempi. Ja suuri ongelma on se, että niitä yllättävän usein poistetaan niitä pantoja, ihan käytännössä otetaan pois, että niitä on tuossa todellakin aika monta semmosta tapausta.”

”- - yksinkertaisesti on panta nakattu pois ja on karattu.”

”- - on jääty panta jalassa keikalta kiinni - -.”

Osa haastateltavista nimesi tehostetun matkustuskiellon ongelmia, jotka ovat yhteydessä teknisiin laitteisiin, joiden avulla Rikosseuraamuslaitos suorittaa pakkokeinon sähköistä valvontaa. Osa näistä ongelmakohdista johtuu poliisiin ja Rikosseuraamuslaitoksen välisestä yhteistyöstä, osa johtuu pakkokeinon kohteen toiminnasta ja osa johtuu mahdollisesti laitteiden teknisistä vioista.

”- - ongelmaa näin niin kun poliisin kannalta on tietysti se, että joskus niitten laitteitten kanssa on jotakin, että no kuka ottaa pois, kun se voi vaikka yhtäkkiä päättää se tehostettu matkustuskielto, ja että missä ne laitteet on ja voiko poliisi tehdä asialle jotakin.”

”Joskus on ollu vähä hankaluutta - - niis pannoissakin, että kuka ne ottaa pois tai missä ne on ja pitääkö - - poliisin - - jotakin niistä - - huolehtia tai tehdä niille jotakin.”

”- - hyvin usein on tullu, että ei saada pantaan yhteyttä tai jotakin muuta tai valvontapuhelin on pois päältä ja jotakin muuta tällästä - -. Että kyllähän he osaa sitä poiskäytöstä ottaa, jos he haluaa.”

”- - joko panta tai puhelin ei sitten paikannu syystä tai toisesta.”

Haastateltavien vastaukset erosivat keskenään toisistaan, mutta suuria ristiriitoja ei vastausten välillä ilmennyt. Jokainen mainitsi asioita, joita kukaan muu haastateltavista ei kertonut. Vastauksissa oli tästä huolimatta myös yhteneväisyyksiä. Jokainen haastateltava toi esille yhden saman ongelman: sen, että joissakin tapauksissa tehostetun matkustuskiellon rikkomisesta ei saa rangaistusta, vaikka se olisi aiheellista. Tehostettua matkustuskieltoa siis saa toisinaan rikkoa ilman seurausta.

”- - kun näitä henkilöitä tehostettuun matkariin määrätään, niin silti se oikeuslaitos on jollakin tavalla ehkä hampaaton siihen, että vaikka sitä rikkomista tuliskin, niin silti sitä siimaa annetaan heille vielä, että no nyt vielä varotellaan ja ei nyt kumminkaan vielä lähdetä vankimaan - - .”

”Mun mielestä annetaan ja järjestelmä antaa liikaa siimaa - - tälle valvottavalle - - . Se on vähän sel- lasta ylihumaania toimintaa.”

”Mutta nyt saa kokkeilla pikkusen.”

”Kyl mä niin nään, et se on kuitenkin aika rankka pakkokeino, niin siinä pitäis myös olla ne rankat seuraamukset, jos asiakas ei noudata sitä. Ja ne pitäis oikeesti sitten tapahtua myöskin, että eikä vaan, että saan mä nyt muutaman kerran tätä rikkoa ja niitä ei oikeestaan tapahdu.”

”Ja sitten toisaalta on tapauksia, joissa näihin rikkomisiin on pyritty reagoimaan, mut nää yksittäiset rikkomiset ei aiheuta mitään konkreettista - - rangaistusta siitä, vaan se - - tavallaan hyväksytään semmonen lievä rikkominen. Ja se sitten venyttää tätä ja tätä rajaa näillä, jotka on määrätty tähän tehostettuun matkustuskieltoon.”

”- - siinä on aiheutunu se liukuma koko tähän pakkokeinoon.”

Juuri äsken mainittuun ongelmaan liittyen epäkohdaksi paljastui se, ettei eri osapuolille ole täysin selvää, milloin tehostetun matkustuskiellon rikkomisesta selviää huomautuksella tai ilman mitään sanktiota ja milloin taas kynnys kiinniottamiseen, pidättämiseen sekä vangitsemiseen on ylittynyt. Ongelma Jokilaaksojen alueella on se, että useilla tehostettuun matkustuskieltoon määrätyillä ei ole rangaistuspelkoa määräyksen rikkomisesta. Koska olemassa ei ole selkeää käytäntöä siitä, että jokainen tehostetun matkustuskiellon rikkomisen johtaa kiinniottamisen ja pidättämisen kautta vangitsemiseen, osa tehostettuun matkustuskieltoon määrätyistä ajattelee saavansa rikkoa määräystä. Pakkokeinon kohteiden lisäksi myös joillekin poliiseille ja tuomioistuimen edustajille saattaa olla epäselvää, milloin tehostetun matkustuskiellon rikkomisesta olisi paikallaan vaatia rangaistusta.

”- - nyt tää asia ei oo esimerkiksi näille käyttäjille välttämättä selvä, tai jotka on määrätty tähän. - - . Ne ajattelee, että kyllä pienistä seleviää. Ja näin myöskin poliisi on ajatellu, koska se on liukunu se raja tässä.”

”Ja sitten - - ongelma on se, että kun tehostettuun matkustuskieltoon määrätyt rikkovat sitä, niin kuka, milloin ja miten puuttuu siihen, et se, et - - tulis - - heille se merkki, että tää ei oo sallittua ja he rikkoo sitä vai onks se vaan niin kun ehkä tieto, että ne on olleet poissa kotoa ja kukaan ei siihen sitten kuitenkaan puutu.”

”Ja siinä on jopa eroja jonkun verran sitten tutkinnanjohtajien välillä ja käräjäoikeuksien välillä sitten, että, miten tätä asiaa - - käsitellään näissä rajatapauksissa.”

”Et osattais tietää, missä se on se raja, millon siihen oikeesti pitää - - puuttua, että vangiksi esittää tai muuta.”

”Eliikkä no miksi se ei voi olla sitten niin, että siellä on selekeesti kirjoitettu, että määrätään tehostettuun matkustuskieltoon, mutta siitä huolimatta sinä voit rikkoa sitä viis kertaa vähän.”

Haastateltavien vastausten perusteella ainoaksi mainituksi tuomioistuimen toimintaan liittyväksi ongelmaksi jää se, ettei tuomioistuin vangitse tehostetun matkustuskiellon rikkojia, vaikka siihen saat-taisi olla lainmukaiset perusteetkin. Haastateltavat muistuttivat kuitenkin, että on myös tapauksia, joissa tehostetun matkustuskiellon rikkomisesta on seurannut vangitseminen.

”Siellähän on prosessit täysin tiedossa, miten tää homma menee, mut siellä on just se sama ongelma, - -. Eliikkä ei koeta, että yksittäinen rike vaikeuttaa sitten sitä jatkotoimenpidettä, vaan annetaan - - sen rajan liukua. - - se tekee - - sen suurimman ongelman koko tässä hommassa. Että se on tavallaan annettu meidän viranomasten toimesta liukua. Tavallaan, niin sitä ei nyt niin kun oteta tojesta. Se on se suuri ongelma koko tässä hommassa.”

Yksi tehostettuun matkustuskieltoon liittyvistä epäkohdista Jokilaaksojen alueella on se, ettei jokaisella alueella työskentelevällä poliisilla välttämättä ole riittävästi tietoa tehostetusta matkustuskiel-losta. Oman ongelman muodostaa myös se, ettei Jokilaaksojen alueella ole välttämättä olemassa sel-keää ja kaavamaista käytäntöä siitä, kuka tekee ja mitä tekee, kun joku rikkoo tehostettua matkustus-kieltoa.

”On varmasti sitäkin, että tää ei oo aivan kirkkaana kaikilla mielessä, että mitä tämä tarkoittaa. Tie-tenkin meille, jotka näitten kans ollaan tekemisissä, - -, niin meillehän se on aika selevää, se että mitä tää - - tarkoittaa. Mutta voi olla, että se ei oo - - läpi poliisin, poliisin kentän esimerkiksi, - - täy-sin selevää, että mitä tarkoittaa tää matkustuskielto panta jalassa. Siinä varmaan on kehittämisen paikka.”

”Voi olla jopa, että osa henkilöstöstä ei ees tiää, mitä tarkoittaa tehostettu matkustuskielto. Eikä se - - oo mikään ihme, ettei tiää, jos ei oo tämän kans tekemisissä eikä esimerkiksi tiää sitä, mikä ero on tehostetulla - - ja tavallisella matkustuskiellolla.”

”- - kun sen valvonnan perusteella he rikkovat sitä, niin miten ja kuka siihen mahdollisimman tehokkaasti puuttuis, et se ei olis riippuvainen jostakin päällystään kuuluvan työssäolosta tai jostain muusta - -.”

”- - kuka ja miten sitten toimitaan, jos sitä on rikottu.”

Tiedusteltaessa Rikosseuraamuslaitoksen toiminnasta taikka poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välisestä yhteistyöstä löytyviä ongelmia, haastateltavat ilmoittivat olevansa tyytyväisiä siihen, miten Rikosseuraamuslaitos tekee työtä tehostettuun matkustuskieltoon liittyen. Haastateltavat sanoivat Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan olevan tehokasta ja poliisitoimintaa hyvin tukevaa. Yksi haastateltavista kuvaili poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välisen yhteistyön sujuvan jopa yllättävän hyvin ja jouhevasti.

Aikaisemmin tekstissä on mainittu, että joskus poliisin ja Rikosseuraamuksen välillä on ollut pientä epäselvyyttä valvontalaitteisiin liittyen. Tämän lisäksi esiin nousi ainoastaan yksi ongelma, joka liittyy sekä tehostettuun matkustuskieltoon että joko Rikosseuraamuslaitoksen toimintaan tai Rikosseuraamuslaitoksen ja poliisin väliseen yhteistyöhön. Tämä ongelma koskee tiedottamista. Tähän ongelmaan tuli keskenään ristiriitaisia näkemyksiä. Yhden haastateltavan mukaan Rikosseuraamuslaitokselta tulee sähköpostiin valtavasti tietoa aina jonkun rikkoessa tehostettua matkustuskieltoa - jopa niin paljon tietoa, että sen hallinnointi on toisinaan hankalaa. Tämä haastateltava kertoi, että välillä tuntuu siltä, että Rikosseuraamuslaitoksen lähettämä sähköposti on ohjattu väärälle henkilölle. Tällä hän tarkoitti sitä, että tieto on lähetetty sellaiselle poliisille, joka ei voi tehdä asialle mitään muuta kuin välittää saamansa tiedot jollekin päällystään kuuluvalla. Tämä haastateltava toivoi, että Rikosseuraamuslaitoksen lähettämät tiedot olisivat napakammassa muodossa ja että sekä poliisilla että Rikosseuraamuslaitoksella olisi kirkkaasti selvillä, kenelle rikkomisia käsittelevät tietoviestit jaetaan. Toinen haastateltava puolestaan oli eri mieltä, sillä hänen kokemuksensa mukaan Rikosseuraamuslaitokselta tulee automaattisesti kaikki tarvittava tieto, josta on karsittu kaikki ylimääräinen jo pois ennen tiedon jakamista poliisille.

Tiedottamiseen liittyvät ongelmat ovat nousseet merkittävään rooliin tehostetun matkustuskiellon ongelmien keskuudessa ainakin tekemieni haastatteluiden perusteella. Ongelmat koskevat poliisin sisäistä tiedottamista ja tiedonvaihtoa. Ongelmaksi Jokilaaksojen alueella on haastateltavien antamien vastausten perusteella muodostunut se, ettei alueen poliiseilla ole tietoa siitä, ketkä ovat milloinkin määrättyinä tehostettuun matkustuskieltoon. Ongelma on se, että yksittäinen poliisi ei saa helposti tietoa tehostettuun matkustuskieltoon määrättyistä henkilöistä, ellei itse oma-aloitteisesti lähde tietoa etsimään.

”Varmaan joltakin osin se tiedon - - omaksuminen on ongelma. Että no tuo on määrätty tehostettuun matkustuskieltoon, et se tulis - - valvovalle viranomaiselle riittävästi tiioksi.”

”Se vaatii varmaan sen poliisin - - omaa aktiivisuutta, et se edes tietää sen ja panee merkille ja muistaa, et kuka on tehostetussa matkustuskiellossa.”

”- - se tiedonkulku - -.”

”Merkittävin ongelma on puhtaasti se tiedottaminen.”

”Tiedonkulku on mun mielestä se suurin ongelma ja se omaehtoinen valvonta, että miten sitä - - heihin kohdennetaan. Mut se tiedonkulku justiin näistä, että miten meille tulee kentälle tieto siitä, että kuka nyt on - - tehostetussa matkustuskiellossa. - -. Niin se, se on suurin ongelma, et se tieto ei välity. - -. Siihen on yritetty luoda jonkunnäköstä työkaluakin - - POTIn kautta pelaamaan, mutta se ei ainakaan minun tietojen mukaan, - - oo vielä syntynyt se työkalu sitten ja se ei oo oikeen hyvällä mallilla se seuranta sitten.”

”Et se on - - poliisin toiminnasta nimenomaan se tiedonkulku on suurin ongelma.”

5.2 Ongelmien ilmeneminen

Kysyin haastatteluissa tutkittavilta, miten isossa osassa tehostetuista matkustuskieltotapauksista ilmenee jokin ongelma tai joitakin ongelmia. Vastausten perusteella ongelmat eivät ole harvinaisia. Tavallisempaa on, että vähintään yksi ongelma tai epäkohta on osa määrättyä tehostettua matkustuskieltoa kuin, että yhtään ongelmaa tai epäkohtaa ei tule vastaan.

”Jotenkin tuntuu, tai ei mitään tilastotietoa oo, mutta tuntuu, että niissä on enempi ongelmia kuin semmosia, jotka menee aivan hienosti. - - varmasti yli puolessa näistä tehostetuista matkustuskieloista on ongelmia. Tarkotan sitä, että jos ei oo ongelmia, niin - - sitten se toimii aivan täysin, ettei oo mitään sanomista.”

”- - enemmän niissä ongelmia on ollu.”

Haastateltavat toivat esille sen, että muutamat asiat saattavat vaikuttaa siihen, millaiseksi he mieltävät ongelmallisten tapausten osuuden kaikkien määrättyjen tehostettujen matkustuskieltojen joukosta. Haastateltavat esimerkiksi kertoivat, että ongelmalliset tapaukset jäivät muistiin ja sanoivat, ettei ongelmattomasti sujuviin tehostettuihin matkustuskieltoihin tule kiinnitettyä huomiota. He kertoivat, että monelle rikoksesta epäillylle tehostettu matkustuskielto on sopiva ja järkevä pakkokeino ja muistuttivat, että monessa tapauksessa tehostettu matkustuskielto toimii loistavasti ilman ongelmia.

”No ainakin on jäänyt mieleen nimenomaan ne tapaukset, joissa on niitä ongelmia.”

”- - ne ongelmattomat, niin nehan menee sujuvasti, ja niistä ei oikeestaan tule meille hirveesti tietoa - -”

”Täytyy myös sitten huomata kyllä se, että eihän sitten, jos ei niissä oo mitään ongelmia, niin aika vähän se - - VH-sektorille tietoon asti tulee. Se yleensä tulee vasta siinä vaiheessa meille tietoon tehtävänä tai muuten, että nyt on joku ongelma.”

Haastatteluissa keräämäni aineiston perusteella voidaan todeta sen olevan Jokilaaksojen alueella yleistä, että mikäli johonkin tehostettuun matkustuskieltotapaukseen liittyy yksi ongelma, niin usein ongelma ei jää yksin, vaan ongelmia kertyy tapauksen ympärille enemmänkin.

”Yleensä, jos niitä ongelmia on tässä tehostetussa matkustuskiellossa - - esimerkiksi yks, niin niitä on sille samalle henkilölle ja samalle kohteelle heti sitten useampia elikkä ne kasautuu aina - - johonkin tiettyyn henkilöön.”

Yksittäisten poliisien välillä on eroja siinä, miten usein he ovat tekemisissä tehostetun matkustuskielton kanssa ja miten usein he kohtaavat tähän pakkokeinoon liittyviä ongelmia. Virka-asemalla ja toimenkuvalla on varmasti vaikutusta siihen, miten usein tehostetun matkustuskiellon kanssa on tekemisissä. Osa poliiseista voi kohdata tehostettuun matkustuskieltoon liittyviä ongelmia viikoittain, osa kuukausittain, osa harvemmin.

”- - ei sitä niin hirveen usein tuu - - vastaan näitä juttuja. Sanoisin äkkiseltään, niin - - niinkin harvoin, kun joka toinen, joka kolmas kuukausi.”

5.3 Syyt ongelmille

Ihmisillä, jotka rikkovat heille määrättyjä tehostettuja matkustuskieltoja, on useita erilaisia syitä toimintansa taustalla. Haastattelujen aikana tutkittavat pohtivat syitä siihen, miksi ihmiset rikkovat tehostettuja matkustuskieltoja. Vastaukset korostavat päihteiden, päihderiippuvuuden ja päihtymystilan vaikutusta rikkomisiin. Lisäksi tehostetun matkustuskiellon rikkojien asenne ja suhtautuminen lainsäädäntöä kohtaan sekä heidän yleinen toimintakulttuurinsa ovat seikkoja, joita haastateltavat nimesivät rikkomisten taustalla oleviksi syiksi.

”- - erityisesti - - näitten kohalla, jotka on pahasti ainekoukussa, niin ne ei pysty sitä - - noudattamaan sen takia, koska aineita tarvii, tarvii jostakin hankkia, joutuu kulukemaan.”

”- - ja sitten kun monet käyttää päihteitä, niin ne unohtuu kaikki velvoitteet siinä vaiheessa.”

”Niin, ehkä se on sitä välinpitämättömyyttä ja ei haluta noudattaa lakeja - - näitten - - tehostettuun matkustuskieltoon määrättyjen puolelta. Ja voihan olla, et ne kokeilee - -, miten paljon saa tehdä ennen kun siihen puututaan.”

”- - se ehkä kuuluu heidän kulttuuriin niin sanotusti se, - -. Koska semmosia henkilöitä, kelle tämä nyt yleensä määrätään, niin ne on näitä ns. ”ammattirikollisia”, vaikka nyt pikkurikollisia oliskin, mutta meidän silmissä niin kun kumminkin päivittäin tai ainakin lähes päivittäin rikollista elämää viettävät.

Niin kyllä heillä keinonsa siihen sitten on. Niin se kuuluu heidän toimintaan. Et sehän toisaalta, - -, heidän tehtäviin kuuluu vaikeuttaa poliisin toimintaa.”

”Osa taas ajattelee, että ne yksittäiset pienet, niillä ei ole merkitystä.”

Yksi haastattelemani poliisi sanoi, ettei usko rikkomisten johtuvan ainakaan siitä, että tehostettuun matkustuskieltoon määrätty ei tietäisi, mitä saa tehdä ja mitä puolestaan ei saa tehdä. Hän sanoi Rikosseuraamuslaitoksen ohjeistavan tehostettuun matkustuskieltoon määrättyt hyvin.

Yksi haastateltavista mainitsi, erääksi syyksi tehostettujen matkustuskieltojen rikkomisille sen, ettei rikkomisiin puututa riittävän matalalla kynnyksellä. Haastateltava perusteli rikkomuksiin puuttumatto- muutta esimerkiksi sillä, ettei poliisi pysty reagoimaan riittävän tehokkaasti rikkomuksiin. Haastateltava korosti sitä, että se, ettei tehostetun matkustuskiellon rikkomisiin puututa ja ettei tehostettua mat- kustuskieltoa muuteta vankeudeksi, vaikka se olisi mahdollista, on täysin poliisin ja tuomioistuimen itse aiheuttama ongelma. Poliisi ja tuomioistuin ovat itse tekemisillään ja tekemättä jättämisillään luo- neet tehostetun matkustuskiellon rikkomisten ympärille liukuvan, epäselvän ja toistuvasti anteeksian- tavan rajan.

”- - näistähän tulee tosi hyvin tieto meille näistä rikkomisista. Eliikkä nää tulee käytännössä niin kun automaattisesti sieltä valvomosta sitten tietoon meille. Mut se, että me ei pystytä - - reagoimaan niihin yksittäisiin tapauksiin - -. Sen rikkomisen täytyy olla aika iso, että niihin sitten poliisi puuttuu. Se johtuu osin resurssiongelmista ja siitä, että nää maantieteelliset alueet on, nää on täällä mitä nämä on. Se olis heleppo valvoa tässä muutaman kilometrin päässä olevaa, mutta että on aivan eri valvoa seitsemänkymmenen kilometrin päässä olevaa henkilöä. - -, se on osin niin kun poliisin ongelma. Et ne tiedot kyllä tulee sieltä, mutta poliisi ei pysty sitten niihin reagoimaan niin nopeasti, kun pitäs.”

”- - ajatellaan, että ne yksittäiset pienet, niillä ei ole merkitystä. Niin se on se ongelma, joka on ta- vallaan viranomaisten oma aiheuttama ongelma itse asiassa.”

Alaluvun 5.1 sisältämä teksti kertoo poliisin sisäisen tiedottamisen ja tiedonvaihdon sekä tietämyksen olevan poliisin toimintaan vaikuttavia tehostetun matkustuskiellon epäkohtia. Sain haastatteluissa vastauksia, joiden mukaan syy tälle huonolla tasolla olevalle tiedottamiselle ja tiedonsaannille aiheu- tuu ainakin joiltain osin huonoista tietojärjestelmistä. Ainakaan Jokilaaksojen alueella poliisilla ei ole toimivaa, helppokäyttöistä ja selkeää tietojärjestelmää tai kanavaa, jonka avulla jokainen alueella työskentelevä poliisi olisi ajan tasalla tehostettuun matkustuskieltoon määrättyistä.

”Toinen järjestelmä saattaa sanoa toista ja toinen toista, niin siinä vähä tulee semmonen, että kyllä meillä on surkiat vehkeet näihin, näin suoraan sanottuna.”

”POTI tuli hyvinkin suurella höökillä ja kaikki haluaa, että sitä hirveesti käytettäs, ja se on joittenkin mielestä tosi hyvä. Mun mielestä se on surkea ja se ei - - vastaa tarkotustaan. - -. Se toimintaperiaate on hyvä ja - - se tausta-ajatus kyllä, mutta sen käytännötoiminta on niin surkea, että se ei kyllä millään lailla kannusta - - sen järjestelmän käyttöön. Sillä, jos väkisellä - - sitä järjestelmää on pakko - - käyttää ja sitä kautta se tieto onkimalla onkia, niin ei sitä kyllä varmastikaan ongita.”

”Siinä vähä niin kun organisaatio ampuu ihteään jalakaan, että meillä on huono järjestelmä, joka syö sitä työtehoa sitten sen takia, että meillä on vaan semmonen järjestelmä, jota on pakko käyttää.”

Osa tehostetun matkustuskiellon ongelmista johtuu varmasti pelkästään siitä, että kyseessä on melko uusi pakkokeino, josta kokemuksia on kertynyt melko vähän. Jokilaaksojen alueella tehostettuja matkustuskieltoja on ollut vuosien 2019 ja 2020 aikana 17 tapausta. Koska tapauksia on ollut vasta sen verran, ei vakiintuneita käytänteitä ja toimintatapoja ole vielä välttämättä ehtinyt kaikilta osin muodostua.

”- - kyllähän tää on aika marginaalinen, vähäinen pakkokeino. Et kyllä kai meillä on aika vähän kokemustakin siitä. Ehkä meillä ei oo vielä sitä rutiinia ja tietoa ja kokemuksia.”

”Varmaan se vähä hakee vielä uomiansa, kun se on niin vielä uutta.”

5.4 Ongelmien vaikutukset

Ongelmilla on tapana vaikuttaa aina johonkin asiaan. Haastatteluissa keräämiäni vastausten perusteella myös tehostetun matkustuskiellon ongelmat vaikuttavat joihinkin asioihin. Ongelmilla on seurauksensa. Tehostetun matkustuskiellon ongelmat vaikuttavat esimerkiksi poliisien valvontamotivaatioon ja poliisien asenteisiin tehostettua matkustuskieltoa koskien.

”No mä aattelen, että kun tämä on aika uusi pakkokeino, niin jos meille poliiseille tulee se ajatus, että tämä ei toimi, tää on vaan nimellisesti tehokas, niin tämä, tämä arvo - - vähenee.”

”Nää ongelmat liittyy suoraan tähän valvontamotivaatioon. Yleensä niihin suhtaudutaan, tuohon tehostettuun matkustuskieltoon, sillä tavalla vakavasti, mutta kun on huomattu, että ne yksittäiset pienet, niillä ei ole mitään merkitystä, niin se samalla on alentanu sitten sitä kynnystä ehkä valvoa siinä.”

”- - vähän syö sitä motivaatiota sitten, että tee työtä, jolla on tarkoitus. Että, jos ei sitä sen rikkomista kumminkaan mitään oikeesti konkreettisesti seuraa, että aina annetaan mahdollisuus, että laite taampa uus panta jalakaan ja näin edespäin. Niin se ehkä on semmonen yhdessä sen tiedottamisen kanssa, että se - - tuota syö sitä valvontamotivaatiota kyllä.”

"- - kun tossa on toi - -, että millaisia seurauksia ongelmilla on, niin kyllä se - - ainakin poliisin valvontamotivaatioon tahtoo vaikuttaa - -, kun järjestelmät on sellasia, että no onko tämä vaiko eikö tämä oo ja mikä tässä on homman nimi - -."

Vaikka tutkittavat henkilöt osasivat mainita useita tehostetun matkustuskiellon ongelmia ja epäkohtia, he olivat sitä mieltä, että tehostettu matkustuskielto on hyvä ja käyttökelpoinen pakkokeino. Yksi haastateltavista toivoi, että tehostettua matkustuskieltoa hyödynnettäisiin nykyistä enemmän. Poliisien myönteinen suhtautuminen tehostettua matkustuskieltoa ja sen hyödyntämistä kohtaan ilmenee myös poliisin YAMK-opiskelijan, Matti Rekolan, tekemässä opinnäytetyössä (Rekola 2020).

"Sitä voitais käyttää mun mielestä enemmänkin."

"- - erityisesti tehostettu matkustuskielto, on hyvä pakkokeino, jos on pelisäännöt kaikille selevät."

"Osan kohalla pelaa loistavasti, vaikka osan kohalla ei pelaa sitten alakuunkaan."

5.5 Ongelmien ennalta estäminen, vähentäminen ja poistaminen

Kysyin haastateltavilta, mitä tulisi tehdä tai muuttaa taikka mitä täytyisi tapahtua, jotta tehostetun matkustuskiellon ongelmia voitaisiin vähentää, ennalta estää tai jopa poistaa kokonaan Jokilaaksojen alueella. Haastateltavat osasivat vastata tähän kysymykseen heti.

Yksi toimintatapa, jolla moni tehostettuun matkustuskieltoon liittyvistä ongelmista olisi torjuttavissa, vältettävissä ja poistettavissa nousi esiin jokaisessa haastattelussa: selkeä ja joustamaton linja siitä, että tehostettua matkustuskieltoa ei saa rikkoa yhtään, vaan jo pienikin rike riittää muuttamaan tehostetun matkustuskiellon vankeudeksi. Tällä käytännöllä voitaisiin ennalta estää tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn halukkuutta rikkoa hänelle asetettua pakkokeinoa. Sen lisäksi tällä käytännöllä niin poliisille, tuomioistuimelle kuin jokaiselle kansalaiselle olisi selvää, että tehostetun matkustuskiellon rikkomisesta ei koskaan selviä rangaistuksetta. Tällainen kaikille selkeä linja toisi tasapuolisuutta, selkeyttä jokaisen toimijan käsitystä siitä, mitä mistäkin seuraa ja saattaisi kasvattaa poliisien motivaatiota omaehtoiseen valvontaan.

"- -, jos sitä käytetään, niin silloin sen rikkomisesta täytyy ottaa kovemmat sanktiot. Et se täytyy olla - - semmonen selekee - - tuota uhka siinä, että - -, jos sitä nyt vangitsemisen sijaan lähetään käyttämään - -, niin se uhka sen rikkomiselle, niin se täytyy olla niin voimakas sitten, että jos siihen oikeesti lähetään rikkomaan, panta lakkaa lähettämästä, niin se pitää olla melekeen automaatio, että - - kaveri koppiin."

"- - ainakin pitkässä juoksussa, toimis paremmin, jos se olis - - aidosti sellanen, että sillä - - pystyis sen vapautensa säilyttää, mutta jos sitä rikkoo, niin sitten se olis käytännössä automaattisesti, että sitten kiven sisään joutuis."

”- - sen pitäis olla sitten kun semmoseen kerran pääsee, niin se pitäis olla selevä peli, että kun sinä rikot, niin sen jälkehen susta tulee vanki. Niin se olis - - poliisille selevä ja se olis kaikille osapuolille selevä.”

”Eliikkä, jos se olis selevä homma - kun rikot, niin vangiksi - niin se olis kaikille selevä ja reilu homma. Ja kaikki tietäis, miten tässä menetellään.”

”- - tehään nuo selekiät rajat.”

Tarve koulutukselle, uuden oppimiselle ja kehittymiselle on osa lähes jokaisen ammatin edustajan työelämää. Myös poliisin tulee ylläpitää omaa osaamistaan sekä vahvistaa ja lisätä omia tietojaan ja taitojaan läpi työuran. Koulutus ja koulutuksen mahdollistama tietoisuuden lisääminen nousivatkin eräiksi ratkaisuksi tehostetun matkustuskiellon ongelmia vastaan.

”- - varmaan vois lisätä - - kokonaiskoulutusta tuosta asiasta, että mitä se - - käytännössä tarkoittaa.”

”Koulutus ja tietoisuuden lisääminen.”

”- - varmaan se koulutus ja tiedotus ja tämmönen on se ratkasu - -.”

Edeltäneestä sitaatista huomataan, että tiedotusta toivotaan lisää. Myös muista vastauksista on havaittavissa, että tiedottamista ja tehostettuun matkustuskieltoon liittyvää poliisiorganisaation sisäistä yhteistyötä tarvitaan lisää. Toimiva tiedotusjärjestelmä ja tiedonvaihtokanava parantaa ja lisää tiedottamista, tietoisuutta ja sisäistä viestintää vähentäen samanaikaisesti tiedottamiseen ja tiedonvaihtoon liittyviä ongelmia. Tietojärjestelmiä koskevat ongelmat ovat poistettavissa järjestelmiä kehittämällä taikka niitä vaihtamalla.

”Tiedottamista ja tavallaan yhteistyötä saisi olla enemmän.”

”- - joko tää POTI pitäis päivittää täysin, - - toisenlaiseks, että se toimis näiltä osin paremmin taikka sitten pitäis kylmänviileesti palata vanhaan - - malliin tai johonkin tälläseen, - -. Niin sitä kautta sen tiedon saisi paremmin sitten kulukemaan. - - joskus pari askelta taaksepäin on parempi, kun härkämpäisesti mennä eteenpäin ristiaskelia.”

Ongelmien pienentämiseen, ennalta estämiseen ja vähentämiseen esitettiin kokemusta. Saamistani vastauksista ilmenee, että uusia tehostettuja matkustuskielloja toivotaan määrättäväksi, sillä niiden määrä vaikuttaa siihen, miten vakiintuneita, toimivia ja selkeitä käytänteitä ja toimintatapoja tehostetun matkustuskiellon ympärille on mahdollista muodostua. Kokemukset tehostetusta matkustuskiellosta saattavat heikentää sen ongelmia.

”- - näihin ongelmiinkin, niin - - se, et saahaan sitä kokemusta.”

”- se prosessi menis sujuvasti, jos jokainen tietäis sen oman tonttinsa.”

”- kyllä se varmaan, että siinä olis ne prosessit kaikilla selvillä ja jokainen tietäs, mitä pitää tehdä.”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa tuon esille suorittamani aineiston tulkinnan keskeisimmät tulokset. Pyrin tarjoamaan vastauksia esittämiini tutkimuskysymyksiin. Olen jakanut muodostamani johtopäätökset kolmeen alalukuun, jotka on nimetty tutkimuskysymyksillä.

6.1 Millaisia ongelmia tehostettuun matkustuskieltoon liittyy Jokilaaksojen alueella?

Haastatteluiden perusteella Jokilaaksojen alueella on havaittavissa useita yksittäisiä ongelmia, jotka ovat yhdistettävissä tehostettuun matkustuskieltoon. Tulkittuani haastatteluissa saamiani vastauksia yhdistelin niissä ilmi tulleita ongelmakohtia keskenään niin, että muodostin viisi laajempaa pääongelmaa.

Poliisin näkökulmasta katsottuna Jokilaaksojen alueella on viisi tehostetun matkustuskiellon pääongelmaa:

1. Tehostettu matkustuskielto on otettu Jokilaaksojen alueella käyttöön, mutta siitä ei saada hyödynnettyä kaikkia sen tehoja, voimavaroja ja mahdollisuuksia. Tehostettua matkustuskieltoa ei ole otettu käyttöön tehokkaasti. Poliisi ja tuomioistuin joustavat ja suvaitsevat liikaa tilanteissa, joissa pidättäminen ja vangitseminen olisi mahdollista.
2. Kaikki tehostettuun matkustuskieltoon määrätyt eivät noudata heille asetettuja velvollisuuksia. Osa pakkokeinon kohteista on jatkanut rikollista toimintaa, paennut tai vaikeuttanut rikosasian tutkintaa tehostetusta matkustuskiellosta huolimatta.
3. Kaikilla poliiseilla ei ole riittävästi tietoa tehostetusta matkustuskiellosta.
4. Tehostettuihin matkustuskieltotapauksiin liittyvä tiedottaminen, tiedon saaminen ja tiedon jakaminen ovat ongelmallisia.
5. Alkuperäiset ongelmat aiheuttavat uusia ongelmia.

Ensimmäisessä kohdassa mainitulla pääongelmalla tarkoitan sitä, ettei tehostettu matkustuskielto ole Jokilaaksojen alueella jokaisessa tapauksessa niin voimakas ja tehokas pakkokeino kuin mihin sillä olisi lainsäädännön puitteissa edellytykset. Pakkokeinolain 5 luvun 10 §:n perusteella tehostettuun matkustuskieltoon määrätty saadaan ottaa kiinni, pidättää ja vangita, jos hän rikkoo hänelle määrättyä tehostettua matkustuskieltoa, pakenee, ryhtyy valmistelemaan pakenemista, vaikeuttaa tutkittavana olevan rikosasian selvittämistä tai jatkaa rikollista toimintaa (PKL 5:10). Tästä lakipykälän antamasta mahdollisuudesta huolimatta esimerkiksi jokaista tehostetun matkustuskiellon rikkojaa tai jo-

kaista rikollisen toiminnan jatkajaa ei kiinnioteta, pidätetä ja vangita, vaikka se olisi aiheellista. Suorittamieni haastattelujen ja niissä saamieni vastausten perusteella voidaan todeta, että toisinaan tehostettua matkustuskieltoa saa rikkoa jopa useampaan kertaan ilman minkäänlaista seurausta.

Fakta on se, että Jokilaaksojen alueella tehostettuihin matkustuskieltoihin määrätty rikkovat heille määrättyjä tehostettuja matkustuskieltoja ja toimivat tavalla, joka ei sovi tehostetun matkustuskiellon kanssa yhteen. Ongelma on se, että esimerkiksi rikkomisiin ja rikollisen toiminnan jatkamiseen ei puututa riittävän voimakkaasti. Jokilaaksojen alueella sekä poliisi että tuomioistuin ovat joissakin tilanteissa pidättämisen ja vangitsemisen sijaan olleet tekemättä jatkotoimenpiteitä.

Tehostettu matkustuskielto on tutkintavankeudelle vaihtoehtoinen pakkokeino. Tämä yhdessä pakkokeinolakiin kirjoitetun tekstin kanssa saa tehostetun matkustuskiellon kuulostamaan vahvalta pakkokeinolta. Pakkokeinon todellinen vahvuus kuitenkin heikkenee, jollei ratkaisuja tehdä lakitekstin luomien mahdollisuuksien mukaan vaan liiallista joustoa ja anteeksiantoa käyttäen.

Jos tehostettuja matkustuskieltoja valvotaan aktiivisesti ja jo lieväkin tehostetun matkustuskiellon rikominen johtaisi lähes automaattisesti tehostetun matkustuskiellon päättymiseen ja vankeuden alkamiseen, olemassa olisi pelko siitä, että tehostetun matkustuskiellon rikkomisesta jää kiinni ja rikkomisesta saa rangaistuksen. Tehokas ja riittävä valvonta sekä selkeä, lainmukainen ja joustamaton linja toimenpiteissä silloin, kun joku rikko tehostettua matkustuskieltoa tai jatkaa rikollista toimintaa, yhdessä saavat tuotua esiin pakkokeinoon nimeltä tehostettu matkustuskielto varastoituneita tehoja, voimavaroja ja mahdollisuuksia.

Jo ensimmäisen pääongelmakohtan kuvaus- ja perusteluosiossa tulee ilmi, että osa Jokilaaksojen alueella tehostettuihin matkustuskieltoihin määrättyistä henkilöistä rikko heille määrättyjä tehostettuja matkustuskieltoja tai muutoin toimii tavalla, joka ei sovi yhteen tehostetun matkustuskiellon kanssa. Halusin kuitenkin nostaa tämän vielä omaksi pääkohdakseen, sillä kyseessä on näkyvä ja merkittävä tehostettuun matkustuskieltoon liittyvä ongelma. Tämä pääongelma on merkittävä jo lainsäädännön näkökulmasta katsottuna.

Jos keneltä tahansa Jokilaaksojen alueella työskentelevältä poliisilta tiedustellaan tehostetun matkustuskiellon ongelmia, saa todennäköisimmin vastaukseksi sen, että tehostettuja matkustuskieltomääräyksiä ei noudateta. Tämä johtuu siitä, että näkyvin ja yleisimmin kohdattava tehostettuun matkustuskieltoon liittyvä ongelma ns. peruspoliisille päivittäisessä poliisitoiminnassa on tehostettujen matkustuskieltojen rikkomiset.

Tekemieni haastattelujen perusteella yleisin tapa rikkoa tehostettua matkustuskieltoa on jättää noudattamatta asetettuja maantieteellisiä velvoitteita. Tämä tarkoittaa sitä, että tehostettuun matkustuskieltoon määrätty ei pysy alueella, jolla hänen tulisi olla, vaan menee alueelle, jolla liikkuminen ja

oleskelu häneltä on kielletty. Tehostettuja matkustuskieltoja rikotaan Jokilaaksojen alueella myös jättämällä väliin ilmoittautumisia poliisiasemalla tai olemalla yhteydessä sellaiseen henkilöön, kuten vaikkapa rikoskumppaniin, jonka kanssa pakkokeinon kohde ei saisi tehostetun matkustuskiellon aikana olla yhteydessä. Haastattelujen perusteella voin todeta, että Jokilaaksojen alueella on ollut tapauksia, joissa henkilön jäätyä kiinni epäilystä rikoksesta on selvinnyt, että hän on tehostetussa matkustuskiellossa.

Pääongelmalistauksen kolmannessa kohdassa todetaan, ettei jokainen poliisi omaa riittävää tietämystä tehostetusta matkustuskiellosta. Tämä tarkoittaa sitä, ettei jokaiselle poliisille ole välttämättä täysin selvää, mikä tehostettu matkustuskielto on ja millainen lakiperusta sen taustalta löytyy. Haastatteluissa saamieni vastausten perusteella jokaisella Jokilaaksojen alueella työskentelevällä poliisilla ei ole aukottomasti selvillä toimintakaava tapauksessa, jossa tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn toiminta on ollut tehostetun matkustuskiellon kanssa yhteensopimatonta. Kaikilla ei siis ole tiedossa vastauksia kysymyksiin "Mitä voidaan tehdä?", "Mitä pitää tehdä?", "Kuka tekee?", "Miksi tehdään?" ja "Milloin tehdään?". Jokaisella poliisilla ei ole tietoa eri viranomaisten rooleista, vastuualueista ja tehtävistä tehostettuun matkustuskieltoon liittyen eikä viranomaisten välisestä yhteistyöstä.

Tehostettujen matkustuskieltojen toimeenpano ja valvonta erilaisine toimenpiteineen ovat vain pieni osa kaikkea poliisitoimintaa. Sen vuoksi koko poliisitoiminnan kannalta se, ettei jokaisella poliisilla ole riittävästi tietoa ja osaamista tehostettuun matkustuskieltoon liittyen, ei ole iso ongelma. Tehostetun matkustuskiellon ja sen valvonnan toimivuuden kannalta tietämättömyys on kuitenkin ongelma, ja siitä syystä pääongelmalistaukseen on nimetty kolmannelta kohdasta löytyvä ongelma.

Kaikkea ei voi tietää eikä kaikesta voi tietää kaikkea, mutta perusasioiden hallitseminen osoittaa ammattitaitoa, helpottaa poliisille kuuluvien tehtävien hoitamista ja antaa valmiuksia neuvoa kansalaisia. Kaikkea ei myöskään tarvitse tietää ja muistaa ulkoa, sillä asioita voi tarkistaa ja varmistaa eri lähteistä. Vaikka kaikkea ei tarvitse tietää, jokaisen poliisin tulisi mielestäni silti tietää vähintään, mikä tehostettu matkustuskielto on.

Neljäs pääongelma liittyy tietoon - sen saamiseen, omaksumiseen, säilyttämiseen, käyttämiseen ja jakamiseen. Jokilaaksojen alueella ongelmana on, ettei poliiseilla ole ajantasaista tilannekuvaa tehostettuun matkustuskieltoon määrättyistä henkilöistä tai välttämättä edes tietoa siitä, mistä tieto tehostettuun matkustuskieltoon määrättyistä löytyy. Jokainen ei välttämättä tiedä, mitä saamallaan tiedoilla tekee tai mitä tietoja tarvitsee. Jos poliisi havaitsee tai saa tietoonsa jotakin johonkin tehostettuun matkustuskieltotapaukseen liittyvää, eteen voi tulla ongelma, ettei tämä poliisi tiedä, mihin hänen pitäisi kirjata saamansa tiedot ja tekemänsä havainnot tai miten ja keille hänen pitäisi tietojansa jakaa. Toisinaan poliisin sisäinen tiedonvaihto, esimerkiksi valvonta- ja hälytystoiminnan sektorin sekä rikostorjunnan ja -tutkimuksen sektorin välillä, saattaa olla puutteellista ja ongelmallista. Tiedottaminen on liian

vähäistä. Se, että tehostettua matkustuskieltoa koskeva tiedottaminen, tietoisuus ja tiedon vaihtaminen ovat puutteellisia, on koko poliisitoiminnan mittakaavassa hyvin pieni ongelma, mutta tehostetun matkustuskiellon mittakaavassa se on merkittävä ongelma.

Pääongelmat aiheuttavat uusia ongelmia. Siitä kertoo pääongelmaluettelon viides kohta. Seuraavaksi tuon esille joitakin konkreettisia esimerkkejä siitä, millaisia ongelmia tehostetun matkustuskiellon ongelmat saattavat aiheuttaa.

Se, että kynnys pidättämiseen ja vangitsemiseen tehostetun matkustuskiellon rikkomisen vuoksi on usein liian korkea, vähentää rangaistuspelkoa ja saattaa omalta osaltaan lisätä rikkomisia ja vääränlaista toimintaa entisestään. Ongelmalistauksen ensimmäinen pääongelma saattaa heikentää poliisien uskoa ja asenteita tehostettuun matkustuskieltoon. Jos poliiseille syntyy mielikuva siitä, että rikkomisia saa liian paljon anteeksi, saattaa poliisien suorittaman omaehtoisen valvonnan määrä vähentyä, mikä taas on uusi ongelma. Jos valvontamotivaatio vähenee, eri ongelmat saattavat pahentua.

Se, ettei poliiseilla ole riittävästi tietoa tehostetusta matkustuskiellosta, voi heikentää tehostetun matkustuskiellon valvonnan tehokkuutta. Valvonnan tehokkuutta pienentää ja omaehtoisen valvonnan määrää vähentää omalta osaltaan myös puutteellinen tiedottaminen sekä ongelmallinen tiedon saaminen ja jakaminen.

6.2 Mistä tehostettuun matkustuskieltoon liittyvät ongelmat Jokilaaksojen alueella johtuvat?

Johtopäätökseni on, että ensimmäisen pääongelman taustalta löytyy useampi syy. Ongelma johtuu puhtaasti poliisista ja tuomioistuimesta, sillä kukaan muu ei voi näiden viranomaisten puolesta kiinnittää, pidättää ja vangita väärin toimivia tehostettuun matkustuskieltoon määrättyjä.

Syy siihen, miksi jokainen rikkominen ei automaattisesti johda vankilaan, löytyy pakkokeinolain tekstistä. Lakitekstiin on nimittäin kirjoitettu sanat ”saadaan pidättää ja vangita” sanojen ”täytyy pidättää ja vangita” sijaan. Tämä antaa poliisille ja tuomioistuimelle soveltamismahdollisuutta ja päätäntävaltaa sen sijaan, että velvoittaa toimimaan yhdellä tietyllä tavalla. Pidättämisiä ja vangitsemisiä jää tekemättä, kun rikkomista pidetään vähäisenä ja kun pidättämistä ja vangitsemistä pidetään kohtuuttomana ja epäinhimillisenä seuraamuksena. Jos poliisi ja tuomioistuin pitävät tehostetun matkustuskiellon rikkomista vähäisenä ja merkityksettömänä asiana, rikkomistapaus tuskin johtaa mihinkään muuhun kuin tehostetun matkustuskiellon jatkumiseen ennallaan.

Tehostetun matkustuskiellon rikkoja voidaan vangita vain, jos hän jää rikkomisesta kiinni. Rikosseuraamuslaitos reagoi teknisen valvonnan perusteella havaittaviin rikkomisiin ilmoittamalla rikkomisista poliisille. Rikosseuraamuslaitoksen lisäksi myös poliisin ja tuomioistuimen täytyy tehdä toimenpiteensä rikkomisen ilmettyä, jotta rikkomus voi johtaa vankilaan. Poliisin ja tuomioistuimen kiire ja resurssipula sekä poliisin suorittaman valvonnan tehottomuus vähentävät rikkomisiin puuttumista.

Myös sille, että useampi tehostettuun matkustuskieltoon määrätty rikkoo asetettuja velvollisuuksia taikka muuten toimii tehostetun matkustuskiellon aikana tavalla, joka ei ole sopivaa, on varmasti useita eri syitä. Pohtiessani syitä tähän ongelmaan sain määriteltyä muutaman seikan, jotka saattavat olla rikkomisten ja vääränlaisen toiminnan taustalla. Ensimmäisenä mieleeni tuli pääongelmakohdasta yksi löytyvä toteamus siitä, ettei rikkomisiin puututa riittävän aikaisin ja riittävän matalalla kynnyksellä. Se, ettei olemassa ole kiinnijäämispelkoa eikä vangiksi joutumispelkoa tuo ehkäpä omalta osaltaan tehostettuun matkustuskieltoon määrätyle rohkeutta vääränlaiseen toimintaan.

Täytyy muistaa, etteivät kaikki rikkomiset ja sopimattomat käyttäytymiset johdu pelkästään siitä, ettei tehostetun matkustuskiellon rikkominen tarkoita automaattista vangiksi joutumista. Rikkomisten taustalta saattaa löytyä tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn henkilön suhtautuminen ja välinpitämättömyys lainsäädäntöä ja sääntöjä kohtaan sekä henkilön yleinen elämäntapa ja asenne. Myös päihitteet, päihderiippuvuus ja päihtyneisyys edesauttavat asetettujen velvollisuuksien rikkomista.

Kolmannelle pääongelmalle osaan mainita kaksi syytä: koulutuksen puutteen ja kokemuksen vähyyden. En tiedä, onko tehostetusta matkustuskiellosta järjestetty mitään koulutusta Jokilaaksojen alueella tai valtakunnallisesti koko poliisiorganisaatiossa. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että koulutusta ei ole ollut liikaa eikä riittävästi. Vuosien 2019 ja 2020 aikana Jokilaaksojen alueella on ollut 17 tehostettua matkustuskieltotapausta. Koska tapauksia on vasta melko vähän, ei jokainen alueella työskentelevä poliisi ole välttämättä törmännyt työtehtäviensä yhteydessä tehostettuun matkustuskieltoon liittyviin asioihin.

Johtopäätökseni on, että neljäs pääongelma johtuu kokemuksen vähyydestä sekä puutteellisista ja ongelmallisista tietojärjestelmistä. Koska tehostetuista matkustuskielloista on kerääntynyt kokemusta vasta kuitenkin melko vähän, ei tehostettuun matkustuskieltoon liittyvä tiedottaminen, tiedonhankinta ja tiedon jakaminen ole vielä automaattista ja rutiininomaista. Epäkäytännölliset ja huonot tietojärjestelmät saattavat vähentää tiedon hankkimista, omaksumista, käyttämistä, tallentamista ja jakamista. Vaikuttaa siltä, ettei Jokilaaksojen alueella ole poliiseja miellyttävää, helppokäyttöistä ja toimivaa tietojärjestelmää, jonka kautta tehostettuihin matkustuskieltoihin liittyvä tiedottaminen, tiedon säilyttäminen ja tiedonhallinta onnistuisi. Tiedon keräämistä, tallentamista ja jakamista vähentää myös poliisien puutteellinen osaaminen käyttää tietojärjestelmiä.

Tehostettuja matkustuskieltotapauksia koskevaa tiedon löytämistä, hankkimista, sisäistämistä ja muistamista heikentää se, että yksittäinen poliisi kohtaa ja käsittelee työssään hyvin paljon eri asioita koskevia tietoja ja käyttää monia eri tietojärjestelmiä. Voikin olla vaikeaa muistaa, missä järjestelmässä mitään asiaa koskevaa tiedottamista sekä tiedon säilyttämistä, käsittelyä ja jakamista hoidetaan. Kun tietoa ja tiedottamista on paljon kaiken poliisitoiminnan ympärillä ja tiedottamista tapahtuu runsaasti monin eri tavoin, ei kaikkea voi muistaa. Voi olla, että monissa tilanteissa tehostettuihin

matkustuskieltotapauksiin liittyvät asiat eivät yksittäisen poliisin mielestä ylitä tiedottamistarpeen kynnystä ja tiedottaminen jää sen takia tekemättä.

En osaa antaa aukotonta ja tieteellistä selitystä sille, miksi ongelmat aiheuttavat uusia ongelmia. Ongelmilla on kuitenkin aina jonkinlainen negatiivinen vaikutus. Jos ongelma on riittävän merkittävä ja näkyvä, sen negatiivinen vaikutus on jo uusi ongelma.

6.3 Miten tehostettuun matkustuskieltoon liittyviä ongelmia voitaisiin vähentää ja ennalta estää Jokilaaksojen alueella?

Ongelmat eivät yleensä katoa itsestään. Ongelmat ovat ratkaistavissa vastausten, ratkaisujen ja muutosten välityksellä. Ongelmien ennalta estäminen on mahdollista. Tehostettuun matkustuskieltoon liittyviä ongelmia voidaan vähentää ja ennalta estää monin eri keinoin. Ongelmiin pitää puuttua, jotta voidaan ennalta estää uusien ongelmien syntyminen.

Jokilaaksojen alueella tehostetun matkustuskiellon ongelmat voitaisiin tietysti saada katoamaan siten, että koko pakkokeinon käyttäminen lopetettaisiin. Tämä ei kuitenkaan ole järkevä ja perusteltu vaihtoehto. Ratkaisuja ongelmiin sekä niiden vähentämiseen ja ennalta estämiseen kannattaa siis lähteä etsimään muualta.

Koulutus ja tietoisuuden lisääntyminen ovat monissa asioissa tehokkaita asioita ongelmien vähentämisessä, pienentämisessä ja ennalta estämisessä. Ne ovat avainasemassa myös silloin, kun tehostettua matkustuskieltoa halutaan tehdä ongelmattommaksi. On helpompi tehdä töitä, kun tietää, mitä, milloin, miksi ja miten pitää tehdä ja mitä tietojärjestelmiä pitää milloinkin käyttää. Kokonaisvaltainen koulutus ja tietoisuuden lisääminen tehostetusta matkustuskiellosta sekä tarvittavista tietojärjestelmistä, joita sen valvonnassa tarvitaan, voisivat ennalta estää ja vähentää joitakin ongelmakohtia.

Riittävällä osaamisella, oikeinmitoitetuilla resursseilla ja tehokkaalla valvonnalla voidaan tehdä paljon ongelmien kitkemiseksi ja niiden ennalta estämiseksi. Pieniltä ja itsestäänkin selviltä tuntuvilla seikoilla voi olla suuri vaikutus kokonaisuuteen.

Olen melko varma, että tehostetun matkustuskiellon ongelmat vähenevät edes hieman sitä mukaan, kun poliisi, Rikosseuraamuslaitos, tuomioistuimet ja rikoksista epäillyt saavat tehostetusta matkustuskiellosta lisää kokemusta. Poliisin osuus tehostettuun matkustuskieltoon liittyen varmasti sujuvoituu, kun kokemusta karttuu tasaisesti jokaiselle poliisille.

Toimivat, ajantasaiset, selkeät, helppokäyttöiset ja käytännölliset tietojärjestelmät ja tiedonvaihtokanavat parantavat työn tehokkuutta ja laatua sekä nostavat työtehtävien hoitamisen mielekkyyttä. Toi-

mivat tietojärjestelmät vähentävät monia ongelmia, ja sen vuoksi järjestelmiä on kehitettävä ja muokattava sellaisiksi, että ne palvelevat käyttötarkoitustaan. Tietojärjestelmien tehtävänä on helpottaa, tehostaa ja tukea työtehtävien hoitamista, ei olla erillinen tehtävä.

Selkeä ja joustamaton linja siinä, että tehostettua matkustuskieltoa ei saa rikkoa yhtään, vaan jo pienikin rike riittää muuttamaan tehostetun matkustuskiellon vankeudeksi saattaa ennalta estää joitakin tehostettuun matkustuskieltoon kohdistuvia ongelmia ja poliisien suhtautumisen heikkenemistä. Yksi keino ongelmien estämiseen ja vähentämiseen on siis liiallisen suvaitsemisen ja joustamisen muuttaminen jyrkempään ja ankarampaan suuntaan.

Jos tehostetun matkustuskiellon rikkojat saavat rangaistukseksi rikkomisista tehostetun matkustuskiellon muuttumisen vankeudeksi, tuomioistuimien osoittaa, ettei rikkomisia pidetä hyväksyttävänä. Sen lisäksi, että rangaistuksella osoitetaan toiminnan ylittävän yleisesti hyväksytyt rajat, sillä estetään henkilön mahdollisuus uusiin tehostetun matkustuskiellon rikkomisiin ja vääränlaiseen toimintaan rangaistuksen aikana. Rangaistusmahdollisuus saattaa luomallaan pelotteella estää tehostettuun matkustuskieltoon määrättyä henkilöä tekemästä rikoksia. (Kaarakka 2017.) Rangaistuksen tavoitteena on olla vankeuden jälkeistä uusintarikollisuutta ja vankeuden jälkeisiä uusia rikkomisia ennalta estävä toimenpide rangaistukseen tuomitulle, vaikkakin useassa tutkimuksessa on todettu, ettei vankeus monestikaan ennaltaehkäise uusintarikollisuutta ja uusia rikkomisia. (Valmennuskeskus 2011.)

Rikollista ja yhteiskunnan sääntöjen vastaista elämäntapaa voidaan selittää ja perustella lukuisilla teorioilla. Rikosten ja rikkomisten taustalta löytyy niin sosiaalisia, yhteiskunnallisia kuin yksilöön kohdistuvia syitä. On tärkeää ymmärtää tehostetun matkustuskiellon rikkomisten syitä, jotta rikkomisia voidaan pyrkiä ennalta estämään. Ennalta estävää vaikutusta voidaan tavoitella kohdistamalla toimenpiteitä rikoksenteo ympäristöihin, yhteiskunnallisiin rakenteisiin tai henkilöihin, joilla on riski syyllistyä rikokseen tai rikkomiseen. (Rikossentorjuntaneuvosto, luettu 5.2.2021.)

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen arviointi

Opinnäytetyö on tutkimustyö, jonka ominaispiirteisiin kuuluu monenlainen arviointi. Tutkimustyön arviointi ja itsearviointi ovat osa opinnäytetyötä. Tutkimustyön arviointi on kokonaisvaltaista kriittistä tarkastelua. Tutkimuksen arviointi kohdistuu opinnäytetyöprosessiin ja valmiiseen lopputulokseen. (Puusniekka ja Saaranen-Kauppinen 2006, luku 3.3.3 Tutkimuksen arviointi - reflektointia.) Tutkimusta arvioidaan, jotta sen tasoa voidaan vahvistaa. Tutkimuksen arvioinnin tavoitteena on kehittää tutkijan tutkimustoimintataitoja tulevaisuutta varten. (Jyväskylän yliopisto 2021.)

Itsearviointi on kriittistä oman toiminnan analysoimista ja oppimisen tarkastelemista. Itsearviointi on keino kehittää ja korjata omaa toimintaa. Opinnäytetyön itsearviointi mahdollistaa asetettujen tavoitteiden ja niiden saavuttamisen sekä kehittämiskohteiden arvioinnin. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu, luettu 1.2.2021.) Itsearviointi on osa oppimista. Se on realistinen näkemys omasta oppimisesta ja osaamisesta. Itsearviointi osoittaa omien tutkimustyötietojen ja -taitojen tuntemista. (Kajaanin ammattikorkeakoulu, Itsearviointi, luettu 1.2.2021.)

Opinnäytetyö on tutkimustyö, jonka tavoitteena on löytää tietoa ja vastauksia tutkimuskysymyksiin (Hiltunen, luettu 18.1.2021). Mielestäni tämä opinnäytetyö saavuttaa äsken mainitun tavoitteen. Tästä opinnäytetyöstä löytyy tietoa ja vastauksia jokaiseen opinnäytetyön johdannossa nimettyyn tutkimuskysymykseen.

Opinnäytetyötä tehdessäni keräsin itselleni laajasti sellaista tehostettua matkustuskieltoa koskevaa tietoa, joka varmasti kasvattaa ammatillista osaamistani ja hyödyntää minua tulevaisuudessa. Jo pelkästään sen vuoksi, että oma tietämykseni ja osaamiseni karttui opinnäytetyön tekemisen vuoksi runsaasti, olen sitä mieltä, että tämän opinnäytetyön tekeminen kannatti. Opinnäytetyö on tarpeellinen, koska sen lisäksi, että sen tekeminen antoi minulle paljon tietoa, se voi tarjota myös jollekin lukijalle mahdollisuuden uuden oppimiseen.

Opinnäytetyöprosessi on tieteellistä toimintaa. Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena voidaan pitää uuden tiedon tuottamista. Uuden tiedon tuottaminen puolestaan luo mahdollisuuksia kehittämiselle ja innovoinnille. (Salonen 2013, 9-10.) Onnistunut opinnäytetyö pitää sisällään jotakin uutta tietoa taikka korjaa tai vahvistaa jo olemassa olevaa (Hakala 1998, 102-103). Toisaalta tutkimuksen tulos voi olla myös se, ettei mitään järisyttävää ja mullistavaa saatu selville (Viskari 2009, 37).

Tämä opinnäytetyö tuo esille uutta tietoa Jokilaaksojen alueella työskentelevien poliisien ajatuksista tehostettua matkustuskieltoa ja sen ongelmia koskien. Aihetta ei ole tutkittu aikaisemmin, mikä mahdollistaa täysin uuden tiedon tuottamisen. Kerätty aineisto ja siitä tehdyt johtopäätökset täyttävät opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa asetetut tavoitteet. Opinnäytetyön tuloksilla ei ole mullistavaa merkitystä. Opinnäytetyö kuitenkin auttaa tunnistamaan tehostetun matkustuskiellon ongelmia Jokilaaksojen alueella ja tarjoaa lukijalle monenlaista tietoa niitä koskien. Periaatteessa tätä opinnäytetyötä ja sen tuloksia voitaisiin käyttää hyväksi, jos tehostettua matkustuskieltoa haluttaisiin Jokilaaksojen alueella tehdä ja muokata toimivammaksi, tehokkaammaksi ja ongelmattommaksi. Lähetin valmiin opinnäytetyön sähköpostitse yhdelle Jokilaaksojen alueella työskentelevälle päällystöön kuuluvalla poliisilla sekä kahdelle Rikosseuraamuslaitoksen edustajalle, jotta he voivat halutessaan tutustua opinnäytetyöhön. Opinnäytetyöstä he voivat saada itselleen sekä uutta tietoa ja uusia näkökulmia että vahvistusta heillä jo oleviin ajatuksiin ja oletuksiin.

En ole aikaisemmin tehnyt opinnäytetyötä, joten tätä opinnäytetyötä tehdessäni minulla oli loistava tilaisuus oppia ja kehittää tietojani ja taitojani sekä oppia huomaamaan omat vahvuuteni tutkimustyön

tekijänä. Opinnäytetyötä tehdessäni opin toteuttamaan tutkimustyöprosessiin kuuluvia vaiheita. Tutkimuksen lähtökohdat olivat mielestäni hyvät, sillä valitsin itseäni kiinnostavan aiheen ja onnistuin määrittelemään selkeät sekä rajatut tutkimuskysymykset. Tietoperustan kerääminen onnistui itseltäni ongelmitta. Pidän aineistonkeruumenetelmävalintaani onnistuneena. Uskon, ettei opinnäytetyöprosessini lopputulos olisi ollut yhtä hyvä, jos olisin tehnyt toisenlaisia valintoja aineistonkeruuseen liittyen.

Toteutin jokaisen opinnäytetyöprosessin vaiheen huolellisesti ja täsmällisesti, minkä vuoksi koen huolellisuuden olevan vahvuuteni. Kun pohdin vahvuuksiani tutkimustyön tekijänä, esiin nousee huolellisuuden lisäksi huolettomuus. Huolettomuus kuvaa hyvin koko opinnäytetyöprosessiani aiheen pohtimisesta valmiiseen opinnäytteeseen, sillä en ollut prosessin aikana ollenkaan stressaantunut, ahdistunut tai kuormittunut opinnäytetyön takia.

Jos tehostetusta matkustuskiellosta löytyy kehityskohteita, niin löytyy niitä myös tästä opinnäytetyöstä ja sen tekijästä. Opinnäytetyössä on aina jotakin, mitä voisi muuttaa, korjata, parantaa tai lisätä. Jos tutkija tunnistaa valmiissa opinnäytetyössään tai omassa opinnäytetyöprosessissaan joitakin kehityskohteita tai parannusehdotuksia, on reilua, että hän kertoo niistä lukijalle.

Useat mieleeni tulevat kehityskohteet liittyvät tekemiini haastatteluihin. Ensimmäinen tutkimustyöni heikkouksista on se, että en tehnyt yhtään ns. koehaastattelua, jossa olisin voinut todeta haastattelupohjani toimivuuden. Jos nyt tekisin jotakin toisin, näyttäisin tekemääni haastattelupohjaa ennen haastatteluja joillekin sellaisille henkilöille, jotka eivät kuulu haastateltavien joukkoon, ja pyytäisin heiltä palautetta haastattelupohjan kysymyksistä. Tällöin saisin tietoa siitä, ovatko haastattelupohjan kysymykset selkeitä ja oleellisia sekä sellaisia, ettei olemassa ole mahdollisuutta ymmärtää kysymyksiä väärin. Voisin myös saada näkemyksiä siitä, puuttuuko haastattelupohjalta joitakin tärkeitä kysymyksiä.

Olisin voinut pyytää haastattelemltani poliiseilta palautetta suorittamistani haastatteluista, mutta en tätä tehnyt. Palautteen pyytäminen olisi kuitenkin ollut järkevää. Etenkin ensimmäiseltä haastateltavalta olisin voinut tiedustella mielipiteitä haastattelusta ja esittämistäni kysymyksistä sekä kysyä kehittämis- ja muutosideoita.

Äänitin jokaisen haastattelun. En kirjoittanut yhdessäkään haastattelussa itselleni ylös mitään. Tämä on yksi opinnäytetyöprosessini kehittämiskohteista. Luotin ehkä liikaa äänitykseen sekä siihen, että äänitallenne on selkeä ja jokainen haastattelussa sanottu sana kuuluu siinä ymmärrettävästi. Jos nyt suorittaisin haastattelut uudelleen, voisin kirjoittaa edes joitakin avainsanoja itselleni muistiin.

Tutkimustyön tekijänä heikkouteni on se, että en osaa tiivistää ja rajata asioita riittävästi. Kykyni erottaa kaikesta informaatiosta erilleen pelkästään tärkeät ydinasiat vaatii vielä harjoitusta ja kehittymistä.

7.2 Tutkimustyön luotettavuus

Hyvän tutkimustyön piirteisiin kuuluu kriittinen ajattelu ja tarkastelu. Tutkimustyön tekijän tulee kyetä arvioimaan omaa työtään useammasta näkökulmasta. Tulosten luotettavuuden arviointi on osa opinnäytetyötä (Viskari 2009, 37). Tässä alaluvussa käsittelen tämän opinnäytetyön luotettavuuteen vaikuttavia seikkoja.

Jokainen tulkitsee asioita omalla tavallaan ja tekee omanlaisia johtopäätöksiään. Myös opinnäytetyötä varten kerätystä aineistosta voi tulkinnan yhteydessä tehdä monia hyvinkin erilaisia johtopäätöksiä. Samasta aineistosta on mahdollista tehdä lähes loputtomasti erilaisia johtopäätöksiä.

Tässä opinnäytetyössä esitetyt tulkinnat ja johtopäätökset eivät ole ainoita oikeita. Ne eivät rajaa toisenlaisten johtopäätösten tekemisen mahdollisuutta pois. Tekemäni johtopäätökset ovat vain yhdenlainen versio tutkittavasta aiheesta ja kerätystä aineistosta. Koska tekemäni johtopäätökset ovat vain yksi monista tulkintamahdollisuuksista, halusin kirjoittaa opinnäytetyön viidennestä luvusta löytyviin tuloksiin paljon suoria lainauksia tehdyistä haastatteluista. Tällöin jokainen lukija voi muodostaa kerätyn aineiston pohjalta omanlaisensa johtopäätökset, jotka voivat olla aivan toisenlaiset kuin tämän opinnäytetyön kuudennessa luvussa esitetyt johtopäätökset. Sen lisäksi, etteivät tässä opinnäytetyössä esitetyt johtopäätökset ole ainoita oikeita tulkintamahdollisuuksia, ne eivät myöskään ole pysyviä. Opinnäytetyössä esitetyt johtopäätökset ovat myöhemmin muokattavissa taikka joko kokonaan tai osittain kumottavissa.

Aineiston riittävyys ja kattavuus sekä näytteen edustavuus vaikuttavat omalta osaltaan tutkimuksen luotettavuuteen. Aineistoa voidaan kerätä lähes loputtomasti, mutta on ymmärrettävä, ettei kaikkea aineistoa ole mahdollista kerätä. On hyväksyttävä, että useimmiten jotakin tietoa ja joitakin näkökulmia jää kokonaan kerätyn aineiston ulkopuolelle. Laadullista tutkimustyötä tehtäessä aineiston määrä ei olekaan ratkaiseva tekijä, vaan huomiota tulee kiinnittää aineiston laatuun. Aineiston laadulla ja luotettavuudella on suora vaikutus tutkimuksen luotettavuuteen.

Tätä opinnäytetyötä varten tehtiin kolme haastattelua, joissa jokaisessa haastateltiin yksi poliisi. Oli joitakin asioita, jotka toistuivat jokaisen haastatellun poliisin kertomassa. Toisaalta jokainen haastattelu toi jotakin uutta ja tutkimuksen kannalta merkittävää tietoa. Tämä johtui siitä, että jokainen haastateltu kertoi jotakin merkittävää, mitä kukaan muu haastatelluista ei sanonut.

Tätä opinnäytetyötä varten tehdyssä aineistonkeruussa ei siis tapahtunut aineiston kylläntymistä eli saturaatiota. Aineiston kylläntyminen eli saturaatio kertoo siitä, että kerättyä aineistoa voidaan pitää riittävänä. Aineiston kylläntyminen ilmenee silloin, kun tutkimustyötä varten kerättävä uusi aineisto ei enää tuota tutkimuksen kannalta mitään uutta ja merkittävää tietoa. (Aira 2005.) Jos olisin haastatellut vielä useampia poliiseja, olisi jossain vaiheessa saattanut tapahtua aineiston kylläntyminen. Olen

melko varma, että jossakin vaiheessa haastattelut eivät olisi enää tuottaneet uutta, merkittävää ja aikaisemmasta hankitusta aineistosta puuttuvaa tietoa.

Vaikka aineiston kylläntymistä ei tapahtunut, on tätä opinnäytetyötä varten kerätty aineisto mielestäni riittävää ja kattavaa. Valittu näyte on edustava otos perusjoukosta. Näiden seikkojen vuoksi keräytystä aineistosta on mahdollista esittää päteviä johtopäätöksiä. Pidän keräämäni aineistoa luotettavana, sillä uskon haastattelemieni poliisien puhuneen totta.

Tutkija vaikuttaa sekä tutkimuksen luotettavuuteen että siihen, millainen tutkimustyön lopputuloksesta tulee. Tutkija tekee tutkimustyöprosessin aikana useita valintoja, jotka vaikuttavat myös tutkimustyön luotettavuuteen. Tutkija päättää, mitä opinnäytetyön tekstiin kirjoittaa ja mitä jättää kirjoittamatta.

Koska juuri minä toimin tämän opinnäytetyön tutkijana, on lopputulos juuri tällainen. Oma persoonani ja omat ajatukseni ovat muovanneet opinnäytetyötäni. Olen mahdollisesti vaikuttanut keräämäni tutkimusaineistoon. Tapani toimia haastattelijana ja esittää kysymyksiä saattoi vaikuttaa siihen, millaista aineistoa sain kerättyä itselleni ja millaista aineistoa jäi keräämäni aineiston ulkopuolelle. Tapani toimia haastattelijana saattoi rajata tutkittavien antamia vastauksia. Jos joku toinen olisi toiminut haastattelijana, haastateltavat olisivat saattaneet jättää kertomatta jotakin sellaista, mitä minulle kertoivat taikka olisivat saattaneet kertoa jotakin sellaista, mitä eivät minulle kertoneet.

Sillä, että minä poliisiopiskelijana haastattelin poliiseja, on omat etunsa ja heikkoutensa. Etu on se, että minulla on valmiiksi jotakin tietoa poliisitoiminnasta. Tämän loi haastatteluun luontevaa ja mahdollisesti luottamuksellista ilmapiiriä, sillä haastateltavat saattoivat olettaa minun ymmärtävän, mitä he puhuvat ja tarkoittavat. Haastateltavat saivat puhua luontevasti ja sujuvasti sen sijaan, että olisivat joutuneet miettimään, miten sanovat asiat siten, että poliisitoiminnasta tietämätön ymmärtää ne helposti oikein. Koska minä poliisiopiskelijana toimin haastattelijana, haastateltavilla oli mahdollisuus käyttää omaa ammattikieltään. Minun toimiessa haastattelijana ja tutkijana heikkous on se, että minulta saattoi jäädä huomaamatta ja huomioimatta joitakin sellaisia asioita, joihin muut kuin poliisit ja poliisiopiskelijat olisivat saattaneet kiinnittää huomiota ja joita he pitävät olennaisina.

Tutkijan ennako-oletukset ja -asenteet tuovat oman vaikutuksensa tutkimustyöhön. Tutkimustyöni alkuvaiheissa ja ennen haastatteluja itselläni oli ennako-oletus siitä, että tehostetusta matkustuskiellosta löytyy ihan varmasti joitakin ongelmia. Minulla ei ollut vahvaa ennakoasennetta eikä vahvoja mielipiteitä tehostetusta matkustuskiellosta. Tiedostin ennako-oletukseni ja pyrin huomioimaan sekä minimoimaan sen vaikutuksen.

7.3 Jatkotutkimusehdotukset

Tätä opinnäytetyötä tehdessäni olen selvittänyt, millaisia tehostettuun matkustuskieltoon liittyviä ongelmia Jokilaaksojen alueella esiintyy poliisin näkökulmasta. Tutkimustyölläni sain vastauksia siihen,

mistä tehostettuun matkustuskieltoon liittyvät ongelmat saattavat johtua. Sain tuotua esille näkökulmia ongelmien aiheuttamista seurauksista sekä tietoa siitä, miten tehostettuun matkustuskieltoon liittyviä ongelmia voitaisiin poistaa, vähentää ja ennalta estää. Halusin rajata tutkimukseni aiheen ja tutkimuskysymykset tarkasti melko suppeiksi, jotta pystyin käsittelemään kapeaa aihetta laajasti, luotettavasti ja syvällisesti.

Vaikka opinnäytetyöni antaa melko paljon tietoa ja vastauksia useisiin eri kysymyksiin, se jättää silti tilaa vielä uusille opinnäytetöille, jotka voivat käsitellä joko samaa aihepiiriä tai jopa kokonaan samaa aihetta ja samoja tutkimuskysymyksiä. Osaan mainita viisi jatkotutkimusehdotusta tälle opinnäytetyölle.

Laadullinen tutkimus ja määrällinen tutkimus täydentävät toisiaan tilanteessa, jossa laadullista tutkimusta käytetään määrällisen tutkimuksen ennakkotutkimuksena. Tällä tarkoitetaan sitä, että laadullisen tutkimuksen tuloksia, johtopäätöksiä, päätelmiä ja tulkintoja tutkitaan, mitataan, verrataan ja yleistetään hyödyntämällä isompaa vastaajien joukkoa määrällisessä tutkimuksessa. (Hirsjärvi ym. 2005, 127-128.) Ensimmäinen mieleeni tulevista jatkotutkimusehdotuksista onkin siis määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus. Tämän opinnäytetyön pohjalta olisi mahdollista tehdä määrällinen tutkimus, jonka tavoitteena olisi selvittää esimerkiksi, miten moni Jokilaaksojen alueella työskentelevistä poliiseista, jotka vastaavat määrälliseen tutkimukseen, pitää tehostetun matkustuskiellon ongelmana esimerkiksi puutteellista tiedottamista tai sitä, että tehostettua matkustuskieltoa voi rikkoa ilman, että saa rangaistusta.

Toin työlläni esille vain poliisin näkökulmaa tehostetun matkustuskiellon ongelmiin. Mielestäni mielenkiintoinen jatkotutkimusehdotus on se, että näkemyksiä tehostetun matkustuskiellon ongelmia koskien selvitettäisiin myös tuomioistuimen taikka Rikosseuraamuslaitoksen edustajilta tai tehostettuun matkustuskieltoon määrättyiltä taikka heidän avustajiltaan ja puolustajiltaan. Olisi kiinnostavaa saada eri tahojen näkemyksiä tehostetun matkustuskiellon ongelmista, koska tällöin olisi mahdollista selvittää nimeävätkö eri tahot keskenään samoja ongelmakohtia vai eroavatko näkemykset toisistaan. Olisi kiinnostavaa tietää, mitkä asiat toistuisivat eri tahojen edustajien vastauksissa ja olisiko eri tahojen näkemyksissä jopa keskinäisiä ristiriitoja.

Rajasin opinnäytetyöni käsittelemään vain tehostetun matkustuskiellon ongelmakohtia. Tutkimusta voisi laajentaa käsittelemään tehostetun matkustuskiellon etuja. Opinnäytetyötä voisi jatkaa selvittämällä asioita, jotka poliisin näkökulmasta tehostetuissa matkustuskieltotapauksissa toimivat.

Jokilaaksojen alue kattaa niin väestöllisesti kuin pinta-alallisesti vain pienen osan Suomesta. Tämä antaa mahdollisuuden siihen, että toteuttamani tutkimuksen voi toteuttaa myös toisella alueella. Uskon, että jotkut tehostettuun matkustuskieltoon liittyvät ongelmat esiintyvät kaikkialla Suomessa alueesta riippumatta. Uskon myös, että ongelmissa, ongelmien aiheuttamisissa seurauksissa sekä ongel-

mien määrissä, syissä ja vähentämismahdollisuuksissa on alueellisia eroja. Yksi esittämistäni jatkotutkimusehdotuksista onkin tutkimuksen suorittaminen jollakin toisella alueella. Tämä mahdollistaisi alueellisten eroavaisuuksien ja yhteneväisyyksien selvittämisen.

Mikään ei estä sitä, etteikö toteuttamaani tutkimusta voitaisi joskus tulevaisuudessa suorittaa uudelleen. Käyttämäni haastattelurungon avulla voidaan hankkia aineistoa haastattelemalla Jokilaaksojen alueella työskenteleviä poliiseja myös vielä uudelleen. Tällöin voidaan selvittää ovatko tutkimuskysymyksiin saatavat vastaukset muuttuneet vai ovatko vastaukset yhteneväisiä tämän opinnäytetyön vastausten kanssa. Tehostettu matkustuskielto on vielä melko uusi pakkokeino, joka hakee vakiintunutta paikkaansa muiden pakkokeinojen rinnalta. Olisikin hienoa tietää, millaisia vastauksia tämän opinnäytetyön aineiston hankintaan käytettyihin kysymyksiin tulisi vuosien päästä, kun tehostettu matkustuskielto on jo tutumpi ja siitä on enemmän kokemuksia.

Tässä oli lueteltuna muutama jatkotutkimusehdotus. Ehkä joku muu joskus lukee opinnäytetyöni tai jonkin osan siitä ja saa tuotoksestani inspiraatiota omaan tutkimustyöhönsä.

7.4 Loppusanat

Tätä alalukua seuraa enää luettelo lähteistä, joita tämän opinnäytetyön kirjoittamisessa olen hyödynnänyt, sekä kolme liitettä. Tässä vaiheessa opinnäytetyön tekstiä voin todeta olevani tyytyväinen kirjoittamaani opinnäytetyöhön.

Lopputulos ei olisi tällainen ilman monien ihmisten minulle antamia neuvoja, kommentteja, vinkkejä ja apuja. Moni on ollut kiinnostunut opinnäytetyöprosessini etenemisestä. Moni on auttanut minua kehittämään opinnäytetyötäni paremmaksi. Olen kiitollinen jokaiselle, joka on auttanut minua opinnäytetyöprosessini aikana. Erityisen kiitollinen olen Rikosseuraamuslaitoksen edustajalle, joka etsi ja jakoi minulle opinnäytetyöni kannalta tärkeää tietoa, sekä niille kolmelle poliisille, jotka sain opinnäytetyötäni varten haastatella.

LÄHTEET

Aalto, Harri 2019: Tutkintavankeus poliisivankilassa on pehmittänyt monet kovapintaisetkin rikolliset – miten käy nyt, kun lainsäätäjä lyhensi radikaalisti ”koppihoitoa” ja tilalle tuli jotakin aivan muuta? Pääkirjoitus. Luettavissa: <https://www.satakunnankansa.fi/paakirjoitukset/art-2000007119997.html>. Luettu 15.11.2020.

Ahonen, Hannamari 2016: Tutkintavankeudelle on vaihtoehtoja, muun muassa tehostettu matkustuskielto. Luettavissa: <https://www.lapinkansa.fi/tutkintavankeudelle-on-vaihtoehtoja-muun-muassa-te/40736>. Luettu 16.11.2020.

Aira, Marja 2005: Laadullisen tutkimuksen arviointi. Luettavissa: <https://www.duodecim-lehti.fi/duo94977>. Luettu 1.2.2021.

Alasuutari, Pertti 2011: Laadullinen tutkimus 2.0. 4. painos. Tampere, Vastapaino.

Eduskunta 2019: Asian käsittelytiedot HE 252/2016 vp. Luettavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtioapaivaasia/Sivut/HE_252+2016.aspx. Luettu 25.11.2020.

Ehrnrooth, Jari 1990: Intuitio ja analyysi. Teoksessa Mäkelä, Klaus 1990: Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki, Gaudeamus. 30-41.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere, Vastapaino.

EV 107/2017: Eduskunnan vastaus EV 107/2017 vp – HE 252/2016 vp - Hallituksen esitys eduskunnalle tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi.

Fredman, Markku 2015: Esitutinnan ja pakkokeinojen sääntelyn historiaa. Teoksessa Mieho, Altti (toim.) 2015: Oikeustieteiden moniottelija: Matti Tolvanen 60 vuotta. Helsinki, Edita. 13-42. Luettavissa: <https://www-edilex-fi.polamk.idm.oclc.org/kirjat/16157.pdf>. Luettu 25.11.2020.

Fredman, Markku 2020: RHO: Tuomitun vangitsemista lievemmat pakkokeinot eivät tulleet kyseeseen. Luettavissa: <https://asianajajaliitto.fi/2020/11/rho-tuomitun-vangitsemista-lievemmat-pakkokeinot-eivat-tulleet-kyseeseen/>. Luettu 20.11.2020.

Fredman, Markku & Helminen, Klaus & Kanerva, Janne & Tolvanen, Matti & Viitanen, Marko 2012: Esitutkinta ja pakkokeinot. Helsinki, Talentum.

Fredman, Markku & Helminen, Klaus & Kanerva, Janne & Tolvanen, Matti & Viitanen, Marko 2014: Esitutkinta ja pakkokeinot. 5. painos. Helsinki, Talentum.

Fredman, Markku & Kanerva, Janne & Tolvanen, Matti & Viitanen, Marko 2020: Esitutkinta ja pakkokeinot. Helsinki, Alma Talent. Luettavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/IABBXXBTABHED#/kohta:Esitutkinta\(\(20\)ja\(\(20\)pakkokeinot/piste:tE](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/IABBXXBTABHED#/kohta:Esitutkinta((20)ja((20)pakkokeinot/piste:tE). Luettu 22.11.2020.

Hakala, Juha 1998: Opinnäyte luovasti - Kehittämisen ja tutkimustyön opas. Helsinki, Gaudeamus.

Hakala, Juha 2004: Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. 2.painos. Helsinki, Gaudeamus.

HE 14/1985. Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkintaa ja pakkokeinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 41/2017. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 222/2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

HE 252/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi.

Hiltunen, Leena: Tutkimustavoitteiden, - ongelmien, -kysymysten ja – tehtävien asettaminen sekä hypoteesit. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto. PowerPoint-esitys. Luettavissa: <http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/tutkimusongelma.pdf>. Luettu 18.1.2021.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2005: Tutki ja kirjoita. 11. painos. Helsinki, Tammi.

Hämeen Sanomat 2016: Tutkintavankeudelle on vaihtoehtoja. Luettavissa: <https://www.hameensanomat.fi/uutiset/tutkintavankeudelle-on-vaihtoehtoja-165294/>. Luettu 16.11.2020.

Immonen, Maiju & Kankaala, Jari 2020: Nuoremman konstaapelin perehdytysopas, Oulu - Perehdytysopas Oulun poliisilaitoksen pääpoliisiaseman alueelle työharjoitteluun meneville nuoremmille konstaapeleille. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Jansson, Kaisu & Mattinen, Johanna 2019: Poliisi ei luota nilkkapantaan ja kotiarestiin, joiden piti parantaa tutkintavankien asemaa: "Pelkona on, että epäilty katoaa ikuisiksi ajoiksi". Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10792469>. Luettu 25.11.2020.

Jokilaaksojen pelastuslaitos: Ensihoito. Luettavissa: <https://www.jokipelastus.fi/ensihoito>. Luettu 14.11.2020.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu: 4.5.4 Itsearviointi. Luettavissa: <https://oppimateriaalit.jamk.fi/opinnaytetyo/opinnaytetyoprojekti/raportointi-ja-arviointi/itsearviointi/>. Luettu 1.2.2021.

Jyväskylän yliopisto 2021: Tutkimuksen arviointi. Luettavissa: <https://www.jyu.fi/fi/tutkimus/tutkimuspalvelut/tutkimushallinto/tutkimuksenarviointi>. Luettu 1.2.2021.

Kaarakka, Olli 2017: Miksi haluamme rangaista rikollista? Luettavissa: <https://www.krits.fi/2017/01/miksi-haluamme-rangaista-rikollista/>. Luettu 5.2.2021.

Kajaanin ammattikorkeakoulu: Itsearviointi. Luettavissa: <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Opinnaytetyoprosessi/SoTeLi/Opinnaytetyoprosessi/Itsearviointi>. Luettu 1.2.2021.

Kajaanin ammattikorkeakoulu: Laadullisen analyysi ja tulkinta. Luettavissa: <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta>. Luettu 18.1.2021.

Kajaanin ammattikorkeakoulu: Otantamenetelmä. Luettavissa: <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Otantamenetelma>. Luettu 1.1.2021.

Kajaanin ammattikorkeakoulu: Teemoittelu. Luettavissa: <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnayte-tyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta/Teemoittelu>. Luettu 17.1.2021.

Korpela, Helena 2019: Tehostettu matkustuskielto ja tutkinta-aresti tutkintavankeuden vaihtoehtoiksi – Poliisi saa nyt säilyttää tutkintavankeja korkeintaan viikon ajaksi, poliisille se tietää lisää matkustamista. Luettavissa: <https://esaimaa.fi/uutiset/lahella/a0b6ae17-f3a9-49f2-9c69-b451611c76c1>. Luettu 15.11.2020.

Kukkonen, Reima & Tolvanen, Matti 2011: Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet. Helsinki, Alma Talent. Luettavissa: <https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polaris.idm.oclc.org/teos/CAIBGXHUG#piste:b2>. Luettu 24.11.2020.

LaVM 10/2017: Valiokunnan mietintö LaVM 10/2017 vp— HE 252/2016 vp - Hallituksen esitys eduskunnalle tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi.

Leikas, Minna (toim.) 2016: Oikeudenkäynti pakkokeinoasioissa - Käsittelijän opas. Meedia Zone Oü. Luettavissa: https://oikeus.fi/hovioikeudet/rovaniemenhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_rovaniemenhovioikeus/SIG1pf0qt/Pakkokeinot_Kasittelijan_opas.pdf. Luettu 11.12.2020.

Länsi-Suomi 2016: Pantavalvonta voi tulla tehostamaan matkustuskieltoa. Luettavissa: <https://ls24.fi/stt/pantavalvonta-voi-tulla-tehostamaan-matkustuskieltoa>. Luettu 25.11.2020.

Metsämuuronen, Jari 2008: Laadullisen tutkimuksen perusteet. 3. painos. Helsinki, International Met-help.

Muhonen, Mia 2016: Matkustuskielto pakkokeinona esitutkinnan aikana. Tampereen ammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Oikeuslaitos: Tuomio ja sen täytäntöönpano. Luettavissa: <https://oikeus.fi/fi/index/esitteet/rikosjutun-kaasittelykarajaoikeudessa/tuomiojasentaytantonpano.html>. Luettu 24.11.2020.

Oikeuslaitos: Tuomioistuinelaitos. Luettavissa: <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index.html>. Luettu 21.11.2020.

Oikeuslaitos 2018: Tehostettu matkustuskielto ja tutkinta-aresti vaihtoehtoiksi tutkintavankeudelle. Luettavissa: <https://oikeus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2018/01/tehostettumatkustuskieltojatutkinta-arestivaihtoehtoiksitutkintavankeudelle.html>. Luettu 15.11.2020.

Oikeuslaitos 2019: Pakkokeinot. Luettavissa: <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/rikosasiat/pakkokeinot.html>. Luettu 21.11.2020.

Oikeusministeriö 2007: Sähköinen valvonta. Työryhmämietintö 2007:17. Helsinki, Edita Prima Oy. Luettavissa: https://www.hel.fi/static/helsinki/paatosasiakirjat/Kh2008/Esityslista10/Liitteet/Opetusministerion_tyoryhmamietinto_sahkoisesta_valvonnasta.pdf?Action=sd&id=%7BAE03FD10-CBEC-48C1-9DB3-6755DA858AF3%7D. Luettu 25.11.2020.

Oikeusministeriö 2008: Sähköinen valvonta - Lausuntotiivistelmä. Lausuntotiivistelmä 2008:17. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76130/omls_2008_17_lausuntotiivistelma_39s.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 25.11.2020.

Oikeusministeriö 2016: Tehostettu matkustuskielto ja tutkinta-aresti vaihtoehtoiksi tutkintavankeudelle. Luettavissa: <https://oikeusministerio.fi/-/tehostettu-matkustuskielto-ja-tutkinta-aresti-vaihtoehtoiksi-tutkintavankeudelle>. Luettu 22.11.2020.

Poliisi: Oulun poliisilaitos. Luettavissa: <https://poliisi.fi/oulun-poliisilaitos>. Luettu 23.1.2021.

Poliisi: Pakkokeinot. Luettavissa: <https://www.poliisi.fi/rikokset/pakkokeinot>. Luettu 21.11.2020.

Poliisi: Poliisin tietojen käyttö tutkimustarkoituksessa. Luettavissa: <https://poliisi.fi/tietojen-kaytto-tutkimustarkoituksessa>. Luettu 24.1.2021.

Poliisi: Rikoksen tutkinta. Luettavissa: <https://poliisi.fi/rikoksen-tutkinta>. Luettu 31.1.2021.

Poliisi: Tutkimuslupahakemusten käsittely. Luettavissa: <https://poliisi.fi/tutkimuslupahakemusten-kasittely>. Luettu 24.1.2021.

Poliisi 2019: Hämeen poliisilla ensimmäisen kerran käytössä tehostettu matkustuskielto. Tiedote. Luettavissa: https://www.poliisi.fi/hame/tiedotteet/1/0/hameen_poliisilla_ensimmaisen_kerran_kaytossa_tehostettu_matkustuskielto_86390. Luettu 24.11.2020.

Polisen 2020: Gripen, anhållen eller häktad. Luettavissa: <https://polisen.se/lagar-och-regler/gripen-anhallen-eller-haktad/>. Luettu 24.11.2020.

Puusniekka, Anna & Saaranen-Kauppinen, Anita 2006: KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>. Luettu 23.12.2020.

Rantaeskola, Satu 2019: Poliisiammattikorkeakoulun yliopettaja. Luento 24.5.2019.

Rekola, Matti 2020: Tehostettu matkustuskielto. Poliisiammattikorkeakoulu. YAMK-opinnäytetyö.

Rikoksantorjuntaneuvosto: Teorioita rikollisuuden syistä. Luettavissa: <https://rikoksantorjunta.fi/teorioita-rikollisuuden-syista>. Luettu 5.2.2021.

Rikosseuraamuslaitos 2019: Yhdyskuntaseuraamusasiakkaat. Luettavissa: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tilastot/yhdyskuntaseuraamusasiakkaat.html>. Luettu 15.11.2020.

Rikosseuraamuslaitos 2020. Puhelu 29.12.2020.

Rikosseuraamuslaitos 2020: Rikosseuraamuslaitos. Luettavissa: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos.html>. Luettu 15.11.2020.

Rikosseuraamuslaitos 2020: Vankeus. Luettavissa: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/vankeus.html>. Luettu 15.11.2020.

Rikosseuraamuslaitos 2020: Vankilat. Luettavissa: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikat-jayhteystiedot/vankilat.html>. Luettu 15.11.2020.

Rikosseuraamuslaitos 2021. Sähköposti 4.1.2021.

Rikosuhripäivystys, RIKU: Mitä oikeudenkäynnissä tehdään? Luettavissa: <https://www.riku.fi/erilaisia-rikoksia/usein-kysyttya/mita-oikeudenkaynnissa-tapahtuu/>. Luettu 31.1.2021.

Rikosuhripäivystys, RIKU: Rikosprosessi. Luettavissa: <https://www.riku.fi/opaat-ja-ohjeet/rikosprosessi/>. Luettu 31.1.2021.

Salonen, Kari 2013: Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön - Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku, Turun ammattikorkeakoulu. Luettavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>. Luettu 18.1.2020.

Savela, Antti (toim.) 2007: Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatuhankkeen työryhmäraportteja VIII. Saarijärvi, Gummerus Kirjapaino Oy. Luettavissa: https://oikeus.fi/hovioikeudet/rovaniemenhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_rovaniemenhovioikeus/tJY0X87sN/Laatuhankeen_raportti_VIII.pdf. Luettu 11.12.2020.

Sosiaali- ja terveysministeriö: Laitoshoito. Luettavissa: <https://stm.fi/laitoshoito>. Luettu 21.11.2020.

Suomen Tietotoimisto, STT: Oikeustermit. Luettavissa: <https://stt.fi/tyylikirja/sanastot/juridisia-termeja/oikeustermit/>. Luettu 24.11.2020.

Suomi.fi 2019: Tuomioistuimet. Luettavissa: <https://www.suomi.fi/kansalaiselle/oikeudet-ja-velvollisuudet/oikeudenkaynti-ja-rikosasiat/opas/oikeudenkaynti/tuomioistuimet>. Luettu 21.11.2020.

Syyttäjälaitos: Rikosasian käsittely. Luettavissa: <https://syyttajalaitos.fi/rikosasian-kasittely>. Luettu 31.1.2021.

Syyttäjälaitos: Syyteharkinta. Luettavissa: <https://syyttajalaitos.fi/syyteharkinta>. Luettu 31.1.2021.

Tapanila, Antti: tuomio. Luettavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:tuomio>. Luettu 24.11.2020.

Tenhunen, Asta 2020: Rikoksista epäilty mies ei pysynyt jalkapantavalvonnassa – määrättiin vangittavaksi. Luettavissa: <https://www.savonsanommat.fi/paikalliset/3084427>. Luettu 24.11.2020.

Tilastokeskus: Käsitteet ja määritelmät. Luettavissa: <https://www.stat.fi/til/van/kas.html>. Luettu 15.11.2020.

Tilastokeskus: Pakkokeino. Luettavissa: <https://www.stat.fi/meta/kas/pakkokeino.html>. Luettu 21.11.2020.

Tilastokeskus: Tutkintavanki. Luettavissa: <https://www.stat.fi/meta/kas/tutkintavanki.html>. Luettu 16.11.2020.

Uhari, Markku 2019: Tutkintavankien määrä haluttiin pienemmäksi, mutta toisin kävi – Tekniset valvontavaihtoehdot toimivat vain poikkeustapauksissa. Luettavissa: <https://www.hameensanommat.fi/uutiset/tutkintavankien-maara-haluttiin-pienemmaksi-mutta-toisin-kavi-tekniset-valvontavaihtoehdot-toimivat-vain-poikkeustapauksissa-822392/>. Luettu 24.11.2020.

Valmennuskeskus 2011: Rikos ja rangaistus, osa 2. Luettavissa: <https://www.valmennuskeskus.fi/blogi/oikeustiede/5417-rikos-ja-rangaistus-osa-2?cookies=partial>. Luettu 5.2.2021.

Valtioneuvosto 2016: Hallituksen esitys OM/2016/135 - Valtioneuvoston yleisistunto 1.12.2016 13.00. Luettavissa: <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f804fccfc>. Luettu 25.11.2020.

Valtioneuvosto 2018: Eduskunnan vastaus hallituksen esitykseen OM/2016/135 - Valtioneuvoston yleisistunto 25.1.2018 13.00. Luettavissa: <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f80584b11>. Luettu 25.11.2020.

Viskari, Sinikka 2009: Tieteellisen kirjoittamisen perusteet - Opas kirjoittamiseen ja seminaarityöskentelyyn. 5. painos. Tampere, Tampereen yliopisto.

Wikipedia: Pakkokeinot Suomessa. Luettavissa: https://fi.wikipedia.org/wiki/Pakkokeinot_Suomessa. Luettu 21.11.2020.

Wikipedia: Pidättämiseen oikeutettu virkamies. Luettavissa: https://fi.wikipedia.org/wiki/Pid%C3%A4tt%C3%A4miseen_oikeutettu_virkamies. Luettu 21.11.2020.

Zareff, Anna 2014: Aarnion tutkintavankeus harvinaisen pitkä – tällaisia aikoja istutaan yleensä. Luettavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/aarnion-tutkintavankeus-harvinaisen-pitka-tallaisia-aikoja-istutaan-yleensa/3556332#gs.liiuq2>. Luettu 15.11.2020.

LIITE 1: TEHOSTETUN MATKUSTUSKIELLON YDINASIAT

TEHOSTETTU MATKUSTUSKIELTO	
Määritelmä	<p>Tehostettu matkustuskielto on tutkintavankeudelle vaihtoehtoinen vapauteen kohdistuva pakkokeino, joka rajoittaa liikkumisvapautta. Se on pakkokeino, joka on ensisijainen vaihtoehto tutkintavankeuteen nähden, mutta toissijainen vaihtoehto tavanomaiseen matkustuskieltoon nähden.</p>
Sisältö ja velvoitteet	<p>Jos on tarpeellista, tehokasta ja perusteltua, tehostettuun matkustuskieltoon määrätty voidaan velvoittaa</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. pysymään tietyllä paikkakunnalla tai alueella 2. pysymään poissa tietyltä alueelta ja olemaan liikkumatta siellä 3. olemaan tavattavissa kotiosoitteessaan tai työpaikallaan tiettyinä aikoina 4. ilmoittautumaan poliisille tai Rajavartiolaitokselle tiettyinä aikoina 5. olemaan laitoksessa tai sairaalassa, jossa hän jo ennestään on tai johon hänet otetaan 6. olemaan ottamatta yhteyttä millään tavalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa 7. luovuttamaan passinsa ja matkustusasiakirjaksi hyväksyttävän henkilökorttinsa.
Edellytykset	<p>Tehostettu matkustuskielto saadaan määrätä rikoksesta todennäköisin syin epäillylle, jos</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. tavanomainen matkustuskielto on riittämätön ja tutkintavankeus kohtuuton pakkokeino 2. kyseessä on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta 3. on olemassa vaara siitä, että hän lähtee pakoon taikka muuten karttaa rikosprosessia 4. on syytä epäillä, että hän vaikeuttaa rikosasian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa 5. on syytä epäillä, että hän jatkaa rikollista toimintaa 6. hän suostuu siihen ja sitoutuu noudattamaan sitä 7. voidaan pitää todennäköisenä, että hän noudattaa sitä.

<p>Määräämis- ja päättymisajan-kohta</p>	<p>Edellytysten täytyessä tehostettu matkustuskielto voidaan määrätä, kun</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. pidätettyä vaaditaan vangittavaksi 2. käsitellään vangittuna pitämisen edellytyksiä. <p>Tehostettu matkustuskielto on voimassa sellaisenaan rikosasian pääkäsitteilyyn saakka, ellei sitä kumota, määrätä päättymään tai muuteta lievempään taikka ankarampaan suuntaan aikaisemmin.</p>
<p>Päättävä viranomainen</p>	<p>Ainoastaan tuomioistuimella on oikeus tehdä päätös tehostettuun matkustuskieltoon määräämisestä sekä määrättävän tehostetun matkustuskiellon velvoitteista.</p>
<p>Valvonta</p>	<p>Poliisi vastaa tehostetun matkustuskiellon toimeenpanosta ja valvonnasta, Rikosseuraamuslaitos teknisestä valvonnasta. Pakkokeinon velvoitteiden teknistä valvontaa tehdään henkilön sijaintia paikantavilla ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmillä. Henkilölle voidaan määrätä käyttöön esimerkiksi ranteeseen tai nilkkaan kiinnitettävä valvontapanta sekä vyötäröllä kannettava valvontapantaan yhteydessä oleva seurantalaitte.</p>
<p>Rikkominen</p>	<p>Jos tehostettuun matkustuskieltoon määrätty rikkoo tehostetun matkustuskiellon velvoitteita, pakenee, ryhtyy valmistelemaan pakoa, vaikeuttaa tutkittavana olevan rikosasian selvittämistä tai jatkaa rikollista toimintaa, hänet saadaan pidättää ja vangita.</p>

(PKL 5 luku & Oikeusministeriö 2016 & Oikeusministeriö 2007, 32 & HE 252/2016, 41 ja 45.)

LIITE 2: HAASTATTELURUNKO

Haastattelukysymykset:

1. Onko sinulla enemmän kokemuksia ja tietoa tehostetuista matkustuskieltotapauksista, joissa ei ole ollut minkäänlaisia ongelmia vai sellaisista, joihin on liittynyt jokin ongelma tai joitakin ongelmia?
2. Miten usein tehostettuihin matkustuskieltoihin liittyvät ongelmat ilmenevät?
3. Millaisia ongelmia tehostettuun matkustuskieltoon liittyy Jokilaaksojen alueella?
4. Mikä on mielestäsi merkittävin ongelma?
5. Mistä tehostettuun matkustuskieltoon liittyvät ongelmat johtuvat?
6. Millaisia ongelmia tehostettuun matkustuskieltoon liittyen ilmenee, jos ilmenee
 - a) poliisin toiminnassa
 - b) Rikosseuraamuslaitoksen toiminnassa
 - c) tuomioistuimen toiminnassa
 - d) tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn toiminnassa
 - e) jonkin muun tahon toiminnassa (minkä?)
 - f) poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välisessä yhteistyössä
 - g) tehostettuja matkustuskieltotapauksia koskevassa tiedottamisessa?
7. Millaisia seurauksia ongelmilla mielestäsi on? Onko niillä vaikutusta esimerkiksi poliisien valvontamotivaatioon tai siihen, miten poliisit suhtautuvat tehostettuun matkustuskieltoon?
8. Miten tehostettuihin matkustuskieltoihin liittyviä ongelmia voitaisiin vähentää tai ennalta estää?
9. Muuta sanottavaa tai kommentoitavaa aiheeseen liittyen?

LIITE 3: TUTKIMUSTIEDOTE JA SUOSTUMUSLOMAKE

Tutkimustiedote ja suostumuslomake haastattelututkimukseen osallistuvalla

Teen poliisin amk-tutkintoon kuuluvan opinnäytetyön aiheesta ”Tehostetun matkustuskiellon ongelmat Jokilaaksojen alueella poliisin näkökulmasta”. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, millaisia ongelmia tehostettuun matkustuskieltoon liittyy. Pyrin saamaan tietoa siitä, mistä ongelmat johtuvat, millaisia seurauksia ongelmilla on ja miten ongelmia voidaan vähentää tai ennalta estää.

Kerään aineistoa opinnäytetyötäni varten haastattelujen välityksellä. Haastatteluista saatuja tietoja hyödynnetään ainoastaan kirjoittamassani opinnäytetyössä eikä haastatteluja lähetetä muualle. Ilman haastatteluja en voi hyödyntää poliisien ammattitaitoa ja ammattitietoa enkä näkemyksiä ja kokemuksia.

Haastateltavien nimet eivät selviä opinnäytetyöstä. Kerron opinnäytetyössäni haastattelemieni poliisien määrän. Lisäksi kerron, että olen haastatellut eri virka-asemissa olevia poliiseja sekä rikostorjunnan ja -tutinnan että valvonta- ja hälytystoiminnan puolelta. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Kaikkiin kysymyksiin ei ole pakko vastata. Jokainen vastaus on kuitenkin tärkeä ja auttaa minua opinnäytetyön tekemisessä.

Kiitos vastauksista jo etukäteen!

-Essi

Osallistun vapaaehtoisesti haastattelututkimukseen. Annan luvan siihen, että haastattelussa kertomiani asioita saa hyödyntää opinnäytetyössä.

Päiväys _____

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____